

Espeen seudun ympäristöterveyden
valvontasuunnitelma 2020-2024,

päivitys vuodelle 2024

Sisällys

1	YLEINEN OSA	4
1.1	Ympäristöterveydenhuollon tavoitteet ja valvontasuunnitelma	4
1.2	Toimintaympäristön muutokset.....	4
1.2.1	Tietojärjestelmien kehittäminen	4
1.2.2	Tulevaisuuden organisaatorakenteet	5
1.2.3	Lainsäädännön muutokset	5
1.2.4	Koronatilanteen vaikutus ympäristöterveyteen.....	6
1.3	Espoon seudun ympäristöterveys -valvontayksikön kuvaus	6
1.4	Valvontasuunnitelman sisältö	6
1.5	Valvontasuunnitelman laatiminen ja hyväksyminen	6
1.6	Valvonnan voimavarat ja henkilöstöresurssien riittävyys.....	7
1.6.1	Valvonnan voimavarat.....	7
1.6.2	Henkilöstöresurssien riittävyys	8
1.7	Riskinarviointi.....	10
1.8	Tarkastuksen tavoitteet, sisältö, tarkastustiheys ja tarkastuksiin käytetty aika	10
1.9	Ohjaus ja neuvonta.....	11
1.10	Näytteiden otto ja tutkiminen	11
1.10.1	Valvontaprojektit ja -hankkeet	12
1.11	Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi ja raportointi	12
1.12	Valvonnasta perittävät maksut.....	13
1.13	Valvontahenkilöstön pätevyys ja koulutus	13
1.13.1	Koulutussuunnitelma vuodelle 2024.....	14
1.14	Laatutyö	15
1.15	Varautuminen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin	15
1.16	Valvontatietojärjestelmät.....	16
1.17	Viestintä	16
1.18	Ympäristöterveys ja sidosryhmät.....	17
2.	ELINTARVIKEVALVONTASUUNNITELMA.....	19
2.1	Johdanto	19
2.2	Elintarvikevalvontasuunnitelman perusteet	19
2.3	Valvontakohteet	19
2.4	Valvontakohteiden rekisteröinti ja hyväksyminen	19
2.4.1	Elintarvike- ja kontaktimateriaalitoiminnan rekisteröinti	20
2.4.2	Elintarvikehuoneiston hyväksyminen	20
2.4.3	Alkutuotannon rekisteröinti	20
2.4.4	Alkutuotantopaikan hyväksyminen	20

2.5 Tarkastusten suunnittelu ja toteutus sekä painopistealueet	20
2.5.1 Valvontakohteiden riskiluokitus, tarkastustiheys ja suunnitelmallisiin tarkastuksiin käytettävä aika.....	22
2.5.2 Tarkastus.....	23
2.5.3 Tarkastuskertomus.....	24
2.5.4 Hallinnolliset pakkokeinot.....	25
2.6 Eläinperäisten elintarvikkeiden sisämarkkinatuonnin valvonta.....	25
2.7 Lausunnot.....	25
2.8 Näytteenotto, näytteen tutkiminen ja tutkimustulokset	25
2.8.1 Varautuminen ruokavälitteisen sairastumisen tai muun terveyshaittaepäilyn selvittämiseen.....	26
2.9 Terveysvaaratilanteet ja takaisinvedot.....	27
2.10 Neuvonta ja ohjaus.....	27
2.11 Elintarvikevalvontasuunnitelman seuranta ja toteutumisen arviointi	28
3. TERVEYDENSUOJELUN VALVONTASUUNNITELMA.....	32
3.1 Johdanto.....	32
3.2 Kunnan terveydensuojeluviranomaisen tehtävät.....	32
3.4 Tarkastusten sisältö.....	34
3.5 Valvontakohteiden riskinarviointi ja tarkastustiheys	36
3.5 Näytteenotto, näytteiden tutkiminen ja tutkimustulokset.....	37
3.5.1 Talousvedet.....	37
3.5.2 Uimavedet	39
3.5.3 Sisäympäristön laatu	40
3.6 Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi ja raportointi	40
3.7 Valvonnan painopistealueet	40
3.7.1 Omavalvonnan tukeminen.....	40
3.7.2 Elinympäristöterveyden edistäminen ja yhteistyö.....	41
3.8 Valvontakohdetyyppikohtainen tarkastusten sisältö, riskiluokat ja tarkastustiheys	42
3.8.1 Riskiluokat	46
3.8.2 Tarkastustiheys	46
4. TUPAKKA- JA LÄÄKELAIN VALVONTASUUNNITELMA	51
4.1 Johdanto.....	51
4.2 Tupakkalain valvonta.....	51
4.3 Hakemusten käsittely.....	52
4.4 Myyntiluvan peruuttaminen.....	53
4.5 Tarkastukset ja painopistealueet	53
4.6 Suunnitelmallisen valvonnan voimavarat ja valvontakohteiden määrä	54
4.7 Näytteenotto ja valvontanäytteet	54
4.8 Lupa- ja valvontamaksut.....	54
4.9 Nikotiinivalmisteet.....	54

5. SUUNNITELMA ELÄINTEN TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN VALVONNASTA JA KUNNAN JÄRJESTÄMISTÄ ELÄINLÄÄKÄRIPALVELUISTA	56
5.1 Johdanto	56
5.2 Toimintaympäristö	56
5.3 Voimavarat.....	57
5.3.1 Resurssitarpeen kartoitus.....	57
5.3.2 Eläinlääkintähuollon henkilöstöresurssit.....	60
5.3.3 Henkilökunnan pätevyys ja koulutussuunnitelma	60
5.3.4 Yksityiset eläinlääkäripalveluiden tuottajat alueella.....	61
5.4 Tietojärjestelmät	61
5.5 Yhteistyö ja viestintä	62
5.6 Maksut	62
5.7 Valvonnan toimeenpano	62
5.7.1 Eläinten terveyden valvonta	62
5.7.2 Eläinten hyvinvoinnin valvonta	65
5.7.3 Seuranta	67
5.8 Eläinlääkäripalvelujen toimeenpano	67
5.8.1 Peruseläinlääkäripalvelut	67
5.8.2 Tuotantoeläinten terveydenhuolto	67
5.8.3 Kiireellinen eläinlääkäriapu.....	67
5.8.4 Palvelujen saatavuus	68
5.8.5 Ostopalvelut	68
5.9 Valvontasuunnitelman seuranta ja arviointi	69
5.10 Palaute ja toiminnan kehittäminen.....	69

1 YLEINEN OSA

1.1 Ympäristöterveydenhuollon tavoitteet ja valvontasuunnitelma

Ympäristöterveydenhuollon tavoitteena on edistää ja valvoa elinympäristön ja yksilön terveyttä ja turvallisuutta sekä eläinten terveyttä ja hyvinvointia. Ympäristöterveydenhuollon valvonnalta edellytetään, että se on suunnitelmallista, riskiperusteista ja oikein kohdennettua. Sitä tulee tehdä riittävin voimavaroin ja tehokkaasti, kohdellen toimijoita tasapuolisesti ja oikeudenmukaisesti.

Valvonnalla varmistetaan ympäristöterveydenhuollon lakien noudattaminen toiminnanharjoittajia ja kuluttajia neuvomalla ja ohjaamalla, tekemällä tarkastuksia, ottamalla näytteitä, antamalla lausuntoja ja varautumalla erityistilanteisiin. Valvontaviranomaisen on myös, erityisesti seurantatarkastusten avulla, todennettava, että toimija poistaa toiminnassaan todetut epäkohdat.

Päävastuu ympäristöterveydenhuollon valvonnan toimeenpanosta on kunnilla. Ympäristöterveydenhuollon keskusvirastot Ruokavirasto sekä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira) ovat valmistelleet vuosille 2020–2024 ympäristöterveydenhuollon yhteisen valvontaohjelman, johon toimialakohtaiset valvontaohjelmat liittyvät. Valtakunnallisilla valvontaohjelmilla ohjataan kuntien valvonnan suunnittelua ja yhtenäistetään valvonnan ohjausta. Yhteinen valtakunnallinen valvontaohjelma sisältää seuraavat toimialakohtaiset valvontaohjelmat: terveydensuojelun ja tupakkalain valtakunnalliset valvontaohjelmat sekä Suomen elintarvikeketjun monivuotisen kansallisen valvontasuunnitelman, johon kuuluvat elintarvikevalvonnan ja eläinlääkintähuollon ohjelmat.

Valtakunnallisen, ympäristöterveydenhuollon yhteisen valvontaohjelman teemana valvontaohjelmakaudella 2020–2024 on yhdenmukainen valvonta ja yhteistyön edistäminen. Yhteistyön edistäminen on todettu tärkeäksi keinoksi ympäristöterveydenhuollon tavoitteiden toteutumiseksi. Toinen ajankohtainen ja tärkeä painopistealue edelleen vuodelle 2024 on valmius ja kriisinhallinta.

Vuonna 2022 toteutettiin ensimmäisen kerran valvonnan perusmaksun laskutus, ja tämän vuoksi kohdennettiin runsaasti voimavaroja VATI -kohdetietojärjestelmän tietojen ajantasaisuuden varmistamiseen. Vuonna 2024 pyritään suuntaamaan resursseja tarkastusten ohella edelleen vahvasti ohjaukseen, tiedottamiseen ja neuvontaan, jota myös asiakastyytyväisyyskyselyjen perusteella yksiköltä toivotaan.

1.2 Toimintaympäristön muutokset

1.2.1 Tietojärjestelmien kehittäminen

Vuoden 2021 alusta lähtien ympäristöterveydessä on hyödynnetty valtakunnallista Ilppa-ilmoitusjärjestelmää ympäristöterveydenhuollon kohdetietojärjestelmän VATIn osana. Ilppa-järjestelmän kautta toimijat voivat tehdä ilmoitukset toimintansa aloittamisesta ja lopettamisesta sekä toiminnassaan tapahtuvista muista muutoksista.

Ympäristöterveyden asiakirjojen arkistointi ei toistaiseksi ole sähköisessä muodossa, lukuun ottamatta D10-järjestelmään vietyjä päätöksiä ja lausuntoja. VATI-järjestelmässä käsiteltävien asiakirjojen tulostamisesta ja arkistoinnista luovuttiin lokakuussa 2022, ja jatkossa kyseiset asiakirjat säilytetään VATI-järjestelmän lisäksi kaupungin sisäisellä verkkoasemalla. Edelleen selvitetään mahdollisuuksia luoda sähköinen rajapinta kaupungin asiakirjahallintoon myös näiden dokumenttien osalta.

Eläinlääkintähuollon puolella valmistellaan Ruokaviraston taholta sekä ELTE- että ELSU tietojärjestelmien käyttöönottoa. Toistaiseksi nämä eivät vielä ole olleet käytännön työkaluina virkaeläinlääkäreillä. Tehostettu eläintautiepäilyjen kirjaaminen tulisi tapahtua ELTE - järjestelmän kautta vuonna 2024. Eläinsuojeluvalvontaa tukevan ELSU-tietojärjestelmän oli määrä tulla osittain käyttöön jo vuonna 2023, mutta tämä on viivästynyt, ja käyttöönottoa odotetaan vuodelle 2024. Eläinsuojeluvalvonnassa hyödynnetään toistaiseksi tätä varten rakennettua, Excel-pohjaista koontitaulukkoa.

1.2.2 Tulevaisuuden organisaatorakenteet

Ympäristöterveydenhuolto on toiminut 1.8.2021 alkaen osana kaupunkiympäristön toimialaa, muodostaen yhdessä rakennusvalvonnan ja ympäristönsuojelun palvelualueiden kanssa ympäristö- ja rakennusvalvontakeskuksen. Ympäristö- ja rakennuslautakunta toimii terveydensuojelulaissa, elintarvikelaissa, eläinlääkintähuoltolaissa, tupakkalaissa ja nikotiinivalmisteiden vähittäismyynnin osalta lääkelaisissa tarkoitettuna valvonnasta ja muista kunnan tehtävien järjestämisestä vastaavana viranomaisena Espoon ja Kauniaisten kaupunkien, sekä Kirkkonummen kunnan muodostamalla ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella.

Ympäristöterveydenhuollon asemaa suhteessa hyvinvointialueiden muodostamiseen pohtinut parlamentaarinen työryhmä esitti 12.1.2021 valmistuneessa selvityksessään ympäristöterveyden tehtävien siirtämistä hyvinvointialueille 1.1.2026 alkaen. Valtiovarainministeriön vetämä projektiryhmä päättyi samanlaiseen esitykseen tammikuussa 2022. Keväällä 2023 julkaistussa hallitusohjelmassa kuitenkin linjattiin, että hyvinvointialueille ei siirretä uusia tehtäviä kuntatasolta. Näin ollen pidetään toistaiseksi päätettynä, että ympäristöterveydenhuollon tehtävät säilyvät kunnissa, eikä muutoksia ole tällä hetkellä tarpeen valmistella.

1.2.3 Lainsäädännön muutokset

Uuden elintarvikelain (297/2021) täytäntöönpano tulee työllistämään yksikköä edelleen vuonna 2024, sillä se toi merkittäviä muutoksia toimintaan. Lakimuutoksen myötä tulisi kiinnittää erityistä huomiota toimijoiden ohjaukseen, neuvontaan ja koulutukseen. Uuden elintarvikelain myötä valvonnan käyttöön saatiin myös uusi työkalu, seuraamusmaksu, jota ei ole toistaiseksi otettu valvontayksikössä käyttöön. Seuraamusmaksu on toimijalle määrättävä, 300 - 5 000 € suuruinen, valtiolle laskutettava sanktio tilanteessa, jossa toimija ei noudata lainsäädännön vaatimuksia. Tätä ei ole toistaiseksi hyödynnetty valvontayksikön toiminnassa.

Terveydensuojelulain (763/1994) sekä siihen liittyvien lakien ja asetusten aiheuttamat muutokset työllistävät etenkin talousvettä valvovia tarkastajia. Kiinteistöjen vesijärjestelmien riskinarviointi vaatii erityisesti ohjausta ja neuvontaa eri osa-alueilla.

Tupakkalain (549/2016) uudistus tulee voimaan 2024. Tässä tupakkalain ja samalla valvonnan piiriin otetaan myös ns. nikotiinipussit, eli savuttomat nikotiinituotteet. Näitä tullaan käsittelemään valvonnassa kuten nikotiininesteitä.

Uusi eläinlääkintähuoltolaki on vahvistettu keväällä 2023, ja se tulee voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana sen jälkeen, kun Euroopan komissio on hyväksynyt notifiaktion, aikaisintaan vuonna 2024. Uudistuksessa mm. kuntien velvoitteita eläinlääkäripalvelujen järjestämisessä tarkennettaisiin luettelomalla järjestämisveloitteen piiriin kuuluvat palvelut. Luetteloon on sisällytetty vain sellaisia palveluita, joita kunnat käytännössä järjestävät jo nykyisen lain nojalla. Lisäksi laissa säädetään Helsingin yliopiston Yliopistolliselle eläinsairaallalle vastuu eläinlääkäripalvelujen tuottamisesta sen toiminta-alueella. Palvelutuotanto on tärkeä opetus- ja tutkimustoiminnan edellyttämän potilasaineksen saannin kannalta.

Eläinlääkintähuollon puolella astuu 1.1.2024 voimaan myös laki eläinten hyvinvoinnista (693/2023), joka korvaa nykyisen eläinsuojelulain (247/1996). Uusi laki tuo muutoksia valvontaan, ja edellyttää eläinsuojeluvalvontaa tekevilta eläinlääkäreiltä kouluttautumista.

1.2.4 Koronatilanteen vaikutus ympäristöterveyteen

Koronatilanteen aiheuttama tarkastusvelka vaikuttaa edelleen jonkin verran tarkastustyötä lisäävästi. Toisaalta koronan myötä käyttöön otettu hybridimallinen työskentely sekä etätarkastusmenetelmien käyttö tuovat osaltaan joustavuutta työhön.

1.3 Espoon seudun ympäristöterveys -valvontayksikön kuvaus

Espoon ympäristö- ja rakennuslautakunnan alaisuudessa toimiva Espoon seudun ympäristöterveys -valvontayksikkö vastaa ympäristöterveydenhuoltoon kunnalle kuuluvien tehtävien järjestämisestä Espoossa, Kauniaisissa ja Kirkkonummella. Yksikön toiminta-alueella asuu noin 350 000 asukasta. Valvontayksikössä tulee vuonna 2024 olemaan 32,5 vakanssia (32,5 htv). Valvontayksikön päällikkönä toimii johtava kaupungineläinlääkäri.

Valvontayksikössä toimii kolme palveluyksikköä; elintarvikevalvonnan, terveydensuojeluvalvonnan ja eläinlääkintähuollon palveluyksiköt, jotka kukin huolehtivat oman sektorinsa valvonnasta koko valvontayksikön alueella. Elintarvikevalvonnan palveluyksikön lähiesihenkilönä toimii hygieenikkoeläinlääkäri, terveydensuojeluvalvonnan lähiesihenkilönä johtava terveystarkastaja ja eläinlääkintähuollon lähiesihenkilönä johtava kaupungineläinlääkäri.

Yksikön päätoimipiste sijaitsee Otaniemessä, osoitteessa Tekniikantie 15 ja eläinlääkintähuollon toimipiste Olarissa, osoitteessa Pihatörmä 1 A. Lisäksi Kirkkonummen keskustassa, osoitteessa Ervastintie 2, on miehittämätön piste laboratorionäytteiden noutoa varten. Eläinlääkintähuollon toimitilat remontoitiin syksyllä 2023 vuokranantajan toimesta paremmin tarvettaan vastaaviksi.

1.4 Valvontasuunnitelman sisältö

Valvontayksikön koko toiminnan kattavassa valvontasuunnitelmassa vuosille 2020–2024 on otettu huomioon alan lainsäädäntö, ympäristöterveydenhuollon yhteinen valtakunnallinen valvontaohjelma vuosille 2020–2024, eläinlääkintähuollon valtakunnallinen ohjelma 2015–2024 sekä näiden ohjelmien painopistealueet, paikalliset olosuhteet ja käytössä olevat resurssit. Suunnitelmassa on huomioitu myös valvontayksikön omat strategiset painopistealueet. Suunnitelma on päivitetty koskemaan vuotta 2024.

Valvontasuunnitelman tarkastusmäärät ja tiheydet on laadittu riskiperusteisesti ottaen huomioon keskusvirastojen valvontatarveohjeet ja kohteen toimintatyyppi ja toiminnan laajuus.

1.5 Valvontasuunnitelman laatiminen ja hyväksyminen

Valvontasuunnitelman hyväksyy Espoon ympäristö- ja rakennuslautakunta. Ympäristöterveyden suunnitelmallisten tarkastusten toteutumista seurataan valvontayksikössä kuukausittain, ja yksikön toimintaa kuvastavia tunnuslukuja esitetään ympäristö- ja rakennusvalvontakeskuksen tuloskortissa neljännesvuosittain.

Valvontasuunnitelma päivitetään vuosittain. Mikäli suunnitelmaan tulee oleellisia muutoksia, tuodaan ne lautakuntaan käsiteltäväksi. Vähäisemmät muutokset tuodaan tiedoksi.

Aluehallintovirasto arvioi kuntien suunnitelmia sekä niiden toteutumista.

1.6 Valvonnan voimavarat ja henkilöstöressurssien riittävyys

1.6.1 Valvonnan voimavarat

Vuonna 2022 valvontayksikköön perustettiin ennalta arvioitujen perusmaksutuottojen pohjalta kolme uutta terveystarkastajan vakanssia, joista elintarvikevalvontaan allokoitiin kaksi ja terveydensuojeluvalvontaan yksi vakanssi. Elintarvikevalvonnasta toisaalta siirtyi samaan aikaan puolikas vakanssi terveydensuojeluvalvontaan. Vakanssit täytettiin loppukeväästä 2022. Vuodelle 2024 on talousarvioon kirjattu yksi terveystarkastajan lisävakanssi asumisterveyden osa-alueelle. Näin ollen valvontayksikössä tulee olemaan vuonna 2024 yhteensä 32,5 vakanssia, joissa työskentelee 24 terveystarkastajaa, terveysinsinööri, johtava terveystarkastaja, hygieenikkoeläinlääkäri, osa-aikainen (50 %) hygieenikkoeläinlääkäri, valvontaeläinlääkäri, kaksi praktikkoeläinlääkäriä, (jotka tekevät 50 % työajastaan eläinlääkintähuollon valvontatehtäviä), klinikkaeläinhoitaja ja johtava kaupungineläinlääkäri, joka toimii valvontayksikön päällikkönä.

Hygieenikkoeläinlääkäriä ja johtavaa terveystarkastajaa työajasta noin puolet on allokoitu esihenkilötyöhön. Työajan jakautuminen eri tehtäviin on esitetty Taulukossa 1.

Taulukko 1. Henkilöstöressurssien jakautuminen vakanssien määrän mukaan.

	Kokonaistyöpanos (htv)	Suunnitelmallinen valvonta (htv)	Valvontakohteita (kpl)
Elintarvikelain mukainen valvonta	12,7	5,1	2146
Terveydensuojelulain mukainen valvonta	12,2	3,5	1142
Tupakka- ja lääkelain mukainen valvonta (sis. myös yleiset uimarannat, asumisyhteisöjen tupakointikieltopäätökset)	1,6	0,5	414
Eläinlääkintähuolto	4,0	0,1	123
Hallinto ja esihenkilötyö	2,0		
Yhteensä	32,5	9,2	3825

Valvontasuunnitelmia laadittaessa on otettu huomioon, että ympäristöterveydenhuollon voimavaroista on mahdollista käyttää vain osa suunnitelmalliseen valvontaan.

Valvontasuunnitelmien ulkopuolelle jäävät muun muassa:

- asumisterveysvalvonta (toteutetaan asunnontarkastuspyyntöjen perusteella)
- asuntoyhteisöjen tupakointikieltojen käsittely
- eläinsuojeluvalvonnan tarkastuskäynneistä valtaosa perustuu epäilyilmoituksiin, joiden lukumäärä ei ole ennakoitavissa
- osa tarkastuksista perustuu erilaisiin valituksiin, ilmoituksiin, valvontapyyntöihin, yms., jolloin kyse on suunnitelman ulkopuolisesta toiminnasta
- uusien toimijoiden neuvonta, lausuntojen antaminen, ilmoitusten ja hakemusten käsittely

- ympäristölupiin liittyvät lausunnot (ympäristönsuojelulaki 527/2014, 42 §)
- valvonta- ja näytteenottosuunnitelmien laadinnat, tulosten seuranta, analysointi sekä raportoinnit
- tietojärjestelmiin liittyvät selvittelyt ja kirjaukset, valvontatoimenpiteiden laskutukset
- Ruokaviraston, aluehallintoviraston, Valviran kyselyihin ja mahdollisiin hallintokanteluihin vastaamiset, lausunnot kaupungin muille viranomaisille ja toimijoille
- asiakaspalvelu maanantaisin ja keskiviikkoisin klo 9 -11. Asiakaspuhelinnumeroita on kaksi, joista toisessa vastataan elintarvikevalvontaan liittyviin kysymyksiin ja toisessa asumisterveyteen liittyviin tiedusteluihin. Muuhun terveydensuojeluun liittyviin tiedusteluihin vastataan sähköpostitse. Kaikkia asiakaspalvelusähköposteja seurataan päivittäin ja yhteydenottoihin vastataan niiden kiireellisyyden ja sisällön mukaan, 1-5 päivän kuluessa.
- erityistilanteet kuten ruokamyrkytyspäily selvitykset tai talous- ja uimavesien laatuongelmien selvitykset, takaisinvedot (RASFF) ja erilaiset valitustapaukset
- toiminnan ja osaamisen kehittäminen sekä laatutyö
- osallistuminen sidosryhmien yhteistyökokouksiin
- yksikön, sektorikohtaisten tiimien ja ryhmien kokoukset
- vuonna 2023 koronaan liittyvät, mahdolliset aluehallintoviraston valvontapyynnöt.

Terveysvaaratilanteisiin, muihin häiriötilanteisiin ja myös valitustapauksiin liittyvä valvonta on priorisoitava suunnitelmallista valvontaa tärkeämmäksi.

Ympäristöterveys pyrkii vaikuttamaan hankkeisiin ja suunnitelmiin jo ennakoivasti osallistumalla erilaisiin työryhmiin.

1.6.2 Henkilöstöressurssien riittävyys

Sekä terveydensuojeluun että elintarvikevalvontaan on tullut lainsäädännön muutosten sekä keskusvirastojen ohjauksen pohjalta uusia tehtäviä sekä työn painotuksia. Elintarvike- tai terveysvalvontaa tekevän tarkastushenkilöstön työajasta on laskennallisesti vain n. 40 % käytettävissä suunnitelmalliseen valvontaan. Valvontayksikön toiminta-alueen väestömäärä on kasvava, mikä tarkoittaa valvontatehtävien lisääntymistä suhteessa henkilöstömäärään. Valvontayksikköön saatiin perusmaksulaskutuksen aloittamisen myötä kolme uutta virkaa, joista kaksi kohdennettiin elintarvikevalvontaan. Samalla 0,5 htv:a siirtyi elintarvikevalvonnasta terveydensuojeluun, eli todellinen lisäys oli 1,5 htv suuruinen. Mainitun resurssilisäyksen jälkeen on suunnitelmallisten tarkastusten määrä noussut edelleen 150 tarkastusta/vuosi, vuoden 2024 suunnitelmaan verrattuna. Tämä tarkoittaa hieman alle kahden terveystarkastajan tekemää tarkastustyötä ilman muita tehtäviä. Lisäksi elintarvikevalvonnassa ilmoitusmäärät ovat jatkuvassa kasvussa ja aloitustarkastusten määrä lisääntynyt. Vuonna 2023 tullaan elintarvikevalvonnassa pääsemään noin 65 % tasolle suunnitelmallisen valvonnan tarkastusten osalta. Vuodelle 2023 ajoittuneen muuton voidaan arvioida hieman laskeneen tarkastusmääriä.

Toimijakohtaiset muutokset ovat hyvin tyypillisiä ja siten näihin liittyvät prosessit erityisesti elintarvike- että terveydensuojeluvälvontaa työllistäviä. Edellä mainittujen tehtävien määriä on vaikea ennakoida, mikä haastaa toiminnan suunnittelua

Uusi elintarvikelaki ohjaa kohteiden kokonaisvaltaiseen valvontaan sekä huomioimaan neuvonta- ja koulutustyön yhä vahvemmin ja näihin olisikin varattava entistä enemmän työaika. Toisaalta Ruokavirasto ohjaa edelleen lukumäärältään suhteellisen korkeisiin tarkastustavoitteisiin. Yksikössä työskentelee erilaisten osa-aikaisuuksien ja poissaolojaksojen myötä jatkuvasti sijaisia, joiden perehdytys vie työaika. Elintarvikepetosten torjunta on myös noussut kansallisesti keskeiseksi kysymykseksi, ja

valvontayksikkö on tehnyt tähän liittyvää yhteistyötä Ruokaviraston, Tullin, aluehallintoviraston sekä poliisin kanssa.

Terveydensuojelulain päivittämisen myötä mm. veden laadun valvontatiedoista tulee tiedottaa ajantasaisesti verkossa vesi.fi sivustolla. Näytteenottosuunnitelmien kirjaaminen VATI järjestelmään hakee edelleen muotoaan. Vesijärjestelmien riskinarvioinnin myötä, kohteiden vesijärjestelmistä on jo nyt tutkimuksissa löydetty Legionellaa. Toimijoiden ohjaus- ja neuvontatyön vaatima resurssitarve tulee lisääntymään niin ennakoivassa kuin akuuteissa tilanteissa. Terveydensuojeluvalvonnan osalta vuoden 2023 suunnitelmallisista tarkastuksista tekemättä jää arviolta n. 25 %. Tämä tarkoittaa noin 70 tarkastuksen vajetta.

Asumisterveysvalvonnassa on panostettu neuvontaan ja ohjaukseen, jolloin tarkastukseen johtaneiden toimenpidepyyntöjen määrä on laskenut, mutta asumisterveyteen liittyvissä tarkastuksissa jonotusaika vaihtelee henkilöresurssien takia 5–7 kk:n välillä. Tavoitteena on, että jonotusaika olisi enintään kolmen kuukauden mittainen. Talousarviossa vuodelle 2024 on huomioitu yksi uusi terveystarkastajan vakanssi asumisterveystyöhön, mikä tulee merkittävästi auttamaan tähän tavoitteeseen pääsemisessä.

Yksikön työmäärää ovat osaltaan kasvattaneet viime vuosina lisääntyneet ilmoitukset rottahavainnoista. Työtä on pyritty rajaamaan tehostamalla verkkosivujen kautta tehtävää viestintää, ja siten vähentämällä kyseisiä yhteydenottoja. Myös yhteistyötä ympäristönsuojelun kanssa on tehostettu.

Viranomaisyhteistyötä ympäristö- ja rakennusvalvonnan kanssa tiivistetään edelleen mm. laatimalla yhteisiä toimintaohjeita. Toimialakohtaisia ohjeita on jo laadittu mm. melutapausten käsittelyyn liittyen.

Tupakkalain mukaista valvontaa tehdään elintarvike- tai terveydensuojelulain tarkastuksen yhteydessä, mikäli se on asiakokonaisuuden kannalta mahdollista. Tupakkatarkastuksia tehdään myös erillisinä tarkastuksina. Tupakkavalvonta laajenee vuonna 2024 kattamaan myös savuttomat nikotiinituotteet. Asumisyhteisöjen tupakointikieltohakemusten käsittely on sen sijaan osoittautunut monipolvisen lainsäädännön vuoksi työlääksi ja enenevässä määrin henkilöresursseja vaativaksi. Hakemusten määrä oli lakimuutoksen tullessa voimaan n. 12-15 kpl / vuosi (2017-2019), mutta vuosina 2021-2023 hakemusten määrä on ollut noin 30 kpl/vuosi. Hakemusten käsittelyprosessia on pyritty nopeuttamaan ottamalla käyttöön uusi hakemuslomake, joka ohjaa hakijaa toimittamaan riittävät tiedot. Näin ollen vältetään aikaa vieviltä lisätietopyynnöiltä. Asumisterveyden uudesta vakanssista voidaan kiiretilanteen mukaan allokoida hieman työaikaa myös tupakointikieltohakemusten käsittelyyn.

Espoon seutu on yhä kasvavaa aluetta, ja toimijoiden, sekä yksikölle annettujen tehtävien lisääntymisen myötä on uudesta asumisterveyteen suunnatusta vakanssista huolimatta, resurssivajetta elintarvikevalvonnan osalta noin 2 htv ja terveydensuojeluvalvonnan osalta noin 0,5 htv. Näillä lisäyksin voitaisiin arvioida saavutettavan valtakunnalliset tavoitteet noin 80 % tasolla sekä pystyttävän huolehtimaan samalla painotetusta velvoitteesta koulutukseen ja ohjaukseen.

Työssäjaksamista ja työn sujuvuutta on pyritty lisäämään panostamaan lähiesihenkilötyöhön sekä uusien toimintatapojen kehittämiseen. Henkilöstön jaksaminen ja työhyvinvointi ovat tärkeä strateginen painopistealue.

Työhyvinvointia arvioidaan neljästi vuodessa kaupungin toimesta toteutettavalla työfiilis - kyselyllä ja kyselytulosten trendiä seurataan ja arvioidaan yhteisissä palaverissa. Lisäksi työhyvinvointia pidetään esillä yhteisissä keskusteluissa esimerkiksi yksikköpalaverissa. Henkilöstön kanssa käydään henkilökohtaiset tavoite- ja kehityskeskustelut vähintään vuosittain ja noudatetaan uuden Suuntaamo-johtamisjärjestelmän ohjeistusta työtilanteen seurannasta. Tarpeen mukaan hyödynnetään myös työnohjausta.

1.7 Riskinarviointi

Riskinarviointi on olennainen osa ympäristöterveydenhuollon tehtävien kohdekohtaisessa priorisoinnissa ja rajaamisessa. Valvontakohteiden ja valvontakohdetyyppien tarkastustiheys perustuu niissä esiintyvien riskitekijöiden arviointiin. Riskitekijöiden merkittävyyttä arvioidaan terveystaiton toteutumisen todennäköisyyden ja vaikuttavuuden avulla sekä riskin hyväksyttävyyden (merkityksen) perusteella. Arviointi perustuu valvontakohteiden ja valvontakohdetyyppien toiminnan laatuun, laajuuteen, olosuhteiden asianmukaisuuteen, valvontahistoriaan ja käyttäjäryhmään.

Riskinarvioinnin perusteella kohdekohtaista tarkastustiheyttä voidaan lisätä tai vähentää tarpeelliseksi katsotulla tavalla. Riskinarviointi perustuu toiminnasta ja tiloista mahdollisesti aiheutuviin terveyshaittoihin sekä toiminnan valvontahistoriaan ja omavalvonnan toimivuuteen. Toimijalle tulee kertoa, mihin tarkastustiheys perustuu ja miten hän voi siihen vaikuttaa. Riskinarviointi on jatkuva prosessi eli seuraavalla säännöllisen valvonnan tarkastuksella arvioidaan kohdekohtainen riski uudelleen, ellei sitä ole jostain syystä ollut tarvetta tehdä aikaisemmin. Säännöllisen valvonnan vähimmäistarkastustiheys on 0,2 eli yksi tarkastus viiden vuoden välein.

Vertailtaessa erilaisten toimintojen riskejä tarkastellaan ainakin seuraavia seikkoja, joilla on kohdekohtaista vaikutusta riskien toteutumiseen, niiden hallintaan ja valvontaviranomaisten tekemän valvonnan tarkastustiheuteen.

Merkittäviä tekijöitä riskinarvioinnin ja tarkastustiheyden kannalta ovat:

- altistuvien ihmisten määrä ja erityisryhmät (lapset, nuoret, vanhukset, liikuntarajoitteiset, sairaat)
- todennäköisten altistavien tekijöiden määrittely (taudinaiheuttaja, myrkyllisyys)
- altistuksen kesto ja/tai toistuvuus (vakituinen tai tilapäinen oleskelu). Esim. ajallinen altistusaika: "1 tunti – 24 tuntia", "kerran kuukaudessa", "viisi kertaa päivässä".
- erityiskohde, johon ei ole olemassa valvonnan ohjetta tai käytäntöä
- aikaisemman valvonnan tulokset, onko korjaaviin toimenpiteisiin ryhdytty
- onko toiminta ilmoituksen tai hyväksymispäätöksen mukaista
- tiedottaminen ja varautuminen häiriötilanteisiin
- toiminnanharjoittajan omavalvonta ja asiantuntemus, käytettävissä olevat resurssit
- toiminnanharjoittajan toimintatavat (hygieniatuntemus, omavalvonta tai käyttötarkkailu, aiemmat ongelmat, yleinen asennoituminen, piittaamattomuus ym.)
- huoneiston tai tilan olosuhteet, rakenteet ja kalusto (varustelutaso, rakenteiden kunto, ympäristön vaikutus ym.)
- muut mahdollisesti terveyshaittaa aiheuttavat tekijät

1.8 Tarkastuksen tavoitteet, sisältö, tarkastustiheys ja tarkastuksiin käytetty aika

Tarkastustoiminta on oleellinen osa selvitettäessä valvottavan kohteen tai toiminnan vaatimustenmukaisuutta. Tarkastus voidaan kohdentaa toimitiloihin, toimintatapoihin, tuotteisiin, olosuhteisiin tai asiakirjoihin. Tarkastus voi pitää sisällään koko kohteen tai jonkin kohteen osa-alueen tarkastuksen. Tarkastusten sisältö vaihtelee kohdekohtaisesti ja riippuu siitä, minkä lainsäädännön perusteella tarkastus tehdään. Yksi tarkastus voi pitää sisällään useamman eri ympäristöterveydenhuollon lain mukaisia tarkastuksia tai se voidaan kohdistaa johonkin valvottavan kohteen yhden lain perusteella tehtävän valvonnan osa-alueeseen, esim. omavalvontasuunnitelman tai valvontatutkimusohjelmien tarkastukseen.

Uuteen elintarvikelakiin on sisällytetty mahdollisuus ulottaa tarkastukset tietyissä tapauksissa kotirauhan piiriin silloin, kun koti toimii rekisteröitynä elintarvikehuoneistona. Toimintaan liittyviä asiakirjoja voidaan lisäksi pyytää toimistolle tarkastettavaksi ja toteuttaa niin sanottu asiakirjatarkastus. Asiakirjatarkastusten lisäksi voidaan hyödyntää muita etätarkastamisen mahdollisuuksia, kuten videoyhteyttä toimijalle ja tiloihin.

Seurantatarkastuksilla valvotaan, että todettujen lainsäädännön vastaisuuksien korjaamiseksi annettuja kehoituksia ja määräyksiä noudatetaan annettuun määräaikaan mennessä. Valvontasuunnitelmaan sisältyvän tarkastuksen perusteella annettujen kehotusten ja määräysten valvonta on maksullista, kun määräys perustuu säädösten tai keskusvirastojen antamien ohjeiden noudattamatta jättämiseen.

Tarkastuksen sisältöä, tarkastustiheyttä ja tarkastukseen käytettyä aikaa kuvataan tarkemmin toimialakohtaisissa suunnitelmissa. Tarkastuksesta tehdään aina tarkastuspöytäkirja, -muistio tai vastaava kirjallinen raportti. Toimijalle tai toiminnanharjoittajalle selvitetään, mitä säännöllinen, maksullinen tarkastus pitää sisällään.

Tarkastuspöytäkirjaan kirjataan valvonnan tarkoitus, kaikki tarkastetut asiat, edellisellä kerralla mahdollisesti havaittujen puutteiden korjaamiset, käytetyt menetelmät, tarkastuskäynnin tulos, toimijalle annetut toimenpidekehotukset ja toimenpiteiden määräajat sekä tarkastuksen tekemisessä sovellettu lainsäädäntö. Myös tarkastusmaksu kirjataan tarkastuskertomukseen. Tarkastuskertomus pyritään toimittamaan valvontakohteelle kahden viikon kuluessa tarkastuksesta. Sekä elintarvike- että terveydensuojeluvalvonnassa kyseinen raportointi tehdään suoraan VATI-tietojärjestelmään, jota kautta muodostuu toimijalle sähköpostitse lähtevä tarkastuskertomus. Myös suunnitelman ulkopuoliset tarkastukset kirjataan Vatiin. Elintarvikevalvonnassa tarkastuskertomuksen pohjalta muodostuu Oiva-raportti, jonka Ruokavirasto postittaa toimijalle.

1.9 Ohjaus ja neuvonta

Ohjaus ja neuvonta ovat olennainen osa ympäristöterveyden tehtäväkenttää ja tähän panostetaan enenevässä määrin perusmaksulaskutuksen käyttöönoton myötä. Neuvonnan ja ohjauksen toteutumista seurataan mm. VATI-järjestelmään kirjattujen yhteydenottojen määrän avulla. Neuvontatarpeen arvioinnissa hyödynnetään lisäksi yhteissähköpostilaatikoihin saapuneiden viestien sekä elintarvikevalvonnan asiakaspalvelupuhelimeen saapuneiden puheluiden määriä. Toimijoille tiedotetaan ajankohtaisista valvontaan liittyvistä asioista VATIn sähköpostilistojen kautta.

1.10 Näytteiden otto ja tutkiminen

Elintarvike- ja terveydensuojeluvalvonnan valvontasuunnitelmissa on sektorikohtaiset näytteenottosuunnitelmat. Terveystieteen osalta viranomaisnäytteenoton ja tutkimukset talous- ja uima-allasvesien sekä uimarantavesien osalta kustantaa toimija. Suunnitelmiin sisältyy toimijoiden maksamia viranomaisnäytteitä sekä valvontayksikön projekteihin kuuluvia näytteitä, joiden kustannuksista vastaa pääsääntöisesti kunta.

Espon seudun ympäristöterveys teettää valvontaan sisältyvät tutkimukset viranomaisnäytteiden tutkimuslaboratoriolle asetetut vaatimukset täyttävässä laboratoriossa. Tutkimukset teetetään ensisijaisesti Helsingissä sijaitsevassa Metropolilab –laboratoriossa vuonna 2021 kilpailutetun sopimuksen mukaisesti. Laboratoriolla on kattava elintarvikkeiden ja vesinäytteiden analyysivalikoima ja se on sitoutunut tarjoamaan palveluja poikkeus- ja häiriötilanteissa myös virka-ajan ulkopuolella. Laboratorio hakee näytteet valvontayksikön toimipisteistä pääsääntöisesti kerran viikossa ja tarvittaessa useammin.

Metropolilab-laboratorion näytteenottajat ottavat sovitun tutkimusohjelman mukaisesti valvontayksikön alueella talousvesi- ja uimavesivalvonnan viranomaisnäytteitä. Vesilaitos tai

uimahallitoimija voi hankkia näytteenoton ja teettää tutkimuspalvelut myös muussa ko. toimintaan akkreditoidussa laboratoriossa. Rajallisten resurssien vuoksi, ei uimarantojen suunnitelmallista näytteenottoa enää vuonna 2024 myydä palveluna liikuntatoimelle.

Talousarvioissa on varauduttu epidemiaselvityksiin ja muihin häiriötilanteisiin liittyvien näytteiden ottoon ja tutkimuksiin.

Ruokavirastosta ja THL:lta tulee yksikköön näytteiden hakupyynnöitä muutamia kertoja vuodessa. Näissä tapauksissa näytteiden tutkimusten kustannuksista vastaa Ruokavirasto ja THL. Mahdolliset seurantatutkimukset tulevat valvontayksikön maksettavaksi.

1.10.1 Valvontaprojektit ja -hankkeet

Espoon seudun ympäristöterveys osallistuu valtakunnallisiin valvontahankkeisiin silloin, kun ne soveltuvat hyvin valvontayksikön alueelle. Pääkaupunkiseudun kunnat toteuttavat yhteistyössä valvontaprojekteja vuosittain. Projektit kohdennetaan erityisesti toimintoihin, joihin on tunnistettu tai epäillään liittyvän riskejä. Projekteihin voi sisältyä näytteenottoa, lämpötilamittauksia, tilojen riittävyyden ja asianmukaisuuden sekä toiminnan vaatimustenmukaisuuden arviointia. Projektit esitetään toimialakohtaisissa suunnitelmissa.

Elintarvikevalvonnassa suunnitellaan toteutettavaksi vuoden 2024 aikana kolme projektia. Projekteista kaksi on näytteenottoprojekteja ja niissä tullaan kohdentamaan näytteenottoa tarjoilupaikoissa tarjolla olevan veden hygieeniseen laatuun sekä tarjoilupaikkojen ja elintarvikealan laitosten valmistaman jään hygieeniseen laatuun. Jääprojektin yhteydessä toteutetaan aiheesta myös kyselytutkimus. Tarjolla olevan veden hygieenisen laadun projekti toteutetaan yhteistyössä muiden valvontayksiköiden kanssa. Näytteenottoprojektien lisäksi toteutetaan projektiluontoisesti myymälöissä myyntiaikojen valvontaa (Oiva rivi 7.1). hygieniaan. Lisäksi varaudumme ottamaan ja tutkituttamaan valtakunnallisen histamiiniprojektin näytteitä Ruokavirasto ohjeistuksen mukaisesti.

Terveydensuojeluvalvonnassa v. 2023 aloitettu ryhmäperhepäiväkotien ja asukaspuistojen tarkastusprojekti jatkuu edelleen vuonna 2024.

Projektien tuloksista laaditaan yhteenveto ja saatuja tuloksia hyödynnetään valvonnan kehittämisessä. Jatkossa on tarkoitus hyödyntää aiempaa enemmän toteutuneiden projektien raportointeja myös tiedottamistarkoituksissa tuoden yksikön toimintaa esille valvontayksikön alueen asukkaille.

Valvontayksikössä ohjataan mahdollisuuksien mukaan eläinlääketieteen sekä ympäristöterveydenhuollon opiskelijoita sekä eläinlääkäreiksi opiskelevia harjoittelujen ja opinnäytetöiden muodossa. Opinnäytetyöt sekä osa harjoittelujen aikana työstettävistä tehtävistä toimivat myös apuna yksikön toiminnan kehittämisessä.

1.11 Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi ja raportointi

Espoon ympäristö- ja rakennuslautakunta arvioi valvontasuunnitelman toteutumisen vuosittain, ja vuonna 2024 raportointi on pyydetty toteuttamaan jo helmikuun loppuun mennessä. Arviointiraportissa kuvataan toimialakohtaisesti mm. seuraavat kohdat: suunnitellun toiminnan ja tarkastusten kattavuus, tarkastusten ja näytteiden määrä (suhteessa valvontasuunnitelmaan), valvonnasta saadut tulot ja niiden kohdentuminen, voimavarat ja yhteistoiminta-alueen toimivuus, toiminnan kehittämistarpeet ja mahdolliset toiminnan auditoinnit.

Lautakunnan hyväksymä selvitys valvontasuunnitelman toteutumisesta lähetetään Etelä-Suomen aluehallintovirastoon VYHA-järjestelmän kautta. Aluehallintovirasto arvioi osaltaan kuntien valvontasuunnitelmat ja sekä niiden toteutumisen.

Ympäristö- ja rakennuslautakunnan hyväksymä valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi lähetetään tiedoksi myös Kauniaisten kaupunkiin ja Kirkkonummen kuntaan.

Arviointia hyödynnetään valvonnan kehittämisessä, toimivuuden varmistamisessa ja uusien suunnitelmien laadinnassa.

1.12 Valvonnasta perittävät maksut

Ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman mukainen valvonta on maksullista.

Valvontaviranomaisen tulee periä toiminnanharjoittajalta hyväksytyin taksan mukainen maksu ilmoitusten käsittelystä ja toimintojen hyväksymisistä ja valvontasuunnitelmaan sisältyvästä tarkastuksesta. Terveysturvallisuuden mukaan peritään lisäksi maksu valvontasuunnitelmaan sisältyvästä näytteenotosta ja näytteen tutkimisesta. Maksullista on myös tarkastuksen perusteella annetun määräyksen valvonta, jos määräyksen antaminen perustuu säännösten noudattamisen laiminlyöntiin. Espoon seudun ympäristöterveyden maksutaksan mukaan kaikilta toimijoilta laskutetaan 0,5 h työaikaa vastaava ns. käyntimaksu tarkastusmaksun yhteydessä. Käyntimaksua ei laskuteta asiakirjatarkastuksista. Espoon kaupunginhallitus on hyväksynyt ympäristöterveyden viimeisimmän maksutaksan päivytyksen 18.11.2021, ja päivitetty taksa on astunut voimaan 1.1.2022. Taksa tullaan päivittämään seuraavan kerran vuoden 2024 alussa.

1.13 Valvontahenkilöstön pätevyys ja koulutus

Espoon seudun ympäristöterveydessä uuden henkilön pätevyys varmistetaan aina rekrytoinnin yhteydessä. Ympäristöterveyden sisällä pätevyysvaatimukset vaihtelevat tehtäväkuvan mukaan. Toimintamallissa painotetaan erikoisosaamista, huomioiden kuitenkin henkilöiden työtehtävien riittävä monipuolisuus. Viransijaisten perehdytyksessä hyödynnetään valvontasuunnitelmia sekä yksikön menettelytapa- ja työohjeita. Perehdytyksen kannalta olennaiset materiaalit löytyvät sähköisestä kansioista. Uudet työntekijät perehdyvät yksikön tarkastuskäytäntöihin myös vakituisten viranhaltijoiden mukana kenttätöissä.

Henkilöstön kouluttautumisella varmistetaan laadukas, vaatimusten mukainen valvonta, kehitetään osaamista ja edistetään henkilöstön hyvinvointia. Henkilöstö osallistuu Ruokaviraston, Valviran ja aluehallintoviraston ajankohtaisista asioista järjestämiin ilmaisiin koulutuksiin, sekä valtakunnallisiin ja alueellisiin koulutuksiin. Lisäksi henkilöstö osallistuu sektorikohtaisiin koulutuksiin kuten sisäilmaa, talousvettä, elintarvikevalvontaa tai eläinlääkintähuoltoa käsitteleviin koulutuksiin. Varautuminen ja lainsäädäntömuutokset lisäävät osaltaan kouluttautumistarpeita. Koulutuksiin osallistumista seurataan ja tarvetta kouluttautumisen arvioidaan myös tiimien lähiesihenkilöiden toimesta, jotta varmistetaan kattava osaaminen eri osa-alueilta. Valtakunnallisessa valvontaohjeessa esitetään hyväksi koulutustavoitteeksi noin 8 koulutuspäivää henkilöä kohti vuodessa, ja tähän pyritään koulutusmäärärahojen puitteissa. Koulutuspäiviin voidaan varsinaisten koulutuspäivien lisäksi lukea muutakin ammattitaidon edistämistä, kuten AVIn työnohjauspäiviin osallistuminen, malliasiakirjoihin perehtyminen tai muu suunnitelmallinen pätevyyden ylläpito. Koronaepidemia on osaltaan lisännyt etäosallistumisen mahdollisuuksia koulutuksiin sekä kokonaan virtuaalisena järjestettävien kurssien ja muiden tilaisuuksien määrää.

Asumisterveysvalvonnan osalta pidetään tärkeänä kyseisellä sektorilla työskentelevien terveystarkastajien kouluttamista rakennusterveysasiantuntijan (RTA) pätevyteen, ja pyritään siihen, että jokaisella asumisterveyden tehtäviä suorittavalla olisi kyseinen pätevyys. RTA-pätevyys lisää yksikön mahdollisuuksia toimia asiantuntijoina ja lausunnonantajina haasteellisissa sisäilmaan liittyvissä tapauksissa. Tällä hetkellä yksikössä on kaksi koulutuksen suorittanutta, ja yksi koulutuksessa parhaillaan oleva työntekijä.

1.13.1 Koulutussuunnitelma vuodelle 2024

Koulutussuunnitelmaa täydennetään ja tarkennetaan kunkin vuoden alussa, kun koulutustarve ja ulkopuolinen koulutustarjonta ovat tarkemmin selvillä. Lisäksi järjestetään sisäistä koulutusta ajankohtaisista aiheista. Koulutussuunnitelma on laadittu huomioiden ohjeistettu kahdeksan koulutuspäivän tavoite jokaista työntekijää kohden (Taulukko 2).

Taulukko 2. Arvio koulutuspäivien määrästä ja jakautumisesta. Suunnitelma on alustava ja tarkentuu toimintavuoden aikana. Lukumäärä on laskettu yksikön nykyisen (2023) henkilöstömäärän mukaan.

Aihepiiri	Koulutuspäivien määrä yhteensä (päivien lkm x osallistuvien lkm)
Yleiset ympäristöterveydenhuoltoon liittyvät koulutukset, esim. <ul style="list-style-type: none">○ Terveystarkastajien valtakunnalliset koulutuspäivät○ Ympäristöterveydenhuollon alueelliset ja valtakunnalliset koulutuspäivät○ Tietojärjestelmäkoulutukset○ Ympäristökustannus Oy:n järjestämät koulutukset○ Ehyn / Eläinlääkäripäivien terveydensuojeluosiot○ Muu lainsäädäntöön ja hallintoon liittyvä koulutus○ Sote/maakuntajärjestelyihin liittyvät koulutuspäivät / toiminnan kehittäminen○ Laatukoulutus○ Valvontayksiköiden ja sidosryhmien järjestämät koulutukset○ Työnohjauspäivät (Avi)○ Varautumiseen liittyvät koulutuspäivät	114 pv
Elintarvikevalvontaan liittyvät koulutukset, esim. <ul style="list-style-type: none">○ Ruokaviraston yleiset ja teemakohtaiset koulutukset○ Työnohjauspäivät (Avi)○ Ruokaviraston teemakohtaiset koulutukset○ Eläinlääkärihygienikkoyhdistyksen (EHY) koulutuspäivät○ Eläinlääkäripäivät elintarvikevalvonnan osalta	75 pv
Talousvesivalvontaan liittyvät koulutukset <ul style="list-style-type: none">○ Työnohjauspäivät (Avi)○ Valviran teemakohtaiset koulutukset○ Talousvesivalvonnan täydenniskoulutus (THL)○ Muu talousveteen liittyvä koulutus	10 pv
Asumisterveyteen ja huoneistovalvontaan liittyvät koulutukset, esim. <ul style="list-style-type: none">○ Sisäilmastoseminaari○ Työnohjauspäivät (Avi)○ Valtakunnalliset meluntorjuntapäivät tai muu meluun liittyvä koulutus○ Valviran teemakohtaiset koulutukset	15 pv
Uimavesivalvontaan liittyvät koulutukset <ul style="list-style-type: none">○ Avin työnohjauspäivät○ Valviran teemakohtaiset koulutukset○ Muu uimaveteen liittyvä koulutus	4 pv
Eläinlääkintähuoltoon liittyvät koulutukset	

<ul style="list-style-type: none"> ○ Eläinlääkäripäivät ○ Eläintaudit sekä Lääkekoulutuspäivät ○ Valvontaeläinlääkärien koulutuspäivät ○ Kunnaneläinlääkärien neuvottelupäivät ○ Valmiuseläinlääkärien koulutuspäivät 	28 pv
<p>Tupakkalainvalvontaan liittyvät koulutukset</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Työnohjauspäivät (Avi) ○ Valviran teemakohtaiset koulutukset 	4 pv
Yhteensä	(n.) 250 pv

1.14 Laatu

Valvontayksikön nimetty laatuöryhmä vastaa laatuön toteuttamisesta ja suunnittelusta. Johtava terveystarkastaja toimii yksikön laatuöryhmän puheenjohtajana. Laatuöryhmä kokoontuu 1-2 kuukauden välein, ja seuraa sekä käynnistää yksikössä tehtäviä laatuöryhmiä. Ympäristöterveyden laatuöryhmää päivitetään jatkuvasti; kohdetyyppikohtaisesti laaditut lomakkeet ja ohjeet parantavat ja yhdenmukaistavat valvontaa. Valvontayksikössä on toteutettu omien valvontaohjeistusten ja toimintatapojen auditointeja ja tätä työtä tullaan jatkamaan erillisen suunnitelman mukaisesti myös vuonna 2024. Yksikön toiminnassa havaittuja poikkeamia seurataan poikkeamakerjanpidolla ja näitä käydään läpi valvontayksikön johtoryhmän sekä laatuöryhmän toimesta ja ryhdytään tarvittaviin toimiin vastaavien poikkeamatilanteiden ehkäisemiseksi jatkossa. Vuonna 2024 kiinnitetään erityistä huomiota auditoinneissa havaittujen kehittämiskohtien työstöön ja tarvittavien muutosten käytäntöön viemiseen. Tämän lisäksi sisäisten auditointien tavoitteena on kolmen auditoinnin toteuttaminen.

Valvontayksikkö osallistuu mm. valvontayksiköiden välisiin, toimintatapojen auditointiprojekteihin, interkalibrointeihin sekä häiriötilanneharjoituksiin. Valvontayksikön laatuöryhmä on päivitetty vuonna 2023.

1.15 Varautuminen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin

Ympäristöterveydellä on suunnitelma häiriötilanteisiin varautumisesta. Suunnitelma sisältää erilliset osiot mm. organisaatiosta, yhteistyötahoista, tiedottamisesta, varautumisesta ja toiminnasta elintarvike- ja vesivälitteisissä epidemioissa sekä elintarvikkeisiin ja talousvedeen liittyvissä muissa häiriötilanteissa, zoonoosissa ja säteilyvaaratilanteissa. Yksiköllä on käytössä kolme viranomaisradioverkko- eli VIRVE-puhelinta vakavissa häiriötilanteissa kommunikointia varten. VIRVE-puhelinten toimintaa testataan kahden kuukauden välein pääkaupunkiseudun valvontayksiköiden sekä HSY:n kanssa järjestettävissä harjoituksissa.

Häiriötilannesuunnitelmaa päivitetään säännöllisesti. Viimeisin päivitys on tehty vuonna 2023.

Espoon, Kauniaisten ja Kirkkonummen kunnilla on yhteinen epidemiaselvitystyöryhmä. Selvitystyöryhmään kuuluvat johtava kaupungineläinlääkäri, johtava terveystarkastaja, talousveden valvontaa tekevä terveystarkastaja, hygieenikkoeläinlääkäri, elintarvikevalvontaa tekevä terveystarkastaja, Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen tartuntataudeista vastaava lääkäri ja sekä vesilaitosten edustajat (HSY, Kirkkonummen vesi). Koko selvitystyöryhmä kokoontuu vähintään kerran vuodessa ja aina tilanteen vaatiessa kulloinkin tarvittavalla kokoonpanolla. Valtaosin epidemiaselvityksiin liittyvä tiedonvälitys hoidetaan puhelimitse tai sähköisesti.

Pääkaupunkiseudun kunnilla on yhdessä HSY:n kanssa talousvesivalvontaan liittyvä kriisitilanneharjoitus vuosittain, mikä on parantanut toimintavalmiutta häiriötilanteissa. Myös Kirkkonummen Veden kanssa on ollut häiriötilanneharjoituksia. Valvontayksikkö osallistuu myös muihin häiriötilanneharjoituksiin säännöllisesti ja kehittää varautumissuunnittelua niistä saatujen kokemusten avulla. Valvontayksikkö osallistuu myös laajempiin, alueellisiin valmiusharjoituksiin, viimeisimpänä UUSIMAA23 -harjoitukseen. Harjoituksissa kirjattuja havaintoja hyödynnetään yksikön omassa varautumis- ja laatutyössä.

1.16 Valvontatietojärjestelmät

Sekä elintarvike- että terveydensuojeluvalvonnan kohdetiedot tallennetaan valtakunnalliseen VATI- kohdetietojärjestelmään. Eläinsuojeluvalvonnan osalta on tiedot toistaiseksi siirretty Excel-pohjaiseen järjestelmään, josta ne tullaan siirtämään rakenteilla olevaan valtakunnalliseen tietojärjestelmään (ELSU) sen valmistuttua. Tarkastaja-ohjelman lisenssi tullaan jatkossa säilyttämään vain katseluohjelmana. Viranhaltijapäätökset tehdään Espoon kaupungin D10 -päätöksentekojärjestelmässä.

1.17 Viestintä

Valvontayksikön viestinnässä tukeudutaan Espoon kaupungin yleisiin viestintäohjeistuksiin sekä häiriö- ja kriisiviestintäohjeeseen. Valvontayksikössä on myös oma viestintäsuunnitelma, jonka mukaan sisäisestä viestinnästä vastaa yksikön päällikkö ja ulkoisesta viestinnästä esihenkilöt omilla toimialueillaan. Yksikön päällikön tulee olla tietoinen ulkoisesta viestinnästä. Häiriötilanteita varten on mm. laadittu tiedotepohjia ja häiriötilanteisiin liittyviä ympäristöterveyden viestintäohjeita ja yhteistyötahotietoja tarkennetaan tarvittaessa ja ainakin kerran vuodessa. Kriisitilanteessa viestinnästä vastaa yksikön päällikkö.

Yksikön sisäisessä viestinnässä hyödynnetään päivittäisen yhteydenpidon lisäksi kuukausittain pidettäviä yksikköpalavereita, joissa käsitellään koko yksikköä koskevia ajankohtaisia asioita sekä suunnitellaan ja kehitetään yksikön toimintaa. Viikoilla, joilla yksikköpalaveria ei järjestetä, tiedotetaan tarvittaessa yksikön henkilökuntaa ajankohtaisista asioista sähköpostitse. Käytännön valvontaa koskevia linjauksia ja muita valvontaa koskevia teemoja käsitellään elintarvikevalvonta- ja terveydensuojeluvalvontatiimien palavereissa. Lisäksi yksityiskohtaisempia keskusteluja valvontatyöstä käydään tiimien sisäisten ryhmien palavereissa.

Yksikön johtoryhmän muodostavat yksikön päällikkö, johtava terveystarkastaja ja hygieenikkoeläinlääkäri. Johtoryhmä kokoontuu kerran viikossa sekä lisäksi aina tarpeen vaatiessa. Palavereissa hyödynnetään lähitapaamisten ohella Teams-yhteyksiä.

Kuntalaisia, toiminnanharjoittajia ja muita asiakkaita pyritään palvelemaan asiantuntevasti, nopeasti ja tehokkaasti. Asiakaspalvelua tarjotaan puhelimitse, kirjeitse ja sähköpostin avulla sekä asiakaskäynneillä. Elintarvikevalvonnan sekä asumisterveyden asiakaspalvelupuhelimet ovat avoinna maanantaisin ja keskiviikkoisin klo 9–11. Muina aikoina yhteyden ympäristöterveydenhuoltoon saa tehtäväaluekohtaisten yhteissähköpostien kautta.

Espoon kaupungin nettisivut uudistettiin vuonna ja sivujen päivittämisen osalta työtä tullaan edelleen jatkamaan vuonna 2024, jotta sivusto olisi mahdollisimman asiakasystävällinen ja ympäristöterveyden palvelut helposti asukkaiden löydettävissä. Tässä työssä toivotaan voitavan hyödyntää Ympäristö- ja rakennusvalvontakeskuksessa aloittavan uuden viestintäasiantuntijan osaamista. Valtakunnallisessa valvontaohjelmassa kannustetaan perinteisten kanavien lisäksi uusien viestintäkanavien ennakkoluulottomaan hyödyntämiseen. Erityisesti toimijoiden tiedottamisen ja osallistamisen osalta ehdotetaan

sosiaalisen median mahdollisuuksia. Toimijoiden kohdalla tulisi siirtyä yksisuuntaisesta tiedonsiirrosta kohti vuorovaikutteisempaa ja keskustelemaan viestintää. Valvontayksikössä otettiin Facebook-viestintä käyttöön korona-aikana ja tätä viestintäkanavaa tullaan edelleen hyödyntämään aina tarvittaessa. Toimijat ovat asiakastytyväisyyskyselyjen vastauksissa toivoneet erityisesti tietoa uusista ohjeista ja lainsäädännön muutoksista, joten näihin liittyvää tiedotusta on lisätty vuonna 2023, ja tätä työtä jatketaan 2024.

Valvontayksikössä on käytössä Webropol-pohjainen asiakastytyväisyyskysely, joka lähetetään toimijalle elintarvike- ja terveydensuojelulain suunnitelmallisen tarkastuskäynnin jälkeen, ei kuitenkaan useammin kuin puolen vuoden välein. Kaupungineläinlääkärien vastaanotolla on käytössä asiakaspalautelomakkeet, jotka voi jättää nimettömänä vastauslaatikkoon. Asiakaspalautetta voi antaa myös kaupungin yleisen palautejärjestelmän kautta tai seutuyksikön asiakaspalvelupuhelimen ja muiden tietovälineiden välityksellä. Asiakaspalautteeseen vastataan, ja se huomioidaan toiminnan järjestämisessä ja kehittämisessä.

Toiminnanharjoittajia opastetaan ja neuvotaan asiakaspalvelussa ja tarkastuskäynneillä valvontakohteissa. Lisäksi ympäristöterveyden työntekijät vierailevat ajoittain luennoitsijoina esimerkiksi Helsingin yliopistossa ja muissa koulutuslaitoksissa sekä pitävät esityksiä toimijoille tarkoitetuissa tilaisuuksissa. Kaupungin verkkosivuilla on ympäristöterveyden yhteystiedot, tietoa yksikön toiminnasta, valvontasuunnitelma, maksutaksa sekä ohjeita toiminnanharjoittajille ja kuntalaisille. Ajankohtaisista asioista laaditaan tarvittaessa tiedotteita toimijoille. Ympäristö- ja rakennusvalvontakeskuksen ulkopuolisten sidosryhmien (kuten esimerkiksi tartuntatautiyksikkö, varhaiskasvatus, kouluterveydenhuolto, Tilapalvelut) kanssa pidetään tarvittaessa palavereja, joissa käydään läpi valvonnan kannalta keskeisiä asioita.

1.18 Ympäristöterveys ja sidosryhmät

Espoon seudun ympäristöterveys osallistuu useaan yhteistyöryhmään, jolloin voidaan vaikuttaa elinympäristön suunnitteluun siten, että terveyshaitat tulevat mahdollisimman hyvin jo ennalta huomioon otetuiksi. Organisaatiouudistuksen myötä yhteistyö sekä ympäristönsuojelun että rakennusvalvonnan kanssa on tiivistynyt, ja asioita työstetään erilaisissa yhteistyöryhmissä teemoittain. Ryhmissä valmistellaan mm. yhteisiä, monialaisia ohjeistuksia. Lisäksi yksikön edustaja/edustajia osallistuu mm. seuraaviin yhteistyöryhmiin; Ämmässuo-Kulmakorpi –yhteistyöryhmä, Espoon kaupungin melutyöryhmä, kaavoituksen ilmansuojeluryhmä, Vesienhuollon kehittämistyöryhmä, Pohjavesien suojeleusuunnittelutyöryhmä, Ilmastonmuutokseen sopeutumisen työryhmä, Espoon sekä Kauniaisten että Kirkkonummen sisäilmatyöryhmät ja elintarvike- ja talousvesivälitteisten epidemioiden selvitystyöryhmä sekä keskusviranomaisten koordinoima Liikenne ja raideliikennetyöryhmä. Valvontayksikkö on lisäksi osallistunut ympäristönsuojelun palvelualueen koordinoimaan Health and Greenspace -EU-hankkeeseen, johon liittyvää työtä jatketaan Espoon Viherhyvinvointiverkostossa.

Johtava terveystarkastaja on nimetty ympäristöterveydenhuollon edustajaksi Poikkeusolojen sosiaali- ja terveydenhuollon neuvottelukunnan (PONK) alle perustetussa CBRN-valmius jaoston C-työryhmään. Ympäristöterveyden yksikön päällikkö kuuluu ympäristö- ja rakennusvalvontakeskuksen johtoryhmään. Yksikön päällikkö toimii myös Ruokaviraston Elintarvikeketjun valvonnan koordinaatioryhmän jäsenenä Kuntaliiton edustajana.

Ympäristöterveydeltä pyydetään lisääntyvässä määrin lausuntoja esimerkiksi ympäristöterveydenhuollon lainsäädännön muutoksiin, alueen kaavoitukseen, ympäristölupiin, vesihuollon järjestelyihin, rakennuslupiin, sosiaalialan laitosten soveltavuuteen ja sisäilman terveyshaitan arviointiin liittyen.

Työryhmien lisäksi ympäristöterveys on mukana mm. pääkaupunkiseudun elintarvikevalvojen, HSY-pääkaupunkiseudun talousvesivalvojen yhteispalavereissa sekä pääkaupunkiseudun eläinlääkintä / eläinsuojelupalavereissa. Terveystarkastajat ovat mukana oman toimialansa Uudenmaan alueen yhteistoimintaryhmissä. Yksikön päällikkö sekä tarpeen vaatiessa myös hygieenikkoeläinlääkäri ja johtava terveystarkastaja osallistuvat kahdesti vuodessa järjestettäviin Uudenmaan valvontayksiköiden johtajapalaveriin. Länsi-Uudenmaan poliisin kanssa tullaan jatkamaan tiivistä yhteistyötä eläinsuojeluasioiden tiimoilta, kokoustaen yhdessä kahdesti vuodessa. Hygieenikkoeläinlääkäri osallistuu valtakunnalliseen laitosvalvojen palaveriin. Varautumisen ja valmiustyön näkökulmasta vahvistetaan yhteistyötä edelleen mm. Länsi-Uudenmaan pelastuslaitoksen kanssa.

Ympäristöterveys on myös mukana kuuden suurimman ympäristöterveydenhuollon valvontayksikön muodostamassa Sixpack -ryhmässä, joka kokoontuu vuosittain, ja joka järjestettiin Espoossa viimeksi vuonna 2023.

2. ELINTARVIKEVALVONTASUUNNITELMA

2.1 Johdanto

Elintarvikevalvontasuunnitelma kuvaa, miten Espoon seudun ympäristöterveys toteuttaa sille elintarvikelain 297/2021 nojalla kuuluvat tehtävät. Elintarvikelain tarkoituksena on suojata kuluttajan terveyttä ja taloudellisia etuja varmistamalla elintarvikkeiden ja kontaktimateriaalien turvallisuus, hyvä terveydellinen ja muu elintarvikesäännösten mukainen laatu sekä elintarvikkeista ja elintarvikekontaktimateriaaleista annettavien tietojen riittävyys ja oikeellisuus. Lisäksi elintarvikelain tarkoitus on parantaa elintarvikealan yrittäjien toimintaedellytyksiä.

Elintarvikesäännösten toimeenpanossa ja niiden noudattamisen valvonnassa on otettava huomioon elintarvike- ja kontaktimateriaalitoiminnan luonne ja laajuus sekä muut sellaiset seikat, jotka vaikuttavat elintarviketurvallisuuteen ja kuluttajansuojaan.

2.2 Elintarvikevalvontasuunnitelman perusteet

Elintarvikelain mukaan kunnan tulee valtakunnallisen valvontasuunnitelman toteuttamiseksi laatia vastuullaan olevaa elintarvikevalvontaa koskeva valvontasuunnitelma. Suunnitelmassa on otettava huomioon elintarvike- ja kontaktimateriaalin riskit ja että valvonta on yleisten valvontaa koskevien vaatimusten mukaista, ehkäisee terveysvaaroja ja suojaa kuluttajaa taloudellisilta tappioilta. Elintarvikevalvonnan tulee olla säännöllistä, tehokasta, yhdenvertaista ja avointa sekä riskeihin perustuvaa. Espoon seudun ympäristöterveyden elintarvikevalvontasuunnitelma sisältää seudullisen valvontayksikön suorittaman elintarvikevalvonnan Espoon, Kauniaisten ja Kirkkonummen kuntien alueella. Suunnitelmassa on otettu huomioon lainsäädännön vaatimukset (elintarvikelaki 287/2021, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2017/625, jatkossa valvonta-asetus) sekä Ruokaviraston Elintarvikeketjun monivuotinen kansallinen valvontasuunnitelma vuosille 2021-2024.

2.3 Valvontakohteet

Valvontayksikkö pitää yhdessä Ruokaviraston ja aluehallintovirastojen kanssa yllä valtakunnallista rekisteriä valvontakohteista valvonnan ohjausta, kehittämistä ja toteuttamista varten. Rekisterissä ylläpidetään ajan tasalla olevia tietoja kaikista alueen elintarvikevalvontakohteista (elintarvikelaki 79 §). Näitä ovat:

- rekisteröintiä tai hyväksyntää edellyttävät elintarviketoiminnat mukaan lukien ns. virtuaalihuoneistot, liikkuvat elintarvikehuoneistot, elintarvikekuljetukset ja kotona tapahtuva elintarvikealan toiminta
- toiminnat, joissa valmistetaan tai saatetaan markkinoille elintarvikkeen kanssa kosketukseen joutuvia materiaaleja ja tarvikkeita (kontaktimateriaalialan toiminta)
- rekisteröintiä tai hyväksymistä edellyttävä elintarvikkeiden alkutuotanto.

Espoon seudun ympäristöterveyden toiminta-alueella on marraskuussa 2023 yhteensä 2146 aktiivista elintarvikevalvontakohdetta ja niissä yhteensä 2502 kohdetoimintoa. Valvontakohteiden ja kohdetoimintojen määrät on esitetty toimintaluokkakohtaisesti taulukossa 3.

2.4 Valvontakohteiden rekisteröinti ja hyväksyminen

Toimijan tulee tehdä ilmoitus valvontaviranomaiselle toiminnan aloittamisesta toiminnan rekisteröintiä varten. Edellisestä poiketen tietyistä toiminnoista on jätettävä hyväksymishakemus viranomaisen käsiteltäväksi.

Elintarvikehuoneisto- tai kontaktimateriaalialan toimintaa tai elintarvikkeiden alkutuotantoa koskeva ilmoitus pyritään käsittelemään alle 14 vuorokauden sisällä sen saapumisesta. Elintarvikelaitoksen ja alkutuotantopaikan hyväksymisestä annetaan hallintopäätös. Päätös annetaan elintarvikelain mukaisesti 60 vuorokauden kuluessa asian vireille tulosta, jollei asian laajuus, hakemuksen puutteellisuus tai muu erityinen syy edellytä asian pitempää käsittelyä.

2.4.1 Elintarvike- ja kontaktimateriaalitoiminnan rekisteröinti

Elintarvikealan ja kontaktimateriaalialan toimijan on tehtävä valvontaviranomaiselle kirjallinen ilmoitus toiminnan rekisteröintiä varten viimeistään neljä viikkoa ennen toiminnan aloittamista tai sen olennaista muuttamista (rekisteröity elintarvikehuoneisto, esim. ravintola, laitoskeittiö, vähittäismyymälä, leipomo). Rekisteröintivelvollisuus koskee myös toimijoita, joilla ei ole varsinaista huoneistoa elintarvikkeiden tai kontaktimateriaalien käsittelyä varten, mutta jotka toimivat elintarvikeketjun osana (ns. virtuaalihuoneistot), jotka saattavat markkinoille elintarvikkeen kanssa kosketukseen joutuvia materiaaleja ja tarvikkeita tai jotka harjoittavat elintarvikehuoneisto-toimintaa asumiseen käytettävässä huoneistossa (nk. kotitoimijat). Myös toiminnan olennaisesta muuttamisesta, keskeyttämisestä, toiminnan lopettamisesta sekä toimijan vaihtumisesta on ilmoitettava viivytyksettä valvontaviranomaiselle.

2.4.2 Elintarvikehuoneiston hyväksyminen

Elintarvikealan toimijan, joka käsittelee raakoja eläinperäisiä elintarvikkeita ennen vähittäismyyntiä, on ilmoituksen jättämisen sijasta haettava valvontaviranomaiselta elintarvikehuoneiston hyväksymistä laitokseksi ennen toiminnan aloittamista tai toiminnan olennaista muuttamista. Laitoksen toimintaa ei saa aloittaa eikä toimintaa olennaisesti muuttaa ilman viranomaisen hyväksyntää.

2.4.3 Alkutuotannon rekisteröinti

Alkutuotantotoiminnasta on tehtävä ilmoitus elintarvikevalvontaviranomaiselle viimeistään neljä viikkoa ennen toiminnan aloittamista tai olennaista muuttamista. Lisäksi toiminnan keskeyttämisestä ja lopettamisesta on viivytyksettä tehtävä ilmoitus valvontaviranomaiselle. Ilmoitusta ei tarvitse tehdä, jos elintarvikevalvontaviranomainen saa tiedon elintarvikkeiden alkutuotannosta toiselta viranomaiselta. Ilmoitusta ei myöskään tarvitse tehdä, jos on kyse luonnonvaraisten kasvien, sienten tai riistan alkutuotannosta, tai on kyse kasvien tai sienten alkutuotannosta ja kyseessä on yksityinen henkilö, toimintaa ei voi pitää elinkeinon harjoittamisena tai toiminta on osa saman toimijan rekisteröityä elintarviketoimintaa. Alkutuotannon toimijalle ilmoitetaan vastaanotetusta ilmoituksesta tai toiselta viranomaiselta saadusta tiedosta toiminnan aloittamisesta.

2.4.4 Alkutuotantopaikan hyväksyminen

Itujen laajamittaiselle tuotannolle on haettava hyväksyntä ennen toiminnan aloittamista.

2.5 Tarkastusten suunnittelu ja toteutus sekä painopistealueet

Kohderekisteriin liitettyjen valvontakohteiden suunnitelmallista valvontaa toteutetaan riskiperusteisesti valtakunnan ja valvontayksikön omiin painopisteisiin keskittyen. Taulukossa 3 on esitetty suunnitelmallisen valvonnan tarve vuodelle 2024. Seurantatarkastusten määrä arvioidaan vuoden 2023 lokakuun tilanteen mukaisesti (11 %). Toteutuneiden seurantatarkastusten määrässä on ollut vuosittain paljon vaihtelua. Seurantatarkastusten osuus oli vuoden 2022 tarkastuksista 17 % ja vuoden 2023 aikana seurantatarkastusten määrä on ollut kuukausikohtaisesta toteumasta 7-11 %. Vuosittain valvontasuunnitelman mukaisista tarkastuksista jää toteutumatta noin 30 %. Vaikka toteutumattomia tarkastuksia ei

yritetään tehdä täysimääräisesti, suunnitelmallista valvontaa haastaa toimijoiden tiheä vaihtuvuus valvontakohteissa.

Taulukon 3 tarkastusmääriin ei sisälly aiempina vuosina tekemättä jääneitä tarkastuksia. Tämänhetkinen (marraskuu 2023) arvio on, että vuoden 2023 suunnitelmallisista tarkastuksista tekemättä jää noin 450 tarkastusta (35 %), josta osa on tarpeen tehdä vuonna 2024.

Kaikissa elintarvikevalvonnan kohteissa tullaan vuonna 2024 painottamaan valtakunnallisen valvontasuunnitelman mukaisesti Oiva-tarkastuksilla painotetaan lämpötilahallinnan asiakokonaisuutta (Oiva-kokonaisuus 6). Lisäksi varaudutaan osallistumaan valvojan työkalupakin käyttöönottoon ja siihen liittyviin koulutuksiin. Vuonna 2024 jatkuu myös kohteet valvonnan piiriin-painopisteen toteuttaminen, jossa pyritään kehittämään ja toteuttamaan toimintatapoja, joiden avulla saataisiin valvonnan piiriin kaikki sinne kuuluvat kohteet. Varaudumme myös jatkamaan aloitettua petoksellisen toiminnan torjuntaan tähtäävää viranomaisyhteistyönä. Myymälävalvonnassa tullaan myös projektiluontoisesti tarkastamaan myymälöissä myyntiaikoja (Oiva-rivi rivi 7.1).

Suunnitelmallisen valvonnan lisäksi elintarvikevalvontaan sisältyy toimijoiden neuvontaa, elintarvikehuoneistojen ilmoitus- ja hyväksymismenettelyjä sekä asiakasyhteydenottojen käsittelyä. Kiireellistä käsittelyä vaativat ja merkittävästi työaikaa vievät yksittäisten ruokamyrkytyspäilyjen ja epidemiaepäilyjen selvittäminen sekä elintarvikkeiden takaisinvetojen varmistaminen. Lisäksi työaikaa kuluu muuttuvaan lainsäädäntöön ja ohjeisiin perehtymiseen, uusien toimintatapojen sisäistämiseen, valvontayksikön toimintajärjestelmän ylläpitoon, tiedottamiseen sekä oman organisaation uudistumiseen liittyviin tehtäviin. Valvontayksikön alueella erityisesti länsimetron ympäristön kehittyminen synnyttää jatkuvasti uusia valvontakohteita, joihin liittyvien ilmoitusten käsittely ja aloitustarkastukset ovat viime vuosina vieneet ja tulevat edelleen viemään paljon valvontaresurssia. Työpanosta toivotaan myös valtakunnallisten elintarvikevalvonnan painopistetoiden suunnitteluun osallistumiseen.

Tulevaisuudessa työaikaa tulisi enenevässä määrin suunnata toimijoiden ennalta tehtävään ohjaukseen ja neuvontaan. Tapoja tämän toteuttamiseen voivat olla esimerkiksi ohjeiden laadinta, tiedottaminen ja koulutukset. Erityisesti lainsäädäntöön ja ohjeistuksiin liittyvää neuvontaa on toimijoiden suunnalta toivottu, joten sitä pyritään entisestään tehostaa. Vuonna 2024 tullaan jatkamaan toimijoille suunnattujen ohjeiden päivittämistä sekä käänösversioiden tekemistä.

Vuonna 2023 Espoon seudun ympäristöterveydessä elintarvikevalvonnan tehtäviä sisältyy 15 vakanssiin. Tämä lisäksi johtava kaupungineläinlääkäri osallistuu epidemiaselvitystyöhön sekä tarpeen mukaan laitosvalvontaan. Henkilötyövuosia on käytettävissä elintarvikevalvonnan tehtäviin yhteensä 12,6 (taulukko 1). Tarkempaa kirjaa elintarvikevalvonnan työpanoksen jakautumista eri valvonnan osa-alueille pidetään elintarvikevalvonnan omassa työnjakotaulukossa. Suunnitelmallisia tarkastuksia on toimintavuonna tavoite tehdä 1117 kpl. Lisäksi n. 11 % valvontakohteissa arvioidaan olevan tarve seurantatarkastuksiin (123 kpl), jotka seuraavat sellaista suunnitelmallista tarkastusta, jolla valvontakohteelle on annettu kehoitus poistaa epäkohta määräajassa. Näin ollen tarkastustavoitteena elintarvikevalvonnan osalta on yhteensä 1240 tarkastusta.

Yksityiskohtaisen valvontaohjeistuksen lisääntyminen on johtanut valvontayksikössä sinänsä toivottavaan erikoistumiseen tiettyjen tehtäväalueiden osalta. Erikoistumista vaativat valvontakohteet ovat usein sellaisia, joiden valvonta vaatii erityislainsäädännön osaamista. Tarkastukset ovat usein haastavia ja voivat vaatia aikaa vieviä lisäselvityksiä. Erikoistuminen voi myös johtaa haasteisiin yksikön sijaisjärjestelyissä sekä lisätä resurssitarvetta.

Vuonna 2023 aloitettiin kokeilu uudesta tavasta asiakaspalvelun toteuttamiseen ja asiakaspalvelun uutta järjestelyä aiotaan jatkaa vuonna 2024. Myös muita tehtäviä, kuten lausuntojen kokoaminen ja yhteisten ohjeiden päivittäminen, on jaettu vuonna 2023 uudella tapaa. Tätä tapaa jatketaan vuonna 2024 ja tarvittaessa kehitetään edelleen.

2.5.1 Valvontakohteiden riskiluokitus, tarkastustiheys ja suunnitelmallisiin tarkastuksiin käytettävä aika

Valvontakohteiden vuosittainen tarkastussuunnitelma perustuu kohteiden aiheuttamien elintarviketurvallisuusriskien ja muiden vaatimusten vastaisuuksien arviointiin toiminnan rekisteröinti- tai hyväksymisvaiheessa. Muiden kuin alkutuotantokohteiden aiheuttama riski arvioidaan ensisijaisesti Ruokaviraston ohjeen 10503 ” Elintarvikehuoneiston ja kontaktimateriaalitoiminnan riskiluokitus ja elintarvikelainsäädännön mukaisen valvontatarpeen määrittäminen” mukaisesti. Ohjeen liitteissä 1-4 on esitetty elintarvikehuoneistojen riskiluokitus ja ohjeellinen elintarvikelainsäädännön mukainen tarkastustiheysuusiutus eri kohteille. Ohjeeseen voi tutustua Ruokaviraston internetsivuilla osoitteessa:

<https://www.ruokavirasto.fi/yritykset/oppaat/riskiluokitusohje/elintarvikehuoneiston-ja-kontaktimateriaalitoiminnan-riskiluokitus-ja-elintarvikelainsaadannon-mukaisen-valvontatarpeen-maarittaminen/>

Valvontakohteet luokitellaan Ruokaviraston ohjeen mukaisesti toiminnan luonteen ja laajuuden mukaan riskiluokkiin 0-10. Rekisteröidyt elintarvikehuoneistot kuuluvat riskiluokkiin 0-5 ja hyväksytyt luokkiin 3-10. Kohteiden tarkastustiheys määräytyy kohteen riskiluokan mukaan niin, että riskiluokkaan 1 kuuluvaa kohdetta tarkastetaan joka kolmas vuosi ja riskiluokkaan 10 kerran kuukaudessa. Riskiluokkaan 0 kuuluvissa kohteissa tehdään aloitustarkastus toiminnan alkaessa ja toimijan vaihtuessa, mutta ne eivät kuulu säännöllisen valvonnan piiriin. Kohteiden riskiluokka tarkastetaan aina tarkastuksen yhteydessä sekä tarvittaessa.

Valvontakohteen tarkastustiheyttä voidaan laskea enintään 50 % seuraavin perustein:

- valvontakohteen ohjeen mukainen tarkastustiheys on vähintään kaksi tarkastusta vuodessa ja
- valvontakohteen kuuden edellisen tarkastuksen loppuarvosana on oivallinen.

Alkutuotantopaikkojen riskiluokitus perustuu Ruokaviraston ohjeeseen 242/04.02.00.01/2023 ”Alkutuotannon elintarvikevalvonta ja riskinarviointi”. Ohjeessa valvontakohteet luokitellaan toiminnan luonteen ja laajuuden mukaan riskiluokkiin. Joitakin alkutuotantopaikkoja valvotaan ainoastaan tarvittaessa. Korkeamman riskiluokan toimintoja valvotaan kerran vuodessa. Yhteen tarkastukseen käytetään ohjeen mukaisesti 1-3 tuntia. Ohjeeseen voi tutustua Ruokaviraston internetsivuilla osoitteessa:

<https://www.ruokavirasto.fi/elintarvikkeet/oppaat/alkutuotannon-elintarvikevalvonta-ja-riskinarviointi/alkutuotannon-elintarvikevalvonta-ja-riskinarviointi/>

Espon seudun ympäristöterveys noudattaa tarkastustiheyden määrittelyssä pääsääntöisesti Ruokaviraston ohjetta. Joissain tilanteissa voidaan kuitenkin perustellusti nostaa tarkastustiheyttä, mikäli toimija on toistuvasti toiminut elintarvikelainsäädännön vastaisesti. Joidenkin toimijoiden osalta valvontayksikkö on voinut määrittellä tarkastustiheyden harvemmaksi kuin Ruokaviraston ohjeessa. Tällaisia kohteita voivat olla esimerkiksi pikaruokapaikat, joiden valvonnan tarvetta nostavat Ruokaviraston ohjeen mukaan erikoisruokavalioiden tarjoileminen.

Tarkastuksiin varataan aikaa 1-6 tuntia riippuen valvontakohteen riskiluokasta ja tarkastettavista asioista. Riskiluokan 0 kohteissa sekä seurantatarkastuksilla

vähimmäistarkastusaika on yksi tunti. Muissa kohteissa vähimmäistarkastusaika on 2 tuntia. Tarkastusaika koostuu itse tarkastukseen käytetyn ajan lisäksi tarkastukseen valmistautumisesta ja tarkastuskertomuksen kirjoittamisesta. Valvontayksikön suunnitelma tarkastuksiin käytettävästä ajasta on esitetty taulukossa 3. Valvontayksikön suunnitelma eroaa tiettyjen toimintojen osalta Ruokaviraston ohjeen tarkastusajoista. Ero perustuu valvontayksikön seurantaan kyseisen toiminnon toteutuneista tarkastusajoista. Tarkastusaika voi muodostua suunniteltua pidemmäksi, jos tarkastuksella annetaan ohjausta, neuvontaa tai kehotuksia.

Elintarvikevalvojilla on joko henkilökohtaiset valvontasuunnitelmat tai tietyn maantieteellisen alueen tai toimintatyyppin valvojilla on yhteinen valvontasuunnitelma. Suunnitelmat laaditaan kalenterivuodeksi. Suunnitelmat päivitetään vuoden aikana aina tarvittaessa kohdetietojen muutosten perusteella.

Tarkastussuunnitelma vuodelle 2024 on esitetty taulukossa 3. Tuomintaluokittain esitetyt kohteiden lukumäärät on haettu VATI-valvontatietojärjestelmästä. Taulukossa esitetyt tarkastusmäärät perustuvat pääosin valvojen itse ylläpitämiin valvontasuunnitelmiin. Olemme kuitenkin verranneet määriä myös VATIsta saataviin tarkastusmääriin.

2.5.2 Tarkastus

Elintarvikevalvonnan tarkastukset ovat joko valvontasuunnitelman mukaisia tarkastuksia, joita ovat säännölliset, riskiluokituksen mukaan toistuvien tarkastusten lisäksi toiminnan hyväksyntään liittyvät tarkastukset, rekisteröidyn toiminnan aloittamiseen liittyvät tarkastukset sekä seurantatarkastukset. Lisäksi tehdään suunnitelman ulkopuolisia tarkastuksia, joita ovat asiakasvalitusten perusteella tehtävät tarkastukset sekä ruokamyrkytyspäilyihin ja muihin häiriötilanteisiin liittyvät tarkastukset.

Valvontasuunnitelman mukaiset tarkastukset tehdään maksullisina Oiva-tarkastuksina tai muina, erillisten ohjeiden mukaisina tarkastuksina (alkutuotanto, kotona tapahtuva toiminta ja elintarvikehuoneiston hyväksyntään liittyvät tarkastukset). Suunnitelmallisista tarkastuksista peritään Espoon kaupungin maksutaksan mukainen kiinteä, valvontakohteen riskiluokkaan ja tarkastustiheyteen perustuva maksu. Valvontasuunnitelman taulukossa 3 on esitetty ohjeellinen tarkastusaika sellaisessa tapauksessa, jossa tarkastuksella ei havaita mitään epäkohtia. Mikäli tarkastuksella havaitaan epäkohtia ja niihin liittyen annetaan ohjausta, neuvontaa, huomautuksia tai kehotuksia ja tarkastusaika näistä johtuen merkittävästi pitenee ohjeellisesta ajasta, tarkastuksesta laskutetaan käytetyn ajan mukaisesti. Seurantatarkastus katsotaan suunnitelmalliseksi tarkastukseksi. Siitä peritään maksu tarkastukseen kuluvan ajan mukaan.

Valtakunnalliseen valvontatietojen julkistamisjärjestelmään kuuluvat Oiva-tarkastukset toteutetaan Ruokaviraston ohjeiden mukaisesti. Valvontatietojen julkaisemisella lisätään valvonnan läpinäkyvyyttä ja annetaan kuluttajille tietoa valintojensa tueksi. Järjestelmä myös yhdenmukaistaa elintarvikevalvonnan käytäntöjä. Oivan piiriin kuuluvien valvontakohteen tarkastusten tulokset julkaistaan Oiva-raporteissa, jotka ovat nähtävissä www.oivahymy.fi -internetsivulla. Sellaisissa elintarvikehuoneistoissa, joissa asiakkaat asioivat, viimeisimmän Oiva-raportin tulee olla näkyvissä huoneiston sisäänkäynnin yhteydessä. Lisäksi Oiva-raportit tulee julkaista yritysten omilla kotisivuilla.

Oiva-tarkastuksilla tarkastettavia asiakokonaisuuksia on 19. Asiakokonaisuuksia tarkastetaan kulloisellakin tarkastuksella tarkastajan harkinnan mukaisesti siten, että kaikki kohteen toimintaan liittyvät asiakokonaisuudet pyritään tarkastamaan vähintään kolmen vuoden välein. Valvontakohteen toiminnan kannalta suurimpaan riskiin liittyvät asiakokonaisuudet voidaan tarkastaa myös useammin.

Valvonta-asetuksen (EU 625/2017) mukaisesti virallinen valvonta on suoritettava ilman ennakoilmoitusta, paitsi jos tällainen ilmoitus on tarpeen ja asianmukaisesti perusteltu virallisen valvonnan suorittamista varten. Jos virallinen valvonta suoritetaan toimijan pyynnöstä, toimivaltainen viranomais voi päättää, annetaanko siitä ennakoilmoitus vai ei. Virallinen valvonta, josta annetaan ennakoilmoitus, ei estä sellaisen virallisen valvonnan suorittamista, josta ei anneta ennakoilmoitusta.

Espoon seudun ympäristöterveys tekee elintarvikevalvonnan tarkastukset pääsääntöisesti ennalta ilmoittamatta. Tarkastuskäynnistä voidaan kuitenkin sopia ennalta perustellusta syystä, kuten jos kyseessä on laaja asiakirjatarkastus tai kun tarkastus on kohteen ensimmäinen ja sillä on tarkoitus käydä laajasti läpi kohteen omavalvontaa ja toimintaa. Myös laitosten hyväksymiseen ennen toiminnan alkamista tai toiminnan olennaista muutosta liittyvät tarkastukset sovitaan toimijan kanssa ennalta. Joissain tapauksissa tarkastuksesta ilmoitetaan juuri ennen tarkastustapahtumaa, mikäli se on tarpeellista esim. sisäänpääsyn varmistamiseksi.

Tarkastukset tehdään pääsääntöisesti valvontakohteessa. Jos kohteella ei ole tarkastettavaa elintarvikehuoneistoa (esim. virtuaalihuoneistot), tarkastus voidaan suorittaa myös Espoon seudun ympäristöterveyden toimistolla tai etäyhteydellä asiakirjatarkastuksena. Etäyhteyttä voidaan käyttää myös muissa tilanteissa valvojan harkinnan mukaan koko tarkastuksen tekemiseksi tai osaan tarkastusta.

Uuden rekisteröitävän elintarviketoiminnan aloittaessa toimintansa tai toiminnan olennaisesti muuttuessa pyritään ensimmäinen tarkastus tekemään 6 kuukauden sisällä aloituksesta. Tarkastuksella varmistetaan, että tilat vastaavat ilmoituksen tietoja sekä arvioidaan rakenteiden, tilojen, toiminnan ja omavalvonnan lainsäädännön vaatimustenmukaisuus.

Tarkastukseen sisältyy kohteen asiapapereihin ja edellisiin valvontaraportteihin/tutkimustuloksiin ennakolta tutustuminen, tarkastus ja tarkastuskertomuksen laadinta. Tarkastuksella arvioidaan kohteessa harjoitettavaa toimintaa ja tilojen soveltuvuutta toimintaan havainnoimalla sekä toimijaa ja henkilökuntaa haastatteleamalla. Tarkastuksilla valvotaan myös toimijan omavalvonnan toimivuutta. Tarkastusten yhteydessä voidaan ottaa näytteitä ja tehdä mittauksia kohteen, kohteessa harjoitettavan toiminnan tai siellä valmistettavien tuotteiden turvallisuuden ja määräystenmukaisuuden arvioimiseksi. Tarkastus voi olla myös pelkkä asiakirjatarkastus, joka voidaan tehdä kohteessa, valvontayksikön toimistolla tai etäyhteyksiä käyttäen.

Mikäli tarkastuksella havaitaan puutteita tai epäkohtia, jotka eivät suoranaisesti heikennä elintarviketurvallisuutta, toimijalle annetaan tarkastuksen yhteydessä ohjausta ja neuvontaa epäkohtien poistamiseksi. Havaittaessa elintarviketurvallisuutta heikentäviä epäkohtia, annetaan kehoitus poistaa epäkohta määräajassa. Määräajan päättymisen jälkeen tehdään aina seurantatarkastus. Seurantatarkastus pyritään tekemään 14 päivän kuluessa alkuperäisellä tarkastuksella annettua määräajasta.

2.5.3 Tarkastuskertomus

Tarkastuksista laaditaan tarkastuskertomukset VATI-järjestelmällä. Oiva-tarkastuskertomus sekä julkaistava Oiva-raportti pyritään lähettämään toimijalle 10 työpäivän kuluessa tarkastuksen tekemisestä. Muista tarkastuksista laadittava tarkastuskertomus pyritään lähettämään toimijalle kahden viikon kuluessa valvontakäynnistä. Tarkastuskertomukseen kirjataan tarkastuksen aihe, tarkastetut asiat, suoritettavat mittaukset, tehdyt havainnot ja mahdolliset huomautukset ja kehotukset. Lisäksi kertomukseen kirjataan pääkohdiltaan toimijalle tarkastuksella annettu ohjaus ja neuvonta.

2.5.4 Hallinnolliset pakkokeinot

Hallinnollisia pakkokeinoja käytetään elintarvikevalvonnassa silloin, kun elintarvikealan toimija ei ryhdy tarvittaviin toimenpiteisiin elintarvikelainsäädännön noudattamiseksi eivätkä muut valvontatoimenpiteet elintarvikealan toimijan velvoittamiseksi noudattamaan lainsäädännön vaatimuksia ole riittäviä. Espoon ympäristö- ja rakennuslautakunta on elintarvikelain 27 §:n nojalla siirtänyt osan elintarvikelain mukaisia hallinnollisia pakkokeinoja koskevaa toimivaltaa ympäristöterveydenhuollon viranhaltijoille. Delegointisääntö löytyy Espoon kaupungin verkkosivuilta sääntökokoelmasta. Valvontaviranomaisen tekemät tarkastukset hallinnollisten pakkokeinojen noudattamisen valvomiseksi ovat toimijalle maksullisia.

2.6 Eläinperäisten elintarvikkeiden sisämarkkinatuonnin valvonta

Ensisääntötoiminta poistui lainsäädännöstä vuonna 2020 lopulla ja samalla eläinperäisten elintarvikkeiden sisämarkkinatuonnin valvonta siirtyi Ruokavirastolta kuntien tehtäväksi osaksi suunnitelmallista Oiva-valvontaa. Lisäksi vuoden 2021 marraskuussa on tullut voimaan Ruokaviraston määräys eläinperäisten elintarvikkeiden sisämarkkinatuonnista ilmoittamisesta.

Eläinperäisten elintarvikkeiden sisämarkkinatuontia harjoittavien valvontakohteiden tarkastuksiin tulee varata vastaavaa muuta kohdetta enemmän aikaa. Joidenkin kohteiden tarkastustiheys nousee toiminnan seurauksena.

2.7 Lausunnot

Elintarvikevalvontaviranomainen voi pyynnöstä antaa lausuntoja toimijoille tai muille tahoille vastuualueensa asioista. Tällaisia asioita ovat mm. uusien rekisteröitävien valvontakohteiden suunnitelmat tai tilojen ja toimintojen olennaisten muutosten suunnitelmat. Lausunnon antaminen ei sisällä käyntiä lausunnon kohteena olevassa elintarvikehuoneistossa. Myöskään antaessaan lausunnon toiminnan olennaisesta muutoksesta ei elintarvikevalvontaviranomainen tee neuvontakäyntiä kohteeseen. Muutoksiin liittyvää ohjausta ja neuvontaa voidaan kuitenkin antaa kohteessa suunnitelmallisen tarkastuksen yhteydessä.

Elintarvikevalvontaviranomaiselle tulee varata vähintään 3 viikkoa aikaa antaa lausunto suunnitelmista. Mikäli suunnitelmat ovat hyvin laajat tai annetut taustatiedot hyvin puutteelliset, aikaa vaaditaan enemmän. Vuoden 2023 aikana on aloitettu lausuntojen antamiseen liittyvää kehitystyötä yhdessä rakennusvalvonnan ja ympäristönsuojelun palvelualueiden kanssa. Tätä kehitystyötä tullaan jatkamaan vuoden 2024 aikana.

2.8 Näytteenotto, näytteen tutkiminen ja tutkimustulokset

Viranomaisnäytteiden tutkimustulosten perusteella voidaan selvittää elintarvikealan toimijan omavalvonnan toimivuutta sekä tuotteiden turvallisuutta ja määräystenmukaisuutta. Valvontanäytteet otetaan riskiperusteisesti. Näytteenotto kohdennetaan erityisesti tuotteisiin, joiden ominaisuuksiin toimijat voivat itse vaikuttaa tai joihin kohdistuu erityisiä vaatimuksia. Kohteen valvontahistoria, kuten aikaisemmat näytetulokset, kohteeseen liittyvät asiakasvalitukset, ruokamyrkytyspäilyt, tiedossa olevat puutteet elintarvikkeiden käsittelyssä tai omavalvonnan toteuttamisessa, otetaan huomioon näytteenoton kohdentamisessa.

Näytteenotto toteutetaan ensisijaisesti projekteina. Projektit suunnitellaan ja toteutetaan valvontayksikön toimesta tai yhteistyössä muiden valvontayksiköiden kanssa. Paikallisten projektien lisäksi valvontayksikkö pyrkii mahdollisuuksien mukaan osallistumaan

valtakunnalliseen elintarvikevalvontaohjelmaan sisältyviin valvonta- ja seurantaohjelmiin sekä hankkeisiin liittyvään näytteenottoon.

Vuoden 2024 näytteenottosuunnitelma, joka sisältää sekä ympäristöterveyden projektit että muut viranomaisvalvonnan näytteet, on esitetty taulukossa 4. Taulukossa 5 on kuvattu sellaiset toimijalle maksulliset näytteet, joita viranomaisen voi harkintansa mukaan ottaa valvoakseen toimijan omavalvonnan toteutumista.

Lisäksi valvontayksikkö varautuu ottamaan sisämarkkinatuoduista eläinperäisistä elintarvikkeista salmonellanäytteitä sisämarkkinatuonnin tarkastusten yhteydessä. Salmonellanäytteiden ottoon ja näytteiden tutkimiseen liittyvät kustannukset maksaa valvontayksikkö. Näytteenotto kohdistetaan salmonellaerityistakuiden piirissä oleviin elintarvikkeisiin ja kerrallaan pyritään aina tutkimaan 5 osanäytettä.

Varaudumme myös osallistumaan Ruokaviraston ilmoittamaan valtakunnalliseen histamiiniprojektiin, joka toteutetaan vuoden 2024 aikana. Projektissa kunta ottaa ja tutkituttaa näytteitä Ruokaviraston antaman ohjeistuksen mukaisesti.

Valvontayksikkö voi joissain tapauksissa tutkituttaa elintarvikenäytteitä myös kuluttajavalitusten perusteella, jos on vahva epäily siitä, että tuotteet eivät ole määräysten mukaisia. Pääsääntöisesti nämä tutkimukset kuitenkin ovat toimijoiden ja asiakkaiden itsensä vastuulla.

Valvontayksikön ottamat elintarvikenäytteet tutkitutetaan ensisijaisesti Helsingissä Metropolilab-laboratoriossa, joka on Ruokaviraston viranomaisvalvonnanäytteiden tutkimuksiin hyväksymä laboratorio, ja jonka kanssa Espoon kaupungilla on kilpailutettu palvelusopimus. Metropolilab:ilta voidaan joissain tapauksissa ostaa myös näytteenottopalvelua.

Metropolilab ja pääkaupunkiseudun kunnat ovat sopineet erityyppisille elintarvikkeille tutkimuspaketteja, joissa on otettu huomioon elintarvikelainsäädäntö ja Ruokaviraston suositukset. Tapauskohtaisesti laboratorion tai toimijan kanssa sopimalla voidaan analyysivalikoimaa muuttaa.

Viranomaisnäytteiden tutkimustulos merkitään VATI-järjestelmään ja alkuperäinen analyysitodistus arkistoidaan. Toimija saa kopion analyysitodistuksesta suoraan laboratorion kautta. Jos elintarvikenäyte arvioidaan tutkimuksissa laadultaan huonoksi, otetaan yhteyttä toimijaan ja kehoitetaan häntä selvittämään syy tulokseen sekä tekemään korjaavat toimenpiteet. Korjaavien toimenpiteiden jälkeen pyritään ottamaan uusintanäyte vastaavasta elintarvikkeesta, jotta voidaan varmistua tehtyjen toimenpiteiden riittävydestä.

Näyteprojekteista laaditaan kirjallinen yhteenveto ja näytteiden tutkimustuloksia hyödynnetään valvonnan kohdistamisessa ja valvontasuunnitelmien laadinnassa.

2.8.1 Varautuminen ruokavälitteisen sairastumisen tai muun terveyshaittaepäilyn selvittämiseen

Valvontayksikön käyttösuunnitelmassa on varauduttu mahdollisten ruokavälitteisiin sairastumisiin liittyvien näytteiden tai muiden elintarvikkeista aiheutuvien terveysvaarojen tutkimiseen. Ruokamyrkytys- ja selvitettäessä otetaan tarvittaessa elintarvike-, vesi- sekä pintahygienianäytteitä. Näytteiden tutkimuksessa noudatetaan tapaukseen soveltuvin osin Ruokaviraston ohjeita; Toiminta elintarvikevälitteisissä terveysvaaratilanteissa – ohje valvontaviranomaisille (4186/04.02.00.01/2020/2) sekä Näytteiden tutkiminen elintarvike- ja talousvesivälitteisessä epidemiassa (LAB 020/2).

2.9 Terveysvaaratilanteet ja takaisinvedot

Kunnan on selvitettävä alueellaan ilmenevät elintarvikkeisiin liittyvät terveystilanteet kuten ruokamyrkytykset ja muut elintarvikevälitteiset vaaratilanteet. Valvontayksikössä on menettelytapaohje terveystilanteiden hoitoon ja työohjeet ruokamyrkytysepäilyjen selvittämiseen. Espoon, Kauniaisten ja Kirkkonummen elintarvike- ja vesivälitteisten epidemioiden selvitystyöryhmä on nimetty Valtioneuvoston asetuksen (1365/2011, 4 §) mukaisesti ja työryhmällä on toimintaohje, joka kattaa Ruokaviraston valtakunnallisessa valvontaohjeessa esitetyt keskeiset tehtävät. Työryhmä kokoontuu vuosittain.

Epäiltäessä, että terveystilanteen aiheuttavaa elintarviketta on seutuyksikön valvontakohteessa, ryhdytään heti toimenpiteisiin, jotta ko. elintarvike saataisiin pois markkinoilta. Silloin kun kyseessä on yksikön oman valvontakohteen tekemä, lainsäädännön vaatimusten vastaisen tuotteen takaisin veto, varmistetaan että kohde toimii Ruokaviraston takaisinvedosta ja sen ilmoittamisesta antamien ohjeiden mukaisesti. Tieto muualla valmistettujen terveystilanteen aiheuttavien tuotteiden päätyemisestä valvontayksikön kohteisiin saadaan tyypillisesti tieto Ruokaviraston laatimista, valvontayksiköille suunnatuista takaisinvetotiedoista. Tilanteissa toimitaan Ruokaviraston tiedonannon ja mahdollisen valvontapyynnön mukaisesti ja varmistetaan, että toimija on poistanut tuotteet markkinoilta.

Euroopan komission ylläpitämän elintarvikkeita ja rehuja koskevan nopean hälytysjärjestelmän (RASFF) avulla tiedotetaan jäsenvaltioille sähköisesti terveystilanteen aiheuttavista elintarvike- ja rehueristä. Ruokavirasto lähettää ns. RASFF-ilmoitukset kuntiin. Yksittäinen RASFF-ilmoitus voi koskettaa useita alueen toimijoita ja vaatia merkittävän työpanostuksen.

2.10 Neuvonta ja ohjaus

Elintarvikevalvonnan asiakkaille on käytössä yhteissähköpostiosoite elintarvikevalvontaan liittyville yhteydenotoille. Sähköposteja seurataan päivittäin. Viesteihin vastataan kiireellisyyden mukaan priorisoiden, kaikkiin pyritään kuitenkin vastaamaan viimeistään 5 arkipäivän kuluessa. Lisäksi elintarvikevalvonnan asiantuntija on tavoitettavissa puhelimitse maanantaisin ja keskiviikkoisin klo 9-11.

Toimijan suunnitellessa uutta toimintaa tai toiminnan olennaista muuttamista, pyritään antamaan toimijalle ohjausta ja neuvontaa sähköpostin ja puhelimen välityksellä sekä tarvittaessa järjestetään neuvotteluita toimijan kanssa etäyhteyksin tai ympäristöterveyden toimitiloissa. Erilaisia palavereja ja neuvotteluita voidaan toimijoiden kanssa järjestää tarvittaessa myös muissa tilanteissa. Annetusta neuvonnasta ja ohjauksesta tehdään merkintä VATI-järjestelmään, josta annetun neuvonnan pääpiirteet selviävät. Yhteistyöpalavereista voidaan laatia myös muistio, joka tallennetaan VATI-järjestelmään.

Tarkastuksen yhteydessä toimijalle voidaan antaa ohjausta ja neuvontaa tarkastukseen sisällyttämistä asioista, kuten toiminnan laajentamisesta tai muuttamisesta. Tarkastuksen yhteydessä annettu ohjaus ja neuvonta kirjataan tarkastuskertomukseen.

Elintarvikevalvonta tiedottaa valvontakohteita ajankohtaisista asioista kulloiseenkin tilanteeseen soveltuvalla tavalla sähköpostitse, nettisivujen välityksellä tai tarkastuksilla jaettavilla erillisillä tiedotteilla. Poikkeustapauksissa toimijoita tiedotetaan myös puhelimitse.

Espoon seudun ympäristöterveys laatii ohjeita mm. elintarvikkeiden tarjoilupaikoille, myyntipaikoille, kuljetustoiminnalle ja kotona tapahtuvalle valmistukselle. Ohjeissa mm. kerrotaan kootusti toiminnalle lainsäädännössä asetetuista vaatimuksista ja vaatimusten soveltamisesta käytäntöön. Lisäksi yksikkö osallistuu valvontayksikköjen yhteistyönä tehtävien ohjeiden laadintaan. Valvontayksikkö kommentoi pyynnöstä keskusviranomaisten toimijoille suunnattuja ohjeita.

Toimijoille pyritään järjestämään koulutusta niissä tehtävissä, jotka ovat elintarviketurvallisuuden kannalta merkittäviä, ja joissa on todettu tarve osaamisen kehittämiseen.

2.11 Elintarvikevalvontasuunnitelman seuranta ja toteutumisen arviointi

Valvontasuunnitelman toteutumista seurataan säännöllisesti sekä valvontajärjestelmään merkittyjen suoritustietojen että taloudenhallintaohjelman taloustoteumatietojen avulla. Suoritustoteumatiedot käsitellään elintarvikevalvonnan tiimipalaverissa kerran kuukaudessa. Lisäksi koko yksikön suoritteita tarkastellaan kuukausittain yksikköpalavereissa. Yksikön taloustietoja esitellään koko henkilöstön yhteisissä palavereissa vähintään kahdesti vuodessa.

Elintarvikevalvonnan toteutuneet tarkastukset, toimenpiteet ja näytteenotot raportoidaan sähköisesti keskusvalvontaviranomaisille. Suunnitelman toteutumisen arviointi viedään vuosittain maaliskuussa sosiaali- ja terveyslautakunnan käsiteltäväksi.

Taulukko 3. Elintarvikevalvonnan tarkastussuunnitelma vuodelle 2024. Kohdemäärät on haettu VATI-valvontatietojärjestelmästä 30.11.2023. Suunnitelmallisten tarkastusten määrä perustuu valvojen ylläpitämiin kohdeseurantoihin.

Elintarvikevalvonnan tarkastussuunnitelma vuodelle 2024						
Toimintaluokka ja riskiluokka	Toimintatyyppiesimerkkejä	Tark./vuosi	Valvonta kohteita	Kohdetoimintoja	Aika (h)* Kuntala	Suunnitelmallisten tarkastusten määrä
Liha-ala	Leikkaamo, jauhelihan ja raakalihavalmisteiden valmistus, kypsien lihatuotteiden valmistus, lahtivajat					
1-6		0,5-4	4	4	1-6	5
Kala-ala	Kalajalosteiden valmistus, tuoreiden kalastustuotteiden käsittely					
4-7		2-6	4	7	2-6	14
Vilja ja kasvis ala	Kasvis-, marja- ja hedelmätuotteiden valmistus, leipomot, pakkaamotoiminta ja ruoka- ja kahvileipien valmistus					
1-5		0,33-3	50	57	1-6	39
Elintarvikkeiden valmistus	Juomien valmistus, yhdistelmätuotteiden valmistus, muu elintarvikkeiden valmistus					
1-5		0,33-2	31	34	1-6	23
Elintarvikkeiden myynti	Elintarvikkeiden vähittäismyynti					

0-5		0-2	395	404	1-6	209
	Elintarvikkeiden tukkumyynti					
1-2		0,33-1	50	50	2-6	7
Elintarvikkeiden vienti ja tuonti	Elintarvikkeiden maahantuonti, elintarvikkeiden maastavienti					
1-5		0,33-2	112	113	1-6	40
Elintarvikkeiden tarjoilu	Ravintola, koulu- ja päiväkotiruokala, suurtalouskeittiö, pitopalvelu, grilli, kahvila, pikaruokapaikka					
0-5		0-3	1274	1365	1-6	745
Elintarvikkeiden kuljetus	Elintarvikkeiden kuljetus					
1-2		0,33-0,5	17	36	1-4	5
Elintarvikkeiden varastointi ja pakastaminen	Eläimistä saatavien elintarvikkeiden varastointi, pakkaaminen ja muu elintarvikkeiden varastointi					
1-4		0,33-2	24	29	1-6	11
Elintarvikkekontaktimateriaalit	Elintarvikkeiden kanssa kosketuksiin joutuvan materiaalin valmistaminen, maahantuonti, maastavienti, välittäminen					
1-3		0,33-1	33	58	1-6	17
Alkutuotanto	Kasvien kasvatus, viljely ja sadonkorjuu, lypsäminen ja muut eläintuotannon vaiheet ennen teurastusta, itujen tuotanto					
		tarvittaessa-1	292	323	1-3	2
Yhteensä						1117
Seurantatarkastukset 11 %						123
Kaikki suunnitelmalliset tarkastukset yhteensä						1240
* suunnitelmassa ilmoitettu tarkastusaika on vähimmäisaika silloin, kun tarkastuksella ei havaita epäkohtia ja tarkastuksen loppuarvosana on oivallinen. Mikäli tarkastuksella havaitaan epäkohtia ja niihin liittyen annetaan ohjausta ja neuvontaa, kehoituksia, tarkastusaika voi olla pidempi kuin suunniteltu aika ja tarkastuksesta laskutetaan käytetyn ajan mukaisesti.						

Taulukko 4. Ympäristöterveyden elintarvikenäyteprojektit vuonna 2024.

1. Tarjoiltavan veden laatu - projekti		
Projektin aikataulu:	Näytteenottoaikat:	Suunniteltu näytemäärä, kpl
Suunnittelu: tammikuu 2024 Toteutus: tammi-helmikuussa 2023 Yhteenveto: toukokuussa 2023.	Tarjoilupaikat, 15 kpl	1 kpl /kohde
<p>Näytteitä otetaan tarjoilupaikoissa tarjolla olevasta vedestä. Projektin vetovastuussa on Helsingin valvontayksikkö. Tarkempi suunnitelma valmistuu tammikuussa 2024. Näytteitä suunnitellaan otettavan yksi näyte per valvontakohde. Näytteistä tutkitaan E. coli, suolistoperäiset enterobakteerit, koliformiset bakteerit ja pesäkkeiden lukumäärä. Valvontayksikkö maksaa näytteenotosta ja näytteiden tutkimisesta aiheutuvat kulut.</p>		
2. Jääpalojen hygieeninen laatu - projekti		
Projektin aikataulu	Näytteenottoaikat	Suunniteltu näytemäärä, kpl
Suunnitelma: alkuvuosi 2024 Toteutus: huhtikuu-syyskuu 2024 Yhteenveto: vuoden 2024 loppuun mennessä	Tarjoilupaikat ja laitokset yhteensä 20-25 kohdetta.	2 kpl/ kohde, yhteensä 40 näytettä
<p>Näytteitä suunnitellaan otettavan tarjoilupaikoissa ja laitoksissa käytettävästä jäädästä. Näytteitä otetaan yksi per valvontakohde. Näytteistä suunnitellaan tutkittavan E. coli, suolistoperäiset enterobakteerit, koliformiset bakteerit ja pesäkkeiden lukumäärä. Valvontayksikkö maksaa näytteenotosta ja näytteiden tutkimisesta aiheutuvat kulut. Näytteenoton lisäksi toteutetaan aiheeseen liittyvä kyselytutkimus.</p>		

Taulukko 5. Muut kohteista otettavat omavalvonnan valvontanäytteet

Näytteistä tehtävät tutkimukset ovat toimijoille maksullisia. Tutkimukset määräytyvät tuotekohtaisten tutkimuspakettien mukaisesti.

Toimintaluokka	Omavalvonnan toimivuuden varmistukseksi otettavat näytteet (toimijan kustannuksella)
	Esimerkkejä näytteistä
Liha-ala	
Leikkaamo Jauhelihan valmistus Raakalihavalmisteiden valmistus Lihavalmisteiden valmistus (kypsä)	Tuotenäytteet (mahdollisesti osanäytteitä) Tuotantoympäristöstä otettavat näytteet Salmonellanäytteet sisämarkkinatuonnin lihaeristä
Vilja-kasvisala	
Leipomotuotteiden valmistus Ruoka- ja kahvileipiä valmistus	Konditoriatuotteet ja niiden raaka-aineet Leipomoeinekset ja niiden raaka-aineet Raakamunavalmiste Uppopaistorasva Leivän suolapitoisuus
Kasvis-, marja- ja hedelmätuotteiden valmistus	Tuotantoympäristöstä otettavat näytteet
Elintarvikkeiden valmistus	
Yhdistelmä elintarvikkeiden valmistus	Tuotenäytteet (mahdollisesti osanäytteitä) Tuotantoympäristöstä otettavat näytteet
Elintarvikkeiden vienti, tuonti, varastointi, pakkaaminen sekä tukkumyynti	
Maahantuojat	Riskiperusteisesti mahdollisesti tuotenäytteitä

Eläimistä saatavien elintarvikkeiden varastointi Elintarvikkeiden tukkumyynti, teollisesti pakattuja helposti pilaantuvia elintarvikkeita	
Elintarvikkeiden myynti	
Vähittäismyynti pakkaamattomia ja pakattujen elintarvikkeiden myynti	Edellä mainitut projektit lisäksi riskiperusteisesti: salaattibaarit ja vastaavat, savustustoiminta, harvapurku, tuore kala
Tarjoilupaikat ja ulkomyynti	
Ravintolatoiminta Grilli- tai pikaruokatoiminta Kahvilatoiminta Keskuskeittiötoiminta Valmistuskeittiöt Pitopalvelu	Edellä mainittujen projektien lisäksi riskiperusteisesti: Pizzojen täytteet Esikäsitelty raaka kala ja kalavalmisteet Esikäsitelty raaka liha ja lihavalmisteet Vihersalaatit Täytetyt sämpylät, voileivät jne. Esivalmistetut/-käsitellyt elintarvikkeet Jäähdytetyt ruuat, lisäkkeet ja jälkiruuat Raakakakut Kohteessa valmistetut gluteenittomat elintarvikkeet/ruuat
Ulkomyynti ja ulkomyyntiin valmistavat tarjoilupaikat	Näytteitä ulkomyyntipisteistä ja/tai valmistustilasta/-huoneistosta.

3. TERVEYDENSUOJELUN VALVONTASUUNNITELMA

3.1 Johdanto

Terveydensuojelulain (763/1994) tarkoituksena on väestön ja yksilön terveyden ylläpitäminen ja edistäminen. Lain tavoitteena on myös ennalta ehkäistä, vähentää ja poistaa sellaisia elinympäristössä esiintyviä tekijöitä, jotka saattavat aiheuttaa terveyshaittaa. Terveyshaittoja voi syntyä esimerkiksi talousveden ja uimaveden huonosta laadusta, puutteellisesta hygieniasta sekä asuntojen, koulujen, koulujen, päiväkotien, erilaisten sosiaalialan laitosten ja muiden vastaavien julkisten tilojen sisäilman laadun seurauksena. Kunnan tehtävänä on alueellaan edistää ja valvoa terveydensuojelua niin, että asukkaille turvataan terveellinen ympäristö.

Terveydensuojelun yleisen suunnittelun ja valvonnan ylin johto ja ohjaus kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriölle. Sosiaali- ja terveysministeriön alainen keskusvirasto, Valvira, ohjaa terveydensuojelulain ja sen nojalla annettujen säännösten toimeenpanoa ja valvontaa. Aluehallintovirasto ohjaa ja valvoo alueellaan terveydensuojelua.

3.2 Kunnan terveydensuojeluviranomaisen tehtävät

Terveydensuojelulain mukaan kunnan tulee laatia ja hyväksyä säännöllistä valvontaa koskeva terveydensuojelun valvontasuunnitelma siten, että valvonta on laadukasta, riskiperusteista, säännöllistä ja terveyshaittoja ehkäisevää. Valvontasuunnitelmassa huomioidaan terveydensuojelun valvontaohjelma paikallisten tarpeiden mukaisesti. Valvontasuunnitelma tarkistetaan tarvittaessa.

Vuoden 2024 alussa Espoon seudun ympäristöterveydessä terveydensuojeluvalvontaan kuuluvia valvontatehtäviä (sisältää myös tupakkalakiin liittyviä tehtäviä) sisältyy yhteensä 14 vakanssiin. Henkilötyövuosia terveydensuojeluvalvonnan sekä tupakkalain tehtäviin v. 2024 on uuden viran myötä käytettävissä noin 12 (Taulukko 1). Tarkemmin terveydensuojeluvalvonnan työpanoksen jakautumisesta valvonnan eri osa-alueille kuvataan palveluyksikön omassa työnjakotaulukossa.

Espoon seudun ympäristöterveyden toiminta-alueella on marraskuussa 2023 yhteensä 1142 aktiivista valvontakohtetta. Valvontakohteiden määrät on esitetty toimintatyypeittäin taulukossa 10.

Toimintavuonna terveydensuojeluvalvonnassa on tavoitteena tehdä suunnitelmallisia tarkastuksia 338 kpl (Taulukko 10). Lisäksi valvontakohteisiin voi olla tarve tehdä seurantatarkastuksia, mikäli suunnitelmallisen tarkastuksen yhteydessä annettua kehotusta ei ole noudatettu määräajassa.

Taulukossa esitetyt määrät aktiivisista valvontakohteista ja tarkastuksista perustuvat pääosin valvojien itse ylläpitämiin valvontasuunnitelmiin.

Terveydensuojeluviranomainen tekee suunnitelmallisen tarkastuksen kohteeseen ja tarvittaessa tarkentaa toiminnasta tehtyä riskinarviointia. Terveydensuojeluviranomainen tekee ensimmäisen tarkastuksen kohteeseen keskimäärin 3–6 kuukauden kuluessa ilmoituksen saatuaan. Tarvittaessa terveydensuojeluviranomainen voi antaa kieltoja ja määräyksiä, jotka ovat välttämättömiä terveyshaitan poistamiseksi tai sen ehkäisemiseksi terveydensuojelulain 51 §:n mukaisesti.

Kunnan valvontasuunnitelmaan sisältyvän säännöllisen ja suunnitelmallisen valvonnan lisäksi resursseissa huomioidaan toiminnan kehittäminen ja muu kunnan tehtävänä oleva terveydensuojelulain tarkoittama valvonta sekä siihen varattavat henkilöresurssit ja työaika. Tällaista muuta valvontaa ovat mm. erilaiset yllättävät valvontatarpeet, asumisterveysasiat,

sisäilmatyöryhmien työskentelyyn osallistuminen, epidemia- ja muiden häiriötilanteiden selvitykset sekä asukkaiden tekemien yhteydenottojen johdosta tehdyt selvitykset ja valvontatoimet. Lisäksi työaikaa varataan ilmoitusten ja hakemusten käsittelyyn sekä erilaisten lausuntojen valmisteluun. Häiriötilanne- ja varautumisharjoituksiin sekä yhteistyöhön viranomaisten ja sidosryhmien kanssa varataan työaikaa. Uusiin ohjeisiin ja lakimuutoksiin perehtymiseen, sekä uusien työntekijöiden perehdyttämiseen varataan myös työaikaa. Palvelusähköposteihin ja asiakaspuhelimeen vastaaminen kuuluu osaksi valvontaa ja on toimijoita ja asukkaita ohjaavaa ja neuvovaa työtä.

Valvontasuunnitelman ulkopuolisia kohteita valvotaan asukkaiden ja tilojen käyttäjien yhteydenottojen perusteella. Nämä suunnittelemattomat valvontatapaukset ovat ensisijaisia suhteessa säännölliseen valvontaan, sillä yleensä niiden taustalla on terveyshaittaepäily. Valvontasuunnitelman ulkopuolisia kohteita ovat mm. yksityiset asunnot ja palvelu- ja tukiasumisen yksiköt, joista tulee terveyshaittaepäilyjä koskien useita satoja yhteydenottoja vuosittain. Kaikkiin yhteydenottoihin reagoidaan ja osa näistä yhteydenotoista tulee vireille ja johtaa toimenpiteisiin sekä asunnontarkastuksiin terveyshaitan arvioimiseksi.

3.3 Valvontakohteiden rekisteröinti ja hyväksyntä

Terveydensuojelulain valvontakohteet ovat joko luvan- tai ilmoituksenvaraisia. Ilmoituksen tekemistä edellytetään terveydensuojelulain 13 §:ssä mainituista toiminnoista. Vuoden 2022 alussa tuli voimaan terveydensuojelulain 13 § muutos. Ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvia kohteita selvennettiin Valvira julkaisemassa ohjeessa. Ilmoitus- ja hyväksymiskäsittelyistä peritään voimassa olevan taksan mukainen maksu.

3.3.1 Ilmoitusvelvollisuus ja terveydensuojelulain 13 § mukaisten toimintojen rekisteröinti

Toiminnanharjoittajan on tehtävä viimeistään 30 vuorokautta ennen toiminnan aloittamista kirjallinen ilmoitus kunnan terveydensuojeluviranomaiselle terveydensuojelulain liitteessä lueteltujen toimipaikkojen tai toimintojen käyttöönotosta ja sen liitteeksi tulee toimittaa tarvittavat selvitykset toiminnasta ja siihen liittyvistä toimitiloista. Liite, Velvollisuus ilmoittaa toimipaikan käyttöönotosta tai toiminnonaloittamisesta sekä velvollisuus suorittaa valvonnan perusmaksu.

Toiminnanharjoittajan, joka ottaa talousvettä omilla laitteilla käytettäväksi osana julkista tai kaupallista toimintaa, ja muun kuin 18 §:ssä tarkoitetun talousvettä toimittavan laitoksen, on myös tehtävä kunnan terveydensuojeluviranomaiselle ilmoitus toiminnastaan. Lisäksi yhteisessä käytössä olevan vedenottamon tai vesisäiliön omistajan on tehtävä ilmoitus vedenjakelualueesta, jos vettä otetaan vedenkäyttäjien omilla laitteilla talousvetenä käytettäväksi yhteensä vähintään 50 henkilön tarpeisiin tai vähintään 10 kuutiometriä vuorokaudessa.

Terveydensuojelulain päivityksen myötä uutena ilmoitusvelvollisuuden piiriin ovat vesijärjestelmiensä osalta tulleet sairaalat ja terveystilat, joissa on vuodeosastoja.

Ilmoitus on tehtävä myös toiminnan olennaisesta muuttamisesta. Lisäksi toiminnan päättymisestä on ilmoitettava kirjallisesti kunnan terveydensuojeluviranomaiselle. Uuden toiminnanharjoittajan on ilmoitettava toiminnanharjoittajan vaihtumisesta. Ilmoitusta ei tarvitse tehdä, jos toiminta edellyttää ympäristönsuojelulain mukaista ympäristölupaa.

Terveydensuojeluviranomaisella on aina kuitenkin mahdollisuus riskinarvioinnin perusteella pyytää ilmoitus toiminnasta ja ottaa toiminta suunnitelmallisen valvonnan piiriin.

Terveydensuojeluviranomainen antaa ilmoituksen tekijälle todistuksen ilmoituksen vastaanottamisesta, tekee tarvittaessa tarkastuksen ja kirjaa ilmoituksen tiedot VATI -

tietojärjestelmään, jolloin toiminta tulee suunnitelmallisen valvonnan piiriin. Ilmoitukset pyritään käsittelemään neljäntoista päivän kuluessa niiden saapumisesta. Ilmoituksen käsittelystä peritään taksan mukainen maksu.

3.3.2 Talousvettä toimittavan laitoksen hyväksyminen

Talousvettä toimittavan laitoksen, jolla on omaa veden tuotantoa tai käsittelyä, on haettava toimintansa hyväksymistä terveydensuojeluviranomaiselta viimeistään 3 kuukautta ennen suunniteltua toiminnan aloittamista. Talousvettä ei saa toimittaa ennen kuin toiminta on hyväksytty.

Toiminnan hyväksymistä on haettava myös, jos vedenottoa tai vedenkäsittelyä laajennetaan tai muutetaan olennaisesti tai jos veden laadussa tai jakelussa tapahtuu talousveden laadun kannalta olennaisia muutoksia. Muutosta koskeva hakemus on tehtävä viimeistään 30 vuorokautta ennen toiminnan muuttamista. Toimintaa ei saa muuttaa ennen kuin hakemus on hyväksytty. Terveydensuojeluviranomainen lähetetään hakemuksen tiedoksi niille aluehallintovirastoille, elinkeino- liikenne- ja ympäristökeskuksille ja kuntien terveydensuojeluviranomaisille, joiden alueelle talousvettä toimittava laitos toimittaa vettä tai joiden alueelta se ottaa vettä, ja varaa näille tilaisuuden antaa hakemuksesta lausunto.

Hyväksymispäätöksessään terveydensuojeluviranomainen nimeää talousvettä toimittavan laitoksen vedenjakelualueet ja antaa hakijalle 20 §:ssä tarkoitetut tarpeelliset määräykset.

Talousvesivalvonnan hyväksymis- ja ilmoitusmenettelyt on kuvattu Valviran soveltamisohjeissa.

3.4 Tarkastusten sisältö

Terveydensuojeluviranomainen pyrkii toiminnallaan ennaltaehkäisemään terveyshaittoja sekä edistämään asuin- ja lähiympäristön terveellisyyttä. Suunnitelmallisten tarkastusten lisäksi tarkastustoimintaa tehdään myös asukkaiden ja tilojen käyttäjien yhteydenottojen perusteella. Asunnontarkastuspyynnöt käsitellään pääsääntöisesti jonotilanteen mukaisesti saapumisjärjestyksessä. Mikäli asunnontarkastuspyyntöä voidaan saatujen tietojen perusteella pitää erityisen kiireellisenä, se voidaan poimia käsiteltäväksi jonon ohi. Kiireellisyyden määrittelemisessä hyödynnetään AVI:stä saatua, tapauksiin liittyvää ohjeistusta.

Mikäli tarkastuksessa todetaan puutteita toiminnassa tai olosuhteissa, terveydensuojeluviranomainen antaa haitan estämiseksi ja tilanteen korjaamiseksi tarpeelliset ohjeet, toimenpidekehotukset tai -määräykset määräaikoineen.

Terveydensuojelulain mukaiset valvontakohteet tarkastetaan suunnitelman mukaisesti ja siten, että oleellisimmat terveydensuojelun näkökohdat tulevat tarkastetuiksi.

Tarkastuksesta sovitaan yleensä toimijan kanssa etukäteen, jotta toimija on paikalla ja hän on varannut tarkastukseen aikaa. Erityisen tärkeää tarkastuksesta on sopia hyvissä ajoin silloin, kun kyseessä on yhteistarkastus, johon osallistuu useiden tahojen edustajia ja aikojen yhteensovittaminen on siten hankalaa.

Tarkastuksia tehtäessä käytetään apuna valvontayksikön omia ohjeita sekä hyödynnetään Valviran antamaa ohjeistusta.

Tarkastus voidaan suorittaa eri tavoin. Tarkastus voidaan tehdä siten, että tarkastaja käy kohteessa, tai se tehdään tutustumalla kohteen asiakirjoihin. Tarkastuksella tarkoitetaan myös mobiililaitteen välityksellä etänä tehtävää tarkastusta. Etänä tehtävät tarkastukset

tulevat kyseeseen pääasiassa silloin, kun kohteeseen on tehty jo aikaisemmin tarkastus paikan päällä ja valvontakohte on tarkastajalle entuudestaan tuttu.

Asiakirjatarkastuksella tarkoitetaan tarkastusta, jonka valvontaviranomainen tekee tarkastelemalla valvontakohteen tietoja muualla kuin valvontakohteen tiloissa. Asiakirjatarkastus vastaa laajuudeltaan valvontakohteessa tehtävää tarkastusta ja siitä tehdään oma maksullinen tarkastuskertomus. Asiakirjatarkastus voidaan tehdä tilanteissa, joissa tarkastus ei edellytä tarkastuskohteen olosuhteiden havainnointia eikä valvontakohteessa paikan päällä käymisellä saada lisäarvoa asian selvittämiseen, tai valvontakohtetta ei voida tarkastaa kohteessa käymällä. Asiakirjatarkastus kohdistuu tiettyä asiaa tai asiakokonaisuutta koskevan yksiselitteisen tiedon selvittämiseen. Asiakirjatarkastuksia ovat esimerkiksi kotirauhan piirissä olevan ilmoitusvelvollisen toiminnan toiminnanharjoittajan antaman selvityksen tarkistaminen, valvontatutkimusohjelmien ja riskinarviointien tarkastamiset sekä tarkastuskäynnin johdosta annettujen huomioiden selvittämiseen liittyvä tarkastus, joka ei vaadi paikallakäyntiä kohteessa.

Valvontakohteiden tarkastukseen keskimääräisesti käytettävä aika koostuu tarkastukseen valmistautumisesta, tarkastuksen sisällöstä sekä tarkastuskertomuksen laatimisesta. Osassa tapauksia haitan selvittäminen saattaa kestää kauemmin, jopa yhden työpäivän. Keskimääräinen tarkastusaika on n. 4 - 6 h.

Tarkastukseen liittyy tavallisesti aistinvaraista tarkastelua ja arviointia sekä mahdollisesti mittauksia ja näytteenottoa. Ensisijaisissa kohteissa pyritään tarkastuksella mittaamaan vesijärjestelmän kuumen ja kylmän veden lämpötila. Tarkastuksilla valvotaan myös toimijan omavalvonnan toimivuutta. Lisäksi tarkastuksessa selvitetään toiminnanharjoittajaa tai toiminnanharjoittajan edustajaa haastatteleamalla toiminnassa mahdollisesti tapahtuneita muutoksia tai muita terveydensuojelullisesti merkitseviä seikkoja. Tarkastukseen liittyy toimijan neuvontaa ja ohjeistusta mm. sellaisten tarkastuksella tehtyjen havaintojen osalta, jotka toimija voi omavalvonnassaan huomioida ja näin parantaa toimintatapojaan.

Asuntojen ja terveydensuojelulain mukaisten suunnitelmallisen valvonnan piirissä olevien muiden oleskelutilojen, joita ovat mm. koulut, päiväkodit, liikuntatilat, uimahallit, majoitushuoneistot, kauneushoitolat, tehostettu palveluasuminen ja vastaanottokeskukset, tarkastustoiminnassa pyritään selvittämään, onko rakennuksessa terveyshaittaa aiheuttavia vaurioita tai olosuhteita asukkaille tai tilojen käyttäjille. Tarkastuksen lisäksi kohteessa voidaan tehdä mittauksia ja/tai ottaa näytteitä. Arvioidessa terveydensuojelulain mukaista terveyshaittaa käytetään apuna sosiaali- ja terveysministeriön asetusta (545/2015) ja asetuksen soveltamisohjeita. Huomioidaan myös säteilylain (859/2018) mukaiset velvoitteet radonpitoisuuksien valvonnasta. Tarkastuksen yhteydessä ohjauksen ja neuvonnan avulla annettava ennaltaehkäisevä työ on tärkeä osa tarkastusta.

Talousvettä toimittavien laitosten osalta tarkastusten kohteina ovat vedenjakelualueet. Vedenjakelualueen tarkastuksella tarkastetaan, että toiminta on siitä tehdyn hakemuksen tai ilmoituksen mukaista ja toiminnanharjoittajan omavalvonta ja toimintaympäristön valvonta on tehokasta. Lisäksi tarkastetaan, että riskit on arvioitu huolellisesti ja hallintatoimenpiteet on viety laitoksen toimintaan ja ohjeisiin. Jos kohteen riskinarvioinnin laadinta todetaan riittämättömäksi tai siinä on selkeitä puutteita, tarkastuksessa käydään läpi tarkemmin vedenkäsittelyprosessia ja laitoksen käytäntöjä.

Suunnitelmallisista tarkastuksista laaditaan asianosaisille lähetettävä tarkastuskertomus, joka pääsääntöisesti laaditaan VATI -järjestelmän tarkastuslomakepohjien avulla. Asumisterveyteen liittyvissä tarkastuksissa käytössä on myös yksikön oma tarkastuskertomusmalli. Tarkastuskertomuksiin kirjataan pääkohdiltaan tarkastuksen aikana toimijalle annettu ohjeistus ja neuvonta. Siitä ilmenee myös huomautukset ja kehotukset

sekä mahdollisille korjaustoimenpiteille tai niiden suunnitelman laatimiselle annettu määräaika.

Koronan aiheuttama tarkastusvelka kuormitti edelleen vuoden 2023 suunnitelmallisten tarkastuksen toteutusta. Osa vuoden 2023 suunnitelmallisista tarkastuksista joudutaan siirtämään edelleen seuraavalle vuodelle. Koronan vuoksi jäi tarkastamatta erityisesti vanhusten ja muiden erityisryhmien (eli kehitysvammaisten ja mielenterveyskuntoutujien sekä lastenkoteja) hoitolaitoksia.

Taulukossa 10. on esitetty terveydensuojelun suunnitelmallisen valvonnan tarve vuodelle 2024. Vuoden 2023 suunnitelmallisista tarkastuksista tekemättä jää arviolta n. 25 %. Tämä tarkoittaa noin 70 tarkastuksen vajetta. Taulukossa ei ole erikseen huomioitu vuodelta 2023 siirtyviä tarkastuksia.

3.5 Valvontakohteiden riskinarviointi ja tarkastustiheys

Valvontakohteiden ja valvontakohdetyyppien tarkastustiheys perustuu niissä esiintyvien riskitekijöiden arviointiin. Riskitekijöiden merkittävyyttä arvioidaan terveyshaitan toteutumisen todennäköisyyden ja vaikuttavuuden avulla sekä riskin hyväksyttävyyden (merkityksen) perusteella. Arviointi perustuu mm. toimintaluokan ja toimintatypin toiminnan laatuun, laajuuteen, olosuhteiden asianmukaisuuteen, valvontahistoriaan ja käyttäjäryhmään.

Terveydensuojelulain mukaiset valvontakohteet on tarkastettava riittävän usein ja siten, että terveyshaittaa mahdollisesti aiheuttavat tekijät havaitaan tarkastuksilla. Riskinarviointiin perustuvaa suunnitelman mukaista säännöllistä valvontaa ei voida korvata tai lopettaa terveyshaittaepäilyn käsittelyn ajaksi, joka joissain kohdetyypeissä (kuten oppilaitoksissa) voi olla pitkäkestoinen ja ketjuuntuva. Sen sijaan epäillyn terveyshaitan johdosta valvontakohteen valvonnan riskinarviointia arvioidaan uudelleen ja tarkastustiheyttä voidaan silloin mahdollisesti lisätä.

Valvira on antanut ohjeita valtakunnallisessa valvontaohjelmassa riskinarvioinnin yhdenmukaisuuden varmistamiseksi. Riskinarvioinnin perusteella suunnitelmallisen valvonnan kohteet jaetaan kolmeen riskiluokkaan, joiden perusteella määritty valvontakohdetyypin tarkastustiheys.

Espoon seudun ympäristöterveys -valvontayksikön suunnitelmassa kohteiden tarkastustiheyden määrittelyssä on käytetty valtakunnallisessa valvontaohjelmassa käytettyjen riskiluokkien lisäksi myös oma harkintaa ja muutettu tarkastustiheyksiä riskinarvioinnin perusteella. Mm. lasten leikkitoiminnan osalta tarkastustiheyttä on laskettu kohdekohtaisen riskinarvioinnin perusteella. Tarkastustiheydet valvontakohdetyypeittäin ilmenevät tarkastussuunnitelmataulukosta, taulukko 10.

Legionella -bakteereihin kiinnitetään jatkossa erityistä huomiota uudistuneiden terveydensuojelulain ja talousvesiasetuksen ansiosta. Riskinarvioinnilla ja tarvittaessa valvonnalla pyritään ennaltaehkäisemään rakennusten vesijärjestelmien aiheuttamat terveyshaitat.

Espoon seudun ympäristöterveys on laatinut terveydensuojelulain 13 §:n mukaisille ilmoitusvelvollisille toimijoille ohjeen omavalvonnan toteuttamisesta. Ohje löytyy Espoon kaupungin verkkosivuilta.

Terveydensuojelulain 13 §:n mukaisten huoneistojen ilmoituskäsittelyn yhteydessä tehdään alustava riskinarviointi sekä annetaan ohjeistusta omavalvonnasta. Tarkastuksen jälkeen lasketaan valvontakohteen riskiluku, jonka perusteella määrytyy tarkastustiheys. Espoon seudun ympäristöterveys jatkaa kohdekohtaista riskinarviointityötä edelleen. Tavoitteena on,

että kaikki suunnitelmallisen valvonnan kohteet on arvioitu ainakin kerran vuoden 2024 loppuun mennessä.

Toiminnanharjoittajien ohjeistus ja neuvonta omavalvonnasta on edelleen v. 2024 painopisteenä. Uusia valvontakohteita ohjeistetaan tarkastuksilla tunnistamaan toimintansa riskit ja niiden vakavuus sekä laatimaan riskeille hallintakeinot.

Talousvettä toimittavien laitosten omavalvonnan ja talousveden laadun viranomaisvalvonnan on perustuttava veden terveydellisen laatuun vaikuttavien riskien arviointiin ja hallintaan. Terveydensuojelulain päivityksen yhteydessä v. 2023 alussa vahvistettiin mm. talousveden laadun valvonnan riskiperusteisuutta tarkentamalla talousvedeksi tuotettavan raakaveden, talousvettä toimittavan laitoksen veden toimitusketjun ja rakennusten vesilaitteistojen veden laatuun vaikuttavien tekijöiden riskinarviointia ja riskien hallintakeinoja. Talousvettä toimittavien laitosten riskinarviointiin perustuvaa omavalvontaa koskevaa sääntelyä tarkennettiin. Rakennusten vesilaitteistojen riskienhallinnassa otettiin erityisesti huomioon riskit, jotka liittyvät veden kanssa kosketuksiin joutuviin materiaaleihin sekä terveydensuojelulain nojalla säädettäviin hygieniiaa koskeviin vähimmäisvaatimuksiin. Niin sanottuina ensisijaisina tiloina käytettävien rakennusten omistajille lisättiin velvollisuus tehdä vesilaitteistoistaan riskinarviointi, jossa olisi huomioitava erityisesti Legionella -bakteerin esiintyvyys ja lyijyn pitoisuus vedessä. Päävastuu riskinarvioinnin laadinnasta on toiminnanharjoittajalla. Terveydensuojeluviranomainen osallistuu laadintaan terveyshaitan arvioinnin asiantuntijana sekä tekee riskinarvioinnin hyväksymishakemuksesta maksullisen päätöksen. Toiminta-alueen talousvettä toimittavien laitosten riskinarvioinnit saatettiin loppuun vuodenvaihteessa 2023. Riskinarviointi on jatkuva prosessi, jota tarkastellaan jatkossa suunnitelmallisten tarkastusten yhteydessä. Pienten toimijoiden vähäiset resurssit riskinarviointityöhön kuormittavat talousvedenvalvontaa edelleen.

Useita talousvesikohteita valvotaan riskiperusteisesti seuraamalla näytteenotoin kohteiden vedenlaatua ilman, että niihin tehdään erillistä suunnitelmallista tarkastusta.

3.5 Näytteenotto, näytteiden tutkiminen ja tutkimustulokset

Ympäristöterveys valvoo säännöllisen näytteenoton avulla talousveden ja uimavesien laatua sekä arvioi aiheutuuko mahdollisista laatupoikkeamista terveyshaittaa ja ryhtyy sen perusteella toimenpiteisiin. Myös sisäympäristön laatua voidaan selvittää tarvittaessa erilaisilla näytteenotoilla ja mittauksilla.

Valvontayksikön ottamat vesi- ja sisäympäristönäytteet tutkitetaan pääasiassa Metropolilab Oy:n laboratoriossa, joka on Ruokaviraston viranomaisvalvontanäytteiden tutkimuksiin hyväksymä laboratorio.

3.5.1 Talousvedet

Talousveden laatuvaatimukset, näytemäärät ja tehtävät analyysit on määritelty STM:n asetuksissa 1352/2015 ja 401/2001

STM:n asetuksen (1352/2015) mukaisten laitosten vesinäytteiden tutkiminen on jaettu suunnitelman pohjalta tehtäviin viranomaisvalvontanäytteisiin ja omavalvontanäytteisiin. STM:n asetuksen (1352/2015) mukaisille vedenjakelualueille laaditaan näytteenottosuunnitelmat, jotka merkitään VATI-järjestelmään. Vatin talousveden vedenjakelualueiden näytteenottosuunnitelman (NOS) toiminnon käyttöönotto on ollut hidasta. Sen työstäminen ja kehittäminen vaativat edelleen myös v. 2024 aikana valvontayksiköiden resursseja.

Myös STM:n asetuksen (401/2001) 1 §:n 1 ja 2 kohdan mukaisen talousveden valvonnan kohteille on laadittu näytteenottosuunnitelmat. Toimijat vastaavat näytteenottosuunnitelman toteutuksesta. Näytteenotto ja näytteistä tehtävät tutkimukset ovat toimijoille maksullisia. Taulukossa kuusi on esitetty talousvesinäytteiden jakaantuminen toimintatyypeittäin.

Laboratorio toimittaa viranomaisnäytteiden tutkimustulokset niiden valmistuttua valvontaviranomaiselle, joka arvioi veden laadun. Mahdollisten laatupoikkeamien osalta terveydensuojeluviranomaisen tulee arvioida, aiheutuuko poikkeamista terveyshaittaa ja ryhtyä sen perusteella toimenpiteisiin.

Toiminta-alueen yksityisten kaivojen näytetuloksia on kerätty paikkatietojärjestelmään. Kerättyä tietoa tullaan hyödyntämään yksityisten kaivoasiakkaiden ohjauksessa ja neuvonnassa.

Viranomaisvalvontaan liittyvän näytteenoton voi suorittaa myös muu kuin terveydensuojeluviranomainen. Tällöin varmistetaan talous- ja uimavesinäytteiden ottajan pätevyys. Näytteenottajan on tunnettava vesinäytteenottoon liittyvät yleiset periaatteet. Pätevyyden talousvesien, uima- ja allasvesien näytteenottamiselle voi osoittaa esimerkiksi henkilösertifioinnilla. Terveydensuojeluviranomainen voi varmistaa pätevyyden myös muilla tarkoituksenmukaiseksi katsomillaan tavoilla esimerkiksi auditoimalla näytteenoton paikan päällä.

Vuonna 2024 näytetulosten raportointi aluehallintovirastolle ja edelleen EU-komissioon tapahtunee sähköisen siirron kautta.

Valvottavien talousvesikohteiden näytteiden yhteislukumäärä on n. 260 kpl.

Näytemäärissä tapahtuvat mahdolliset muutokset johtuvat riskienarvioinnin perusteella tehdyistä muutoksista veden laadun valvontaan, kohteiden toiminnan muutoksesta, toimitettavan veden määrän muutoksesta tai toiminnan lopettamisesta.

Taulukko 6. Talousvesinäytteiden jakaantuminen toimintatyypeittäin vuonna 2024.

Terveydensuojelulain mukaiset valvontakohteet, joiden talousveden laatua valvotaan viranomaisnäyttein, ja joihin tehdään valvontasuunnitelman mukainen tarkastus		
Vesilaitos tai vedenottamo	Kohteiden lukumäärä	Näytemäärä kpl / vuosi
Talousvettä toimittavan laitoksen vedenjakelualue (STMa 1352/2015)	13	199
Vedenjakelualue, vedentoimitus vähintään 1000 m ³ päivässä tai vähintään 5000 henkilölle	2	171
Muu vedenjakelualue, vedentoimitus 10 - 999 m ³ päivässä tai 50 - 4999 henkilölle	12	28
Talousvettä toimittavan laitoksen vedenjakelualue (STMa 401/2001)		
Pieni vedenjakelualue, vedentoimitus < 10 m ³ /vrk tai alle 50 henkilölle	10	11
Terveydensuojelulain mukaiset valvontakohteet, joiden talousveden laatua valvotaan viranomaisnäyttein, mutta joihin ei tehdä valvontasuunnitelman mukaista tarkastusta		

Muu asetuksen 1352/2015 tai 401/2001 mukainen kohde. Tulosten seuranta ja ohjeistus	46	52
--	----	----

Suunnitelmallisen näytteenoton lisäksi talousvesikohteisiin kohdistuu mm. omavalvontaan sekä häiriötilanteisiin liittyvää näytteenottoa.

Myös yksittäisiä talousvesikaivoja tarkastetaan ja vedenlaatua arvioidaan silloin, kun on syytä epäillä terveyshaittaa.

3.5.2 Uimavedet

Yleisten uimarantojen veden laatua valvotaan sosiaali- ja terveysministeriön asetusten (177/2008, 354/2008) mukaisesti.

Yleisistä uimarannoista (EU-rannat), joita seutuyksikön alueella on 13 kpl, laaditaan vuosittain ennen uimakauden alkua uimarantaluettelo, joka toimitetaan aluehallintovirastoon huhtikuun loppuun mennessä. EU-uimarannoille laaditaan viranomaisvalvontaa varten seurantakalenteri, josta selviää näytteenottoajankohdat. Ensimmäinen näyte otetaan noin kaksi viikkoa ennen uimakauden (15.6–31.8) alkua. Uimakauden aikana otetaan vähintään kolme näytettä. Tarvittaessa otetaan lisänäytteitä mm. sinilevien varalta. EU-rantojen uimaveden laatu luokitellaan uimaveden valvontatutkimustulosten perusteella.

Seutuyksikön alueella on lisäksi 23 kpl pientä yleistä uimarantaa, joista otetaan kesän aikana uimavesinäytteitä laaditun näytteenottosuunnitelman mukaisesti.

Myös talviuintikauden (1.9 -14.6) aikana otetaan näytteitä seurantakalenterin mukaisesti 12 talviuintipaikalta.

Uimarantavesinäytteitä otetaan yhteensä n. 164 kpl (sisältää talviuintipaikkojen näytteenoton). Uimarantavesinäytteet ottaa valvontayksikkö tai sopimuksen mukaan laboratorion näytteenottaja.

Uimarantavedenlaatua arvioidaan näytetulosten saavuttua. Tulokset kirjataan VATI-järjestelmään sekä asetetaan nähtäville yksikön kotisivuille. Yleisten uimarantojen valvontänäytteiden tuloksista raportoidaan aluehallintovirastoon ja koko maan tulokset raportoidaan edelleen EU-komissiolle.

Lisäksi seutuyksikössä valvotaan säännöllisesti kahdeksan uimahallin, kolmen kylpylän sekä 15 muun uima-altaan tai maauimalan vedenlaatua STMa (315/2002) mukaisesti. Uimahalleista ja maauimaloista sekä muista uima-allaskohteista otetaan asetuksen mukaiset vesinäytteet laitospohjaisen valvontatutkimusohjelman sisältämän näytteenottosuunnitelman mukaisesti. Näytteenottoitiheys on riippuvainen vuosittaisesta kävijämäärästä ja aiemmista valvontatutkimustuloksista. Näytteenoton vähimmäismäärä on 4 näytettä vuodessa. Suunnitelman mukaisia uima-allasvesinäytteitä otetaan yhteensä noin 700 kpl. Uima-allasvesinäytteiden otosta ja tutkimuksista vastaa Metropolilab Oy (tutkimuksia voidaan teettää myös muissa Ruokaviraston hyväksymissä akkreditoituissa laboratorioissa). Myös uima-allasvesinäytteiden tulokset siirretään VATI:iin. Toimenpide edellyttää ensin näytteenottotapahtumien kirjaamista järjestelmään.

Taulukko 7. Uimavesinäytteenoton jakautuminen valvontakohdetyypeittäin 2024.

Valvottava uimapaikka	Kohteiden lukumäärä	Näytemäärä kpl /vuosi
------------------------------	----------------------------	------------------------------

Kylpylä tai vastaava	1	700
Uimahalli	9	
Uima-allas	16	
Yleinen uimaranta	13	65
Pieni yleinen uimaranta	23	69
Talviuintipaikka	12	31

3.5.3 Sisäympäristön laatu

Sisäympäristön laatua selvitetään tarvittaessa erilaisilla näytteenotoilla ja mittauksilla. Esimerkiksi rakennusmateriaalinäytteiden mikrobiviljelytuloksia voidaan verrata asumisterveysasetuksen soveltamisohjeessa annettuihin toimenpiderajoihin. Asumisterveysasetuksessa (STM:n asetus 545/2015) korostetaan sisäilmatutkimusten kokonaisarviointia. Terveydensuojeluviranomainen voi teettää selvityksiä vain asumisterveysasetuksen mukaisilla ulkopuolisilla asiantuntijoilla, jotka ovat henkilösertifioituja. Viranomaisen ei tarvitse itse arvioida ulkopuolisen asiantuntijan pätevyyttä. Tarkastuksen yhteydessä voidaan suorittaa alustavia mittauksia mm. olosuhde- ja melumittarin avulla.

3.6 Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi ja raportointi

Valvontasuunnitelman toteutumista seurataan säännöllisesti sekä valvontajärjestelmään merkittyjen suoritustietojen, että taloustoteumatietojen avulla. Suoritustoteumatiedot käsitellään tiimipalaverissa kerran kuukaudessa. Myös ryhmät seuraavat omissa palavereissaan suoritteita säännöllisesti. Lisäksi koko yksikön suoritteita tarkastellaan kuukausittain yksikköpalavereissa ja yksikön taloustietoja esitellään koko henkilöstön yhteisissä palavereissa vähintään kahdesti vuodessa.

Toteutuneet tarkastukset, toimenpiteet, näytteenotot ja näytetulokset raportoidaan sähköisesti keskusvalvontaviranomaisille. Talousveteen liittyvien tutkimustulosten kirjaaminen saatettiin osin VATI -järjestelmän piiriin vuoden 2023 aikana. Suunnitelman toteutumisen arviointi viedään vuosittain maaliskuussa ympäristö- ja rakennusvalvontalautakunnan käsiteltäväksi.

Aluehallintovirastot arvioivat kuntien terveydensuojelun valvontasuunnitelmat ja niiden toteumat pääsääntöisesti arviointi- ja ohjauksikäytien yhteydessä. Edellinen AVI:n arviointi- ja ohjauksikäynti Espoon seudun ympäristöterveyteen on tehty v. 2016.

3.7 Valvonnan painopistealueet

Ympäristöterveydenhuollon yhteisen valtakunnallisen valvontaohjelman teemana on yhtenäinen valvonta ja yhteistyö. Tätä teemaa tukevat terveydensuojelulain valvontaohjelman painopisteet, joita ovat omavalvonnan tukeminen ja elinympäristöterveyden edistäminen. Valvontayksikkö huomioi valtakunnalliset painopisteet omassa toiminnassaan.

3.7.1 Omavalvonnan tukeminen

Terveydensuojelulakiin on kirjattu toiminnanharjoittajan omavalvonta (TsL 2 §). Toiminnanharjoittajan on tunnistettava toimintansa mahdolliset terveyshaittaa aiheuttavat toiminnot sekä pyrittävä ennalta ehkäisemään ja vähentämään niitä. Omavalvonnalla ja sen toimivuudella on tässä merkittävä rooli. Omavalvonta on toiminnanharjoittajan itsensä tekemää järjestelmällistä ja jatkuvaa toiminnan seuranta- ja arviointia. Omavalvonta koskee kaikkia toimijoita.

Yksikkö painottaa suunnitelmallisen valvonnan riskinarvioinnin edelleen kehittämistä kaikkien terveydensuojelun kohdetyyppien osalta. Toiminnanharjoittajien tueksi on omavalvonnasta laadittu kirjallista ohjeistusta, jota on toimitettu kohteille sähköpostilla ja lisäksi ohje on luettavissa yksikön kotisivuilla. Ohjeita tullaan päivittämään ja edelleen jalkauttamaan tulevalla suunnitelmakaudella.

Talousveteen liittyvää riskinarviointityötä jatketaan yhdessä talousvesilaitosten kanssa. Vesilaitoksia ohjataan käyttämään pääasiassa Water Safety Plan (WSP) -työkalua toimintaympäristön seurannan, riskinarvioinnin ja muun omavalvonnan suunnittelemiseen. WSP -työkalun päivitys on ollut myöhässä ja se on asettanut haasteita niin toimijoille kuin valvonnallekin.

Uima-allaskohteiden valvontatutkimusohjelmat pyritään saattamaan vaatimusten mukaisiksi vuoden 2024 aikana.

Ensisijaisina tiloina käytettävien rakennusten vesijärjestelmien riskinarviointi osana omavalvontaa vaatii toiminnanharjoittajien ohjausta ja neuvontaa sekä valvojen perehtymistä ja koulutautumista mm. lvi-asioihin.

3.7.2 Elinympäristöterveyden edistäminen ja yhteistyö

Kunnan tehtävänä on alueellaan edistää ja valvoa terveydensuojelua siten, että turvataan terveellinen elinympäristö. Espoon seudun ympäristöterveys ohjaa ja neuvoo kuntalaisia ja toiminnanharjoittajia terveydensuojeluun liittyvissä asioissa mm. tarkastuksilla, sähköpostitse, puhelimitse ja internetsivuilla, jonne on laadittu erilaisia ohjeita toiminnanharjoittajien ja kuntalaisten tueksi. Uimarantavesivalvonnasta saatavat bakteeritulokset toimitetaan vuoden lopussa kootusti tiedoksi ympäristönsuojelulle hyödynnettäväksi.

Elinympäristön terveellisyyteen vaikutetaan antamalla erilaisia lausuntoja mm. ympäristö- ja rakennusvalvontakeskuksen muille palvelualueille, kaupungin muille toimialoille ja aluehallintovirastolle. Kaupunkien eri yksiköiden kanssa tehdään säännöllistä yhteistyötä mm. tilapalveluiden, työsuojelun, sivistystoimen ja varhaiskasvatuksen kanssa. Vuosittaisia yhteistyöpalavereita pidetään mm. epidemiaselvitystyöryhmän, tilapalveluiden ja varhaiskasvatuksen kanssa.

Terveydensuojelutiimi osallistuu aktiivisesti Uudenmaan alueiden yksiköiden eri ryhmien välisiin yhteistyöpalavereihin.

Taulukkoon kahdeksan on koottu eri kokoonpanoja, joiden kanssa Espoon seudun terveydensuojeluviranomainen tekee yhteistyötä.

Taulukko 8. Kokoonpanoja ja tapoja, joissa Espoon seudun ympäristöterveyden terveydensuojeluviranomainen tekee yhteistyötä.

Ennalta ehkäisevä terveydensuojelu	
Luvat, ilmoitukset, suunnitelmat, lausunnot, neuvottelut, tiedotus, ohjaus ja neuvonta	<ul style="list-style-type: none"> • rakennusvalvonta • ympäristönsuojelu (kunnat ja avi) • kaavoitus (kunnat, maakunta) • sosiaalihuolto (kunnat ja avi) • terveydenhuolto (hyvinvointialue ja avi) • avin alkoholihallinto
Varautuminen häiriötilanteisiin	
Valmiussuunnittelu, varautuminen, häiriötilanneharjoitukset, suunnitelmien yhteensovittaminen	<ul style="list-style-type: none"> • pelastusviranomainen • kunnan johto (yhteistoiminta-alueella kaikki alueen kunnat)

	<ul style="list-style-type: none"> • ELY-keskus • Puolustusvoimat • Avi • THL • toiminnanharjoittajat • terveydenhuolto • laboratoriot • viestintä
Terveyshaittaepäilyn selvittäminen	
Savuhaitta, meluvalitukset, tuulivoiman terveysvaikutukset, radonturvallinen rakentaminen	<ul style="list-style-type: none"> • ympäristönsuojelu • rakennusvalvonta • Avin alkoholihallinto • STUK • THL
Sisäilmatyöryhmät	
Rakennusten terveellisyden seuranta	<ul style="list-style-type: none"> • kiinteistön omistaja • rakennusvalvonta • tilakeskus • kouluterveydenhuolto • työsuojelu • työterveys • tilojen käyttäjien edustaja • opetustoimi
Yhteistarkastukset	
Koulut	<ul style="list-style-type: none"> • kiinteistön omistaja • kiinteistön huollosta vastaava taho • tilakeskus • kouluterveydenhuolto • työsuojelu • työterveys • tilojen käyttäjien edustaja • toiminnan vastuhenkilö
Epidemiaselvitystyöryhmä	
Tartuntataudit, epidemiat, varautuminen	<ul style="list-style-type: none"> • hyvinvointialueen tartuntataudeista vastaavat lääkärit • tartuntatautiyhdyshenkilöt • kunnan virkaeläinlääkäri • vesihuolto

3.8 Valvontakohdetyypikohtainen tarkastusten sisältö, riskiluokat ja tarkastustiheys

Terveydensuojeluvalvonnan tekemien suunnitelmallisten tarkastusten sisältö, riskiluokat ja tarkastustiheys on kuvattu taulukossa 9.

Taulukko 9. Valvontakohdetyypikohtainen tarkastusten sisältö, riskiluokat ja tarkastustiheys.

Valvontakohdetyypit	Tarkastusten sisältö sekä riskinarviointiin liittyviä tekijöitä	Riski-luokka	Tarkastustiheys / vuosi

Majoitustoiminta, majoitushuoneistot * hotellit, * hostellit * asuntolat * maatilamatkailu * kasarmit	Tilojen soveltavuus, varustelutaso, käymälä, pesu- ja saunatilat, yleinen siisteys, siivous- ja pyykkijärjestelyt, huoneiden astioiden pesu, sisäilman laatu, ilmanvaihto, rakenteiden kunto, tuholaisen torjunta, kiinteistön vesijärjestelmä, omavalvonnan laajuus ja toimivuus TupL: tupakointikiellot	1-2	0,2
Saunat	Kosteiden tilojen hygienia, käymälät, ilmanvaihto, pintojen ja kalusteiden kunto, yleinen siisteys ja siivousjärjestelyt, kiinteistön vesijärjestelmä, omavalvonnan laajuus ja toimivuus	2	0,5
Yleiset altaat * uimahalli * uima-allas, maauimala * kylpylät ja vesipuistot	Uima-altaan tarkastus: kaikki VATI:n asiat: Valvontatutkimusohjelma, häiriötilannesuunnitelma, pintapuhtausnäytteet, näytteenotto-suunnitelma, uimaveden laatu, asetuksen 315/2002 vaatimukset, toimintaympäristö, siisteys, kaikkien pintojen kunto- ja hygienia, ylläpito, kiinteistön vesijärjestelmä, käymälät ym. oheistilat, tiedotus, roska-astiat, käymälät, opasteet, hygieniaohjeet, tiedotus sekä omavalvonnan toimivuus, mm. käyttötarkkailukirjaukset ja huoltosuunnitelmat (kirjallista ov-suunnitelmaa ei vaadita) Asiakirjatarkastus: Valvontatutkimusohjelma, häiriötilannesuunnitelma, näytteenottosuunnitelma, siivoussuunnitelma, pintapuhtausnäytteet, tutkimustulokset, näytteidenotto ja verkkosivut	3	0,5-2
Yleiset uimarannat (EU -uimarannat), huomattava määrä uimareita päivässä	Rannan tarkastus: kaikki VATI:n asiat: Uimavesiprofiili, uimaveden laatu, toimintaympäristö, siisteys, ylläpito, käymälät ym. oheistilat, tiedotus, uimavesiasetuksen vaatimukset, roska-astiat, käymälät, kieltokyltit, hygieniaohjeet sekä omavalvonnan toimivuus (kirjallista ov-suunnitelmaa ei vaadita) Asiakirjatarkastus: Uimavesiprofiili, riskienarviointi, tutkimustulokset ja verkkosivut. Näytteiden otto häiriötilanteissa. TupL: tupakointikiellon noudattaminen	2	1
Pienet yleiset uimarannat * pienet yleiset uimarannat * talviuuintipaikat	Rannan tarkastus: kaikki VATI:n asiat: Uimaveden laatu, toimintaympäristö, siisteys, ylläpito, käymälät ym. oheistilat, uimavesiasetuksen vaatimukset, roska-astiat, kieltokyltit, tiedotus, hygieniaohjeet sekä omavalvonnan toimivuus (kirjallista	2	1

	ov-suunnitelmaa ei vaadita) Asiakirjatarkastus: tutkimustulokset, ja verkkosivut. Näytteiden otto häiriötilanteissa.		
Yleinen liikuntatila	Sisäilma, siivouksen taso, kosteiden tilojen ja solariumin hygieniat, rakenteiden kunto, vedenottopisteet, kiinteistön vesijärjestelmä, omavalvonnan laajuus ja toimivuus	1	0,2
Koulut tai oppilaitokset * <i>esiopetus</i> * <i>peruskoulu</i> * <i>lukio</i> * <i>ammattioppilaitos</i> * <i>korkeakoulu</i> * <i>muu aikuiskoulutus</i> * <i>muut koulut ja oppilaitokset</i>	Yleinen siisteys, siivousohjelma ja -välineet, käymälät, pesu- ja pukeutumistilat, vesijohtovesi, valaistus, sisäilman laatu, melu, piha-alueet, oppilasmäärät, omavalvonta Koulujen olosuhdevalvonnassa arvioidaan: tilan valoisuus, lämpötila, vetoisuus, meluisuus ym. vastaavat tekijät, huoneiston siisteys ja hygieenisuus yleisesti, rakennuksen ja laitteiden huolto ja ylläpito, tehdyt toimenpiteet, suunnitellut toimenpiteet, arvioidaan erityistoimintojen kuten veistotilojen ja kemianluokkien turvallisuus, piha ja rakennuksen ulkopuoli. Huomioidaan lisäksi: kosteuden mahdollisesti rakenteisiin aiheuttamat merkit, erilaiset epämiellyttävät hajut ja niiden lähteet sekä käyttäjien mielipiteet ja havainnot tiloista. TupL: tupakointikiellon noudattaminen	2	0,3
Sosiaalihuollon palvelut * <i>päiväkoti, ryhmäperhepäiväkoti</i> * <i>leikkitoiminta ja muu päivätoiminta</i> * <i>lastenkodit</i> * <i>koulukodit, nuorisokodit</i> * <i>ammattilliset perhekodit ja muut lastensuojeluyksiköt</i>	Yleinen siisteys ja rakenteiden kunto, siivousohjelma ja -välineet, käymälät, pesu- ja pukeutumistilat, vaatehuolto, valaistus, sisäilman laatu, lämpö- ja ääniolosuhteet, jätehuolto, piha- ja leikkialueet, radonmittaustulosten olemassaolo, tilojen soveltuvuus, kiinteistön vesijohtovesi, omavalvonnan laajuus ja toimivuus TupL: tupakointikiellon noudattaminen	2	0,3
Sosiaalihuollon palvelut * <i>vanhainkoti (laitoshuolto)</i> * <i>vanhusten tehostettu palveluasuminen</i> * <i>kehitysvammalaitos, muu kehitysvammaisten yksikkö (tehostettu palveluasuminen)</i> * <i>muut yksiköt (mielenterveys- ja päihdekuntoutajat; tehostettu palveluasuminen)</i> * <i>ensi- ja turvakodit</i> * <i>perhekuntoutusyksiköt ja muut yksiköt</i>	Yleinen siisteys ja rakenteiden kunto, siivousohjelma ja -välineet, käymälät, pesu- ja pukeutumistilat, kiinteistön vesijärjestelmä, vaatehuolto, valaistus, sisäilman laatu, lämpö- ja ääniolosuhteet, omavalvonnan laajuus ja toimivuus	2	0,3

Kauneudenhoitoa ja ihon käsittelyä suorittavat huoneistot ja laitokset <i>* Kosmetologiset huoneistot</i> <i>* muu ihon käsittely tai hoito</i> <i>* tatuointi * ja lävistys</i>	Tilojen ja välineiden siisteys ja puhdistus, ilmanvaihto, siivousjärjestelyt, vaatehuolto, pesu- ja pukeutumistilat, käymälät, rakenteiden kunto, kiinteistön vesijohtovesi, omavalvonnan laajuus ja toimivuus	1-2	0,25
Solariumit	Tilojen ja välineiden siisteys ja puhdistus, käymälät, ilmanvaihto, siivousjärjestelyt, pesu- ja pukeutumistilat, omavalvonta SätL: solariumlaitteiden säteilyturvallisuus	2	0,2
Julkiset huvi- ja kokoontumishuoneistot, lasten ja nuorten kohteet <i>* sisäleikkipuistot</i> <i>* kerhotilat</i> <i>* leirikeskukset</i> <i>* nuorisotilat</i>	Yleinen siisteys ja rakenteiden kunto, siivousohjelma ja -välineet, käymälät, pesu- ja pukeutumistilat, vaatehuolto, valaistus, sisäilman laatu, lämpö- ja ääniolosuhteet, kiinteistön vesijohtovesi, radonmittausten olemassaolo, omavalvonnan laajuus ja toimivuus	1-2	0,25
Talousveden toimittaminen			
Talousvettä toimittavan laitoksen vedenjakelualue (1352/2015)			
Vedenjakelualue, vedentoimitus vähintään 1000 m³ / vrk tai vähintään 5000 henkilölle (ominaisuustieto) STMa 1352/2015)	Toiminnan, siitä tehdyn hakemuksen ja hyväksymispäätöksen yhdenmukaisuus, valvontatutkimusohjelma ja sen toteutuman sekä tutkimustulosten arviointi ja päivittäminen asetuksen mukaiseksi, henkilöstön talousvesihygieeninen osaaminen, veden käsittely ja sen riittävyys, vedenottamoiden ja niiden ympäristön tarkastus, tilojen siisteys ja kunto, häiriötilanteisiin varautuminen, 6 h desinfiointivalmiuden varautuminen, WSP tai muu riskinarvioinnin laatiminen yhteistyössä laitoksen kanssa sekä sen hyväksyminen sekä riskienhallintaan liittyvä toimenpidesuunnitelma sekä toteutus, laitoksen omavalvonta, laitostilojen siisteys ja kunto, vedenottamoiden rakenteiden ja verkoston kunto ja niiden kunnon seuranta, saneeraaminen, kemikaalien käyttö ja varastointi, veden laadusta tiedottaminen, vesitornien tarkastukset.	3	1
Muu vedenjakelualue, vedentoimitus 10 - 999 m³ / vrk tai 50 – 4999 henkilölle (ominaisuustieto) asetuksen 1352/2015 mukainen kohde	Talousvettä toimittavat laitokset: toiminnan siitä tehdyn hakemuksen ja hyväksymispäätöksen mukaisuus, valvontatutkimusohjelma ja sen toteutuman sekä tutkimustulosten arviointi ja päivittäminen asetuksen mukaiseksi, henkilöstön talousvesihygieeninen osaaminen, veden käsittely ja sen riittävyys, vedenottamoiden ja niiden ympäristön tarkastus, tilojen siisteys ja kunto, häiriötilanteisiin varautuminen, 6 h	3	1

	desinfiointivalmiuden varautuminen, WSP tai muu riskinarvioinnin laatiminen yhteistyössä laitoksen kanssa sekä sen hyväksyminen sekä riskienhallintaan liittyvä toimenpidesuunnitelma sekä toteutus, laitoksen omavalvonta, laitostilojen siisteys ja kunto, vedenottamoiden rakenteiden ja verkoston kunto ja niiden kunnon seuranta, saneeraaminen, kemikaalien käyttö ja varastointi, veden laadusta tiedottaminen, tai muu asetuksen 1352/2015 mukainen kohde: ilmoituksen mukaisuus.		
Talousvettä toimittavan laitoksen vedenjakelualue (401/2001)			
Pieni vedenjakelualue, vedentoimitus alle alle 10 m³/vrk tai alle 50 henkilölle (ominaisuustieto) asetuksen 401/2001 mukainen kohde	Talousvettä toimittavat laitokset: soveltaen samat kuin yllä; muu 401/2001 asetuksen mukainen kohde: ilmoituksen mukaisuus, kaivojen rakenteet tarkastetaan jatkuvan valvonnan näytteenoton yhteydessä (jos viranomaisen huolehtii näytteenotosta). Häiriötilanneohjeistuksen laatiminen yhteistyössä laitoksen kanssa.	2	0,3-0,5

3.8.1 Riskiluokat

Luokkaan 3 kuuluvat ne kohteet, joissa on todennäköistä, että toiminnasta voi aiheutua terveyshaittaa; esimerkiksi kun altistuvien määrä on suuri, toiminta on herkkä häiriöille, vaikutukset terveyteen ovat merkittäviä, altistusaika on pitkä (korkea riski).

Luokkaan 2 kuuluvat ne kohteet, joissa on mahdollista, että toiminnasta voi aiheutua terveyshaittaa, mutta terveysvaikutukset eivät ole merkittäviä (keskisuuri riski)

Luokkaan 1 kuuluvat ne kohteet, joissa on todennäköistä, että toiminnasta ei aiheudu terveyshaittaa (matala riski).

3.8.2 Tarkastustiheys

2	kaksi kertaa vuodessa
1	kerran vuodessa
0,5	joka toinen vuosi
0,3	kerran kolmessa vuodessa
0,25	kerran neljässä vuodessa
0,2	kerran viidessä vuodessa

Taulukko 10. Terveydensuojeluvalvonnan valvontasuunnitelma v. 2024.

Terveydensuojeluvalvonnan valvontasuunnitelma vuodelle 2024					
TsL:n mukainen toiminta	VATIn toimintatyyppi	Tarkastus- tiheys	Kohteiden lkm	Tark v. 2024	HUOM
Majoitustoimintaan tarkoitettu tila					
Hotelli, hostelli (retkeilymaja, retkeilyhotelli, kesähotelli ja muut vastaavat), huoneistohotelli, motelli ja matkustajakoti	Hotelli	0,2	15	2	
	Hostellit, kuten retkeilymajat, retkeilyhotellit, kesähotellit, huoneistohotellit, matkustajakoti / motelli, täysihoitola	0,2	11	2	
Lomakeskuksen ja leirintäalueen majoitushuoneisto	Lomakeskusten ja leirintäalueiden mökit	0,2			
Majoituskasarmi	Kasarnit	0,2	1		
Majoittumiseen tarjottu kalustettu huoneisto, loma-asunto tai tila (aamiaismajoitus siihen tarkoitetuissa tiloissa sekä asuntola, yömaja, vastaanottokeskus sekä muut vastaavat)	Aamiaismajoitus sekä majoitus maatilamatkailun yhteydessä	0,2	1		
	Asuntolat, yömajat, pakolaisten vastaanottokeskukset	0,2	2	1	
	Muu loma-asuntojen ammattimainen tarjoaminen	0,2	3		
	Muu majoitustoiminta	0,2			
Yleisölle avoin kuntosali, liikuntatila, sauna, kylpylä, uimahalli, maauimala ja uimaranta					
Urheiluhalli tai jäähalli	Yleinen liikuntatila	0,25 - 0,2	114	21	
Yleisölle avoin kuntosali tai liikuntatila					
Yleisölle avoin sauna (pääasiallinen käyttötarkoitus)	Saunat	0,5	5	2	
Kylpylä, uimahalli, maauimala sekä uimaveden laadun hallinnasta ja direktiivin 76/160/ETY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2006/7/EY mukainen yleisölle avoin uimaranta (ns. EU-uimaranta)	Yleiset altaat (kylpylä, uimahalli ja maauimala)	0,5 -1	10	14	
	Yleiset altaat (muut altaat)	0 -1	16	16	
	Yleiset uimarannat (EU-uimarannat), huomattava määrä uimareita päivässä	1	13	23	Sisältää myös talviuintikoh-teiden tarkastukset
Muu yleisölle avoin uimaranta	Pienet yleiset uimarannat	1	23	17	Sisältää myös talviuintikoh-teiden tarkastukset
Päiväkoti ja lasten ja nuorten kokoontumiseen liittyvän toiminnan järjestämiskaipa sekä esi- tai perusopetusta, ammatillista koulutusta, lukiokoulutusta, korkeakoulutusta, taiteen					

perusopetusta tai vapaata sivistystyötä järjestävä oppilaitos tai sen opetuksen järjestämisaika					
Päiväkoti	Päiväkoti, ryhmäperhepäiväkoti	0,3 - 0,2	370	101	
Ryhmäperhepäiväkoti siihen varatussa tilassa	Leikkitoiminta ja muu päivätoiminta	0,2	24	5	
Lasten ja nuorten kokoontumiseen liittyvä toiminnan järjestämisaika	Lasten ja nuorten kohteet: kerhotilat, nuorisotilat ja leirikeskukset, lasten iltapäiväkerhot, lasten sisäleikkipuistot	0,2	37	6	
Esi- tai perusopetusta, ammatillista koulutusta, lukio-opetusta ja korkeakoulutusta järjestävä oppilaitos	Peruskoulu	0,3	115	39	
	Esiopetus				
	Lukio	0,3	15	5	
	Ammattioppilaitos	0,3	8	0	
Taiteen perusopetusta tai vapaata sivistystyötä järjestävä oppilaitos	Korkeakoulu	0,3	5	2	
	Muu aikuisopetus	0,3	2	1	
Opetuksen järjestämisaika	Muut koulut ja oppilaitokset	0,3	2	0	
Jatkuvaa hoitoa antava sosiaalihuollon toimintayksikkö					
Tehostetun palveluasumisen yksikkö tai laitoshoidon antava sosiaalihuollon yksikkö	Vanhainkoti (laitoshuolto)	0,3	1	0	
	Vanhusten tehostetun palveluasumisen yksiköt (laitostyyppinen)	0,3 - 0,25	48	15	
	Kehitysvammalaitos, muu kehitysvammaisten yksikkö (tehostettu palveluasuminen)	0,3 - 0,25	43	14	
	Muut yksiköt (mielenterveys- ja päihdekuntoutajat: tehostettu palveluasuminen)	0,3 - 0,25	7	2	
	Muut yksiköt esim. työ- ja päivätoiminta, tukiasuminen	0,3 - 0,25	34	0	
Lastensuojelulaitos	Lastenkodit, koulukodit ja nuorisokodit	0,25 - 0,2	25	6	
	Ammatilliset perhekodit	0,3	4	0	ei säännöllisen valvonnan kohteita
	Muut lastensuojeluyksiköt (mm. perhekuntoutusyksiköt)	0,3	4	0	osa ei säännöllisen valvonnan kohteita
Ensi- ja turvakoti	Ensi- ja turvakodit, perhekuntoutusyksiköt	0,3 - 0,25	4	2	osa ei säännöllisen valvonnan kohteita

					n kohteita
Solariumpalvelu, ihoa rikkova toiminta ja erityistä hygieniää edellyttävä kauneushoitola					
Solariumpalvelu	Solarium	0,2	11	2	
Ihoa rikkova toiminta	Kosmetologiset huoneistot ja laitokset	0,25 - 0,2	101	15	
Erityistä hygieniää edellyttävä kauneushoitola	Tatuointi ja lävistys	0,25	7	4	
	Muu ihon käsittely tai hoito	0,25	1	1	
Talousveden toimittaminen					
Talousvettä toimittavan laitoksen vedenjakelualue (1352/2015)					
Vedenjakelualue, vedentoimitus vähintään 1000 m ³ / vrk tai vähintään 5000 henkilölle		1	2	2	
Muu vedenjakelualue, vedentoimitus 10 - 999 m ³ / vrk tai 50 – 4999 henkilölle		0,5 - 1	12	12	
Talousvettä toimittavan laitoksen vedenjakelualue (401/2001)					
Pieni vedenjakelualue, vedentoimitus alle 10 m ³ /vrk tai alle 50 henkilölle		0,3 - 1	10	6	
Valvottavat kaivot (1352/2015 tai 401/2001) - elintarvikehuoneisto - julkinen / kaupallinen toiminta	Talousveden laatua valvotaan viranomaisnäytteillä, mutta ei tehdä valvontasuunnitelman mukaista tarkastusta		11 25		
Yhteensä			1142	338	

Lainsäädäntö ja ohjeet

Terveydensuojelulaki 763/1994

Terveydensuojeluasetus 1280/1994

STMa asunnon ja muun oleskelutilan terveydellisistä olosuhteista 545/2015

STMa asetus talousveden laadusta ja valvonnasta sekä rakennusten vesilaitteistojen riskienhallinnasta 1352/2015

STMa pienten yksiköiden talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista 401/2001

STMa yleisten uimarantojen uimaveden laatuvaatimuksista ja valvonnasta 177/2008

STMa pienten yleisten uimarantojen uimaveden laatuvaatimuksista ja valvonnasta 354/2008

STMa uimahallien ja kylpylöiden allasvesien laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista 315/2002

STMa talousvettä toimittavassa laitoksessa työskentelevältä vaadittavasta laitosteknisestä ja talousvesihygieenisestä osaamisesta ja osaamisen testaamisesta 1351/2006

STMa uimahallissa, kylpylässä tai vastaavassa laitoksessa työskentelevältä vaadittavasta laitosteknisestä ja allasvesihygieenisestä osaamisesta ja osaamisen testaamisesta 1350/2006

Säteilylaki 859/2018

Tupakkalaki 549/2016

VNa elintarvikelain, rehulain ja terveydensuojelulain nojalla tutkimuksia tekevästä laboratorioista (152/2015)

VNa elintarvikkeiden ja veden välityksellä leviävien epidemioiden selvittämisestä (1365/2011)

VNa talousveden tuotantoketjun riskienhallinnasta ja omavalvonnasta (7/2023)

Ympäristöterveydenhuollon yhteinen valtakunnallinen valvontaohjelma vuosille 2020-2024
Juomavesidirektiivi (EU) 2020/2184

Valviran viime vuosien ohjeita:

Ohje koulun ja päiväkodin olosuhdevalvontaan, terveyshaitan ennaltaehkäisemiseen sekä selvittämiseen, Valviran ohje 12/2018.

Talousvesiasetuksen soveltamisohje, Valviran ohje 5/2020.

Ohjeen liitteenä on talousvesiasetus, juomavesidirektiivi ja valvontatutkimusohjelmamalli, jota uudistettiin vuonna 2019.

Terveydensuojelulain mukaisissa tutkimuksissa käytettävät menetelmät, Valviran ohje 22/2018.

Alusten tarkastusta ja saniteettitodistusten myöntämistä koskeva WHO:n käsikirja, Suomen kansallinen soveltamisohje, Valviran ohje 24/2018.

Terveydensuojelulain 13 §:n mukaisen ilmoitusmenettelyn soveltamisohje, sosiaalihuollon ja varhaiskasvatuksen toimintayksiköt, Valviran ohje 1/2019.

Uimavesivälitteisen epidemian selvittäminen, Valviran ohje 4/2019. Päivitetty

Valtakunnallinen terveydensuojelun valvontaohjelma vuosille 2020 - 2024

Asumisterveysasetuksen soveltamisohje osa IV, päivitetty 19.2.2020.

Ohje asunnon terveyshaitan selvittämisprosessiin, Valvira 16.10.2020

Asumisterveysasetuksen soveltamisohje osa III, päivitetty 8.10.2021.

Terveydensuojelulain 13 §:n mukaisen ilmoitusvelvollisuuden soveltamisohje, Valviran ohje Dnro V/19731/2022, päivätty 3.6.2022

Valviran ohjauskirje energian säästötoimista ja asumisterveyden valvonnasta, päivätty 16.9.2022

Tuulivoiman elinympäristöterveysvaikutusten arviointi, Valviran ohje 18.10.2022

Kuntaliiton ohje [ympäristöterveydenhuollon maksujen muutoksenhausta](#), päivitetty 8.11.2022

Hallitut sähkökatkot terveydensuojelun valvonnan kohteissa, Valviran ohjauskirje 14.12.2022

Kuntien terveydensuojeluviranomaisten vastuulla olevien asuntojen ja muiden

oleskelutilojen radonvalvonta, Valviran ohjauskirje 20.4.2023

Ohje valvonnan perusmaksusta, Valvira 20.6.2023

Rottiin liittyvät tilanteet terveydensuojelussa - ohjeita kunnan terveydensuojeluviranomaiselle, Aluehallintovirastot ja Valvira 1.9.2023

Ohjeistusta kivenmurskauksen ja louhinnan elinympäristöterveysvaikutuksista 20.11.2023

Valviran ympäristöterveydenhuollon ekstranetistä saa tietoa terveydensuojeluvalvontaan liittyvistä ajankohtaisista asioista ja tulkinnoista.

4. TUPAKKA- JA LÄÄKELAIN VALVONTASUUNNITELMA

4.1 Johdanto

Tupakkalain (549/2016) tarkoituksena on ihmisille myrkyllisiä aineita sisältävien ja riippuvuutta aiheuttavien tupakkatuotteiden ja muiden nikotiinipitoisten tuotteiden käytön loppuminen. Kunnan tehtävänä on alueellaan valvoa tupakkalain noudattamista. Kunta voi ilmoittaa tupakkalain rikkomisesta poliisille tai Valviralle.

Espoon seudun ympäristöterveyden alueella, johon kuuluvat Espoo, Kauniainen ja Kirkkonummi tupakkalain mukaisista tehtävistä huolehtiva toimielin on Espoon ympäristö- ja rakennuslautakunta. Kunnan tulee tupakkalain (549/2016) 84 §:n mukaan laatia ja hyväksyä tämän lain noudattamisen säännöllistä valvontaa koskevan tupakkalain valvontasuunnitelma. Valvonnan tulee olla laadukasta, riskiperusteista ja terveyshaittoja ehkäisevää. Valvontasuunnitelmassa otetaan huomioon valvontaohjelma paikallisten tarpeiden mukaisesti. Valvontasuunnitelma on tarkistettava tarvittaessa.

Tupakkalain mukaan yleinen johto ja ohjaus kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriölle. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira) ohjaa kuntia niille tämän lain perusteella kuuluvien tehtävien hoitamisessa.

Tupakkalain 87 §:n mukaan kunnalla on tiedonsaantioikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä tässä laissa tarkoitettujen tuotteiden valmistajilta, maahantuojilta ja myyjiltä sekä muilta viranomaisilta tietoja, jotka ovat välttämättömiä tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten vastaisen toiminnan selvittämiseksi.

Kunta on pyydettyäessä velvollinen toimittamaan korvauksetta Valviralle tarkastuksia ja muita valvontatoimenpiteitä, valvontahenkilöstöä, maksuja ja valvontaa koskevia muita tietoja tupakkalain mukaisen valvonnan ohjausta, seurantaa, raportointia ja tilastointia varten.

Suunnitelma sisältää myös nikotiinikorvausvalmisteiden ja nikotiininesteiden myynnin valvonnan. Lisäksi vuoden 2024 aikana valvonnan piiriin lisätään tupakkalain muutoksen myötä myös savuttomat nikotiinituotteet.

4.2 Tupakkalain valvonta

Kunta huolehtii alueellaan paikallisesta toiminnasta tupakoinnin lopettamiseksi yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa.

Kunta valvoo alueellaan muun muassa tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden myyntiä ja muuta luovuttamista sekä omavalvontaa, markkinointi- ja esilläpitokieltoja sekä tupakointikieltoja ja – rajoituksia koskevien säännösten noudattamista (tupakkalaki, 8 §).

1. tupakkatuotteiden, tupakan vastikkeiden, tupakointivälineiden, sähkösavukkeiden ja nikotiininesteiden myyntiä ja muuta luovuttamista sekä omavalvontaa koskevien säännösten noudattamista;

2. tupakkalaissa säädettyjen markkinointi- ja esilläpitokieltoja koskevien säännösten noudattamista;

3. tupakointikieltoja ja -rajoituksia koskevien säännösten noudattamista.

Parhaillaan lausunnolla olevan tupakkalain muutosesityksen mukaan valvonta tulee vuonna 2024 kattamaan myös savuttomat nikotiinituotteet.

Tupakkalain 86 §:n mukaan kunnalla on oikeus päästä tarkastamaan tupakkalaissa tarkoitettujen tuotteiden valmistus-, pakkaus-, varastointi- ja myyntipaikan tiloja ja toimintaa sekä valvonnassa tarvittavia asiakirjoja.

Tupakkalain perusteella tupakointi on kielletty yleisön, työntekijöiden tai asiakkaiden käytössä olevissa sisätiloissa, päiväkotien ja koulujen ulkotiloissa sekä leikkikentillä ja uimarannoilla. Tupakointi voidaan kuitenkin sallia sisätiloissa erillisessä tupakointitilassa, joka on hyväksytty tupakointiin maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) nojalla. Tällöin on huolehdittava siitä, ettei tupakansavu pääse kulkeutumaan alueelle, jolla tupakointi on kielletty. Tupakointitila ei saa olla sellaisen sisätilan yhteydessä, joka on pääasiassa alle 18-vuotiaiden käytössä. Tupakointitilan tulee olla rakennusvalvontaviranomaisen hyväksymä ja tarkastama. Erilliset tupakointitilat on valvontayksikön alueella hyväksytty kymmenessä ravitsemusliikkeessä. Valvonnan osalta on haasteellista, että toimijat eivät usein tiedä vesipiipun polton vaativan erillisen tupakointitilan ja että vesipiipputupakka ja poltettavaksi tarkoitettu kasviperäinen tuote (kuten melassi) vaatii tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden vähittäismyyntiluvan.

Valvontaviranomaisen tulee ilmoittaa havaitsemistaan tupakointitilaa koskevien säännösten rikkomisesta anniskeluviranomaiselle ja tupakointitilan rakenteellisista rikkomuksista rakennusvalvontaviranomaiselle. Kunnan valvontaviranomaiset ja työsuojeluviranomaiset ilmoittavat rikkomuksista toisilleen.

Tupakkatuotteiden myynti on luvanvaraista. Myynnin luvanvaraistamisen tavoitteena on vähentää alaikäisten tupakkatuotteiden ja nikotiinia sisältävien tuotteiden saatavuutta ja tupakoinnin yleisyyttä, sekä estää laittomasti maahantuotujen ja kiellettyjen tupakkatuotteiden levitys laillisten tupakkatuotteiden jakelukanavien kautta. Tupakan ja nikotiininesteiden vähittäismyyntilupa on myyntipaikkakohtainen.

Tupakkalain säädösten noudattamista valvotaan tupakkatuotteiden myyntipaikoissa joko erillisellä tarkastuskäynnillä tai elintarvikevalvonnan suunnitelmallisten tarkastuskäyntien yhteydessä. Tarkastuksia tehdään myös uuden toimijan aloittaessa tupakkatuotteiden myynnin tai toimijan vaihtumiseen liittyvän tarkastuksen yhteydessä sekä erilaisten asiakasvalitusten perusteella.

4.3 Hakemusten käsittely

Tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden myyntilupia haetaan sähköisesti Valviran Internet-sivuilta myyntipaikan sijaintikunnan mukaisesti. Tupakkalain muutoksessa esitetään, että lupaa haetaan erikseen myös savuttomien nikotiinituotteiden myyntiin.

Valvontaviranomainen käsittelee hakemuksen ja merkitsee tiedot Valviran tietokantaan, johon kirjataan myös toimintaa koskevat jäljitettävyyškoodit. Lisäksi tiedot myyntiluvasta kirjataan Vati-järjestelmään.

Tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden sekä savuttomien nikotiinituotteiden vähittäismyyntilupa voidaan myöntää toistaiseksi voimassa olevana tai määräaikaisena. Lupa voidaan myöntää määräajaksi, jos toiminta on luonteeltaan määräaikaista. Toiminta on luonteeltaan määräaikaista silloin, kun elinkeinonharjoittaja myy tupakkatuotteita tai nikotiininesteitä vain tiettyä ajankohtana tai ajanjaksona, esimerkiksi jossain tapahtumassa, eikä toiminta ole pysyvää.

Tupakkatuotteita, tupakan vastikkeita, tupakointivälineitä, sähkösavukkeita tai nikotiininesteitä myyvän elinkeinonharjoittajan on kustannuksellaan laadittava ja toteutettava omavalvontasuunnitelma tupakkalain 53 §:n 1 ja 2 momentissa säädettyjen kieltojen noudattamiseksi.

Asuntoyhteisö voi hakea kunnalta tupakkalain 79 § mukaista päätöstä tupakointikiellon määrittämiseksi asuntoyhteisön rakennuksen huoneistoihin kuuluville parvekkeille, huoneistojen käytössä oleviin ulkotiloihin ja huoneistojen sisätiloihin. Hakemus käsitellään valvontayksikössä Valviran ohjeistuksen mukaisesti.

4.4 Myyntiluvan peruuttaminen

Kunta voi peruuttaa myönnetyn vähittäismyyntiluvan määräaikaista tai pysyvästi, jos laiminlyönti tai rikkomus sitä edellyttää. Lupa voidaan peruuttaa, jos vähittäismyyntiluvan haltija kunnan tai muun valvontaviranomaisen varoituksesta taikka rikosoikeudellisesta seuraamuksesta huolimatta jatkaa säännösten vastaista toimintaa. Kunnan on ilmoitettava myyntiluvan peruuttamisesta ja myyntirikkomuksista Valviralle (tupakkalaki, 49 §). Ilmoittaminen tapahtuu siten, että kunnan valvontaviranomainen tekee kyseiset merkinnät suoraan myyntiluparekisteriin.

Tupakkalain 97 §:n 1 momentin mukaan kunta voi peruuttaa tupakkalain 44 §:ssä tarkoitetun vähittäismyyntiluvan määräajaksi, vähintään viikoksi ja enintään kuudeksi kuukaudeksi.

4.5 Tarkastukset ja painopistealueet

Myyntipaikkojen tupakkalain mukaisilla tarkastuksilla kiinnitetään huomiota tuotteiden esilläpitokieltoon ja tupakan sekä nikotiininesteiden myynnin omavalvonnan toteuttamiseen, jolloin tarkastetaan tupakan myynnin ja nikotiininesteiden omavalvontasuunnitelma ja siihen liittyvät omavalvontakirjaukset. Tarkastusten yhteydessä katsotaan myös, onko tarkastuskohteessa ilmoitettu selkeästi tupakan ja nikotiininesteiden myyntikiellosta alle 18-vuotiaille. Lisäksi tarkastetaan, onko kohteissa nimetty tupakan myynnin omavalvonnasta vastuussa oleva henkilö.

Ravintoloissa ja muissa ravitsemisliikkeissä, joissa on rakennusvalvontaviranomaisen hyväksymä tupakointitila, valvontaviranomainen tekee tupakkalain mukaista olosuhdevalvontaa. Kunnan tupakkavalvontaviranomainen valvoo myös tupakointitilan omavalvontasuunnitelmaa ja sen toteutumista. Jos tarkastuksella havaitaan tupakkalain rikkomuksia, tehdään kohteeseen seurantatarkastus. Tupakointikieltojen noudattamista seurataan myös terveydensuojelulain ja elintarvikelain mukaisten tarkastusten yhteydessä mm. päiväkodeissa, kouluissa, uimarannoilla ja ravintoloissa.

Tarkastuksista laaditaan tarkastuskertomus käyttäen VATI- järjestelmän tarkastuslomakepohjia.

Valvonnassa huomioidaan vuosittain tupakkalain mukaisen valtakunnallisen valvontaohjelman painopistealueet, jotka valvontaohjelmakaudella 2020-2024 ovat: 1) omavalvonnan tukeminen 2) yhteistyö ehkäisevän päihdetyön kanssa sekä 3) laittoman kaupan ehkäisy ja viranomaisten välinen yhteistyö.

Vuosina 2022–2024 toteutetaan ympäristöterveydenhuollon yhteisen valvontaohjelman teemaa yhdenmukaisesta valvonnasta ja yhteistyöstä keskittymällä valvonnassa niihin osaluoksiin, joissa kunnilla ja Valviralla on päällekkäistä valvontatoimivaltaa. Valvontakohteiden riskinarvioinnin näkökulmasta toiminnanharjoittajien omavalvonnalla ja sen toimivuudella on merkittävä rooli.

Tupakkatuotteiden vähittäis- ja tukkumyynnin valvonnassa on ilmennyt tarvetta seurantatarkastuksille vuosittain hyvin vaihtelevasti. Vuonna 2023 seurantatarkastuksia on tehty ainoastaan yksi, mutta vaihtelua on ollut tyypillisesti 5-11 % välillä. Vuodelle 2024 varaudumme 5 % laskennalliseen seurantatarkastusten osuuteen tarkastusmäärästä.

4.6 Suunnitelmallisen valvonnan voimavarat ja valvontakohteiden määrä

Tupakka- ja lääkelain mukaiseen suunnitelmalliseen valvontaan on varattu kokonaisuudessaan 0,5 henkilötyövuotta. Tupakkalakiin perustuvia suunnitelmallisen valvonnan kohteita on tällä hetkellä yhteensä 238 kpl ja lääkelakiin perustuvia 163 kpl. Tupakkatuotteiden jäljitettävyyden valvontaa pyritään lisäämään vuonna 2024, kun valvonnan käyttöön saadaan Valviran kehittämä kännykkäsovellus

4.7 Näytteenotto ja valvontanäytteet

Tupakkalain mukaisessa tarkastuksessa käytetään ensisijaisesti aistihavaintoihin perustuvaa arviointia. Aistinvarainen arviointi riittää yleensä savuttomuuden arvioinnin perusteeksi viranomaistarkastuksissa.

4.8 Lupa- ja valvontamaksut

Kunta perii elinkeinonharjoittajalta tupakkalain mukaisesta lupa- ja valvontatehtävästä maksuja. Kunta perii vuosittain hyväksymänsä taksan mukaisesti myyntipistekohtaisen valvontamaksun tupakka- ja nikotiininesteiden myynnistä. Lääkelain alaisista nikotiinikorvaustuotteista peritään vuosittainen valvontamaksu. Tupakointitilojen tarkastuksesta kuntaa perii tuntiperusteisen tarkastusmaksun.

Kunta perii vähittäismyyntilupahakemuksen, nikotiininesteiden myyntiä koskevan ilmoituksen ja tukkumyynti-ilmoitusten käsittelystä maksun (tupakkalaki, 90 §). Tällä maksulla katetaan myyntiluvan ja tukkumyynti-ilmoituksen käsittelystä ja lupapäätöksestä aiheutuneet kustannukset. Lupahakemuksen käsittelystä peritään maksu siinäkin tapauksessa, että lupaa ei voida myöntää. Maksu peritään myös määräaikaista luvista.

4.9 Nikotiinivalmisteet

Nikotiinivalmisteet kuuluvat lääkelain (395/1987) piiriin. 1.2.2006 voimaan tullut muutos (22/2006) sallii nikotiinivalmisteiden myynnin vähittäismyymälöissä, kioskeissa ja huoltoasemilla 54 a- 54 d § säädetyin ehdoin. Valvontayksikkö myöntää luvat nikotiinivalmisteiden myyntiin ja valvoo alueellaan lain noudattamista. Nikotiinivalmisteiden myyntipaikkoja tulee valvoa vuosittain. Nikotiinivalmisteiden myyntilupahakemusten käsittely ja nikotiinivalmisteiden myynnin suunnitelmallinen valvonta ovat toimijalle maksullisia. Nikotiinivalmisteiden myynnin määräystenmukaisuutta valvotaan tupakkalain valvonnan yhteydessä.

Ilmoitukset nikotiinivalmisteiden vähittäismyyntipaikkojen luvista ja niiden muutoksista toimitetaan Fimean kirjaamoon. Myyntilupapäätökset kirjataan Vatiin.

Fimea julkaisee kuukausittain verkkosivuillaan luettelon niistä myyntipaikoista, joilla on lääkelain 54 a §:ssä tarkoitettu kunnan myöntämä lupa itsehoitoon tarkoitettujen nikotiinivalmisteiden vähittäismyyntiin.

Taulukko 11. Tupakka- ja lääkelain mukaiset suunnitelmalliset tarkastukset 2024

Tupakkalain mukainen kohdetyyppi		Kohteiden lukumäärä	Tarkastustiheys/vuosi	Tarkastukset/vuosi	htpv
Tupakointikiellot ja -rajoitukset	Tarjoilupaiikka, jossa tupakointitila	16	0,3	5	2
Tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden myynti	Vähittäismyynti	218	0,5	109 (+ 5 seurantaa)	45,6
	Tukkumyynti	4	0,5	2	0,8
Nikotiinivalmisteet, vähittäismyynti Lääkelaki (395/1987)		163	0,5	82	16,4
Yhteensä		401		203	64,8
Tupakkalain alaiset tarkastukset 0,4 htpv/tark ja lääkelain alaiset tarkastukset 0,2 htpv/tark.					
Tupakan ja nikotiininesteiden myyntilupien käsittely ja siihen liittyvät toimet (3 h / hakemus)					17
Nikotiinivalmisteiden myyntilupien käsittely (2 h / hakemus)					7
Myyntilupamaksujen ja valvontamaksujen laskutus					10
Yleisten uimarantojen tupakointikiellon valvonta, 13 kpl					3

5. SUUNNITELMA ELÄINTEN TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN VALVONNASTA JA KUNNAN JÄRJESTÄMISTÄ ELÄINLÄÄKÄRIPALVELUISTA

5.1 Johdanto

Eläinlääkintähuoltolain (765/2009) 10 §:n mukaan kunnan on laadittava suunnitelma järjestämistään eläinlääkäripalveluista sekä eläinlääkintähuoltolaissa tarkoitetusta eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan järjestämisestä alueellaan.

Lain mukaan suunnitelman tulee sisältää tiedot eläinlääkäripalvelun tuottamistavasta, saatavuudesta, laadusta ja mitoituksista sekä valvontaan kuuluvista tarkastuksista, näytteenotoista ja muista toimenpiteistä. Palvelun mitoituista suunnitelmaessa on otettava huomioon yksityisten eläinlääkäripalvelun tuottajien alueella tarjoamat palvelut. Kunnallisessa suunnitelmassa tulee kuvata miten kunnaneläinlääkäreille kuuluva eläinten hyvinvoinnin ja terveyden valvontatehtävien hoito on alueella järjestetty. Suunnitelmassa on otettava huomioon myös valtakunnallinen valvontaohjelma sekä alueellinen valvontasuunnitelma. Ruokaviraston laatiman eläinlääkintähuollon valtakunnallisen ohjelman (EHO) tavoitteena on tehostaa ja yhdenmukaistaa eläinlääkintähuoltolaissa tarkoitettua eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaa sekä ohjata eläinlääkäripalveluiden järjestämistä

Eläinlääkintähuoltolain lisäksi tehtäväalueelle olennaista lainsäädäntöä ovat elintarvikelaki (297/2021), eläintautilaki (76/2021) ja tähän liittyvät MMM:n asetukset, eläinsuojelulaki (247/1996), joka korvataan vuonna 2024 lailla eläinten hyvinvoinnista (693/2023), laki eläinten kuljetuksesta (1429/2006), laki eläimistä saatavista sivutuotteista (517/2015), laki eläinten sekä eräiden tavaroiden tuontivalvonnasta (1277/2019), laki eläintunnistusjärjestelmästä (238/2010) ja laki eläinten lääkitsemisestä (387/2014).

Eläinlääkintähuollon osalta lainsäädäntö on ollut voimakkaassa muutoksessa. Eläinten tunnistamista ja rekisteröintiä koskeva uudistettu lainsäädäntö astui voimaan tammikuussa 2022. Samoin EU:n eläinlääkeasetusta alettiin soveltaa vuodesta 2022 lähtien ja samalla myös kansallista lääkitsemislakia ja sen alaisia säädöksiä on uudistettu. EU:n eläinterveys säännöstöä (AHL) ja uutta kansallista eläintautilakia (76/20219, sekä niiden alaisia säädöksiä on sovellettu 21.4.2021 alkaen. Vuoden 2024 alusta laki eläinten hyvinvoinnista (693/2023) tulee korvaamaan nykyisen eläinsuojelulain. Eläinlajikohtaiset asetukset ovat toistaiseksi vielä voimassa. Uusi eläinlääkintähuoltolaki on vahvistettu keväällä 2023, ja laki tulee voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana sen jälkeen, kun Euroopan komissio on hyväksynyt notifikaation, aikaisintaan vuonna 2024. Nämä uudet lait tulevat muuttamaan jonkin verran sekä praktiikkakäytäntöjä että eläinsuojeluvalvonnan toimintatapoja.

Lainsäädäntöuudistukset ovat lisänneet ja tulevat lisäämään eläinlääkäreiden kouluttautumistarvetta.

5.2 Toimintaympäristö

Espoon ympäristö- ja rakennuslautakunnan alaisuudessa toimiva Espoon seudun ympäristöterveys -valvontayksikkö vastaa eläinlääkintähuoltolain mukaisten tehtävien järjestämisestä Espoossa, Kauniaisissa ja Kirkkonummella.

5.3 Voimavarat

5.3.1 Resurssitarpeen kartoitus

Alueella on paljon lemmikki- ja harraste-eläimiä. Pienikokoisia lemmikkieläimiä arvioidaan (1/8 asukkaiden määrästä) olevan n. 44 000 kpl. Tarkkoja tilastoja ei lemmikkieläimistä toistaiseksi ole, mutta koirien osalta tilanne voi osin muuttua, kun niiden rekisteröityminen Ruokaviraston ylläpitämään koirarekisteriin tulee pakolliseksi 1.1.2024. Rekisteröitymättä jättäminen ei ole sanktioitu, mikä vaikuttanee tiedon kattavuuteen.

Hyötyeläinten ja muiden kotieläinten määrä alueella

Eläinsuojia alueella on maaseutuviranomaiselta saadun tiedon mukaan 371 (Taulukko 12). Hevosia on valvonta-alueella arviolta yhteensä n. 2000 ja on hyvin todennäköistä, että taulukossa 12 annetut lukumäärät, erityisesti hevostalleja koskien, ovat puutteelliset. Valvonta-alueella on havaittu olevan enemmän talleja, kuin mitä saaduista rekisteritiedoista käy ilmi.

Taulukko 12. Eläinsuojien lukumäärät valvonta-alueella, saatuihin rekisteritietoihin perustuen.

Eläinsuoja	Kirkkonummi	Espoo	Yhteensä
Talli	49	37	86
Navetta	7	2	9
Kanala	95	108	203
Lampola+ vuohi	44	29	73
Yhteensä	195	176	371

Lisäksi alueella on mm. 55 mehiläistarhuria, 10 kyyhkyslakkaa, yksi peuratarha, yksi muflonitila, yksi porotarha, yksi kotieläinpiha ja yksi viiriäisten munia tuottava tila, joiden eläintautivalvonta kuuluu kaupungineläinlääkäreille.

Yllä olevat tiedot on koottu virkaeläinlääkäreiltä, Espoon ja Kirkkonummen maaseutusihteereiltä ja ympäristösuojeluvalvojilta sekä aluehallintovirastosta.

Eläintautivalvonta

Virkaeläinlääkäri huolehtii eläintautilainsäädännön täytäntöönpanosta ja lain noudattamisen valvonnasta kunnan alueella. Säännöllistä eläintautivalvontaa ovat mm. vapaaehtoiset lampaiden ja vuohien maedi-visna tarkastukset ja näytteenotot sekä scrapietarkastukset. Siipikarjatilojen salmonellavalvonta toteutetaan maa- ja metsätalousministeriön salmonellavalvonta-asetuksen mukaisesti (Taulukko 13). Tällä hetkellä alueella ei ole munantuottajia. Mehiläistarhoilla tehdään säännöllisiä tarkastuksia esikotelomädän vastustamiseksi, mutta kaupungineläinlääkärin toimesta niitä ei tällä hetkellä ole tarpeen tehdä, koska niitä saa tehdä myös alueella toimiva valtuutettu tarkastaja.

Vuonna 2023 valvonta-alueella oli runsaasti lintuinfluenssapauksia sekä muutamia luonnonvaraisten jäniseläinten myksomatoosipauksia.

Taulukko 13. Eläinten terveyden valvonta, hyötyeläinten pito.

Valvontakohdetyyppi	Kohteiden määrä kpl	Tarkastustiheys kerta/v	Tarkastukset yhteensä /v	Tarkastusaika h/ tarkastus
Nauta, lypsykarja -Navettahygieniatarkastukset -Terveydenhuolto-sopimukset	10 - -	0	-	-
Nauta, lihakarja -Terveydenhuolto-sopimukset	4	-	-	
Lampolat, terveysvalvonta - scrabie - maedi-visna	1	1	1	8
Munantuottajat, terveysvalvonta * salmonellavalvonta	-	-	-	-
Mehiläistarhat, esikotelomätä	40	0-1	-	-
Riistahoidollinen tarha Porotarha	2 1	2 -	0-2 -	3
Yhteensä	57		1	

Suunnitelmallinen eläinsuojeluvalvonta

Eläinlääkintähuollon valvontatehtävistä suurin osa liittyy eläinten hyvinvoinnin valvontaan. Ilman epäilyä voidaan tarkastaa luvan- tai ilmoituksenvaraiset eläintenpitopaikat kuten kennelit, hevostallit, eläinkaupat ja eläinlaitokset. Luvan- ja ilmoituksenvaraisten kohteiden määrä on aluehallintovirastolta saatujen tietojen mukaan n. 70 kpl (Taulukko 14). Vuoden 2024 ammattimaisen tai muutoin laajamittaisen eläintenpidon määritelmä tarkentuu ja kiristyy siten, että kohteita tulee selvästi aikaisempaa enemmän.

Taulukko 14. Suunnitelmallinen valvonta, eli ilman epäilyä tarkastettavat kohteet.

Valvontakohdetyyppi	Kohteiden määrä kpl	Tarkastustiheys kerta/v	Tarkastukset yhteensä vuodessa	Tarkastusaika h/ tarkastus
Eläinlaitokset	7	0,3-1	-	3
Kotieläinpiha	1	0,3-1	-	5
Lemmikkieläinkaupat	7	1	-	2
Tallit - ratsastustallit - ravitallit - yksityiset, pienet tallit	46	0,3-1 0,3-1 -	2	3
Kennelit, (>6 siitosnarttua, joilla on ollut vähintään 1 pentue)	1	1	-	1½
Eläinten välittäjät	4	1	-	2
Yhteensä	66		2	

Epäilyyn perustuvat eläinsuojelutarkastukset (suunnitelman ulkopuolinen valvonta)

Ulkopuolisen henkilön tekemän ilmoituksen perusteella tai muulta viranomaiselta saadun toimenpidepyynnön johdosta tehdään valvontayksikön alueella n. 360 eläinsuojelutarkastusta vuodessa. Tarkastuskäynneistä noin 40 %:ssa tehdään myös viranomaispäätos, jonka valmistelu sekä päätöksen noudattamisen valvonta vievät runsaasti työaika.

Yksi eläinsuojelutarkastus kestää keskimäärin 2,5 tuntia (Taulukko 15). Tarkastukset sisältävät tarkastukseen valmistautumisen, matkat, tarkastuksen ja mahdolliset näytteenotot sekä tarkastuspöytäkirjan /tutkimustodistuksen.

Taulukko 15. Arvio muista valvontatehtävistä (ei-suunnitelmalliset)

Valvontakohderyhmä	Tarkastuksia /vuosi (ka)	Tarkastuksen kesto tunteina (ka)
Eläinten vienti/ tuontitarkastukset -hevosen -pieneläimet	110 150	2 0,5
Laittomasti maahantuotujen eläinten valvontatehtävät	10	4
Eläinsuojelutarkastukset, jotka perustuvat epäilyilmoitukseen - näistä tehdään noin 120 viranomaispäätöstä	360	2,5
Yhteensä	630	

Ilman epäilyä tehtäviä tarkastuksia tehdään suunnitelmallisesti siten, että ammattimaisesti lemmikki- ja harraste-eläimiä pitävät tilat tarkastetaan vähintään kerran kolmessa vuodessa.

Eläinten hyvinvointilaissa (26 §, 693/2023) on kunnille annettu velvoite järjestää alueella tavattujen irrallaan olevien pienikokoisten seura- ja harraste-eläinten talteenotto ja säilytys 15 vuorokauden ajan. Valvonta-alueen löytöeläimet toimitetaan Viikkiin pääkaupunkiseudun yhteiseen löytöeläintaloon, jossa Helsingin eläinsuojeluyhdistys vastaa ostopalvelusopimuksen perusteella eläinten hoidosta. Löytöeläimiä pidetään hoidossa vähintään lain edellyttämä 15 vrk. Mikäli omistaja on tiedossa, mutta ei kykene eläintään hoitamaan, pidetään eläintä hoidossa enintään viikon ajan (tavoiteaika 3-5 vrk). Jos tiedossa oleva omistaja ei pysty eläintä ottamaan takaisin (tai sitä ei eläinsuojelullisista syistä voida antaa omistajalleen takaisin), praktikkoeläinlääkärit tekevät eläimestä eläinsuojelulain mukaisen päätöksen, jolla eläin siirtyy löytöeläintalon omistukseen. Kaikissa tapauksissa, joissa eläin joudutaan ottamaan eläinsuojelulain perusteella pois omistajaltaan, virkaeläinlääkärit tekevät rikosilmoituksen poliisille.

Eläinsuojeluilmoituksen käsittelystä on laadittu valvontayksikössä oma prosessikaavio.

Vienti- ja tuonti

Eläintautivalvontaan liittyen kaupungineläinlääkärit tekevät eläinten vienti- ja tuontitarkastuksia. Tarkastukset ovat hevosten vientitarkastuksia ja lemmikkien vienti- ja tuontitarkastuksia. Tarkastuksia on tehty viime vuosina noin 180 kpl / vuosi. Vuonna 2023 sekä hevosten, että lemmikkien vientitarkastusten määrä on lisääntynyt huomattavasti. Marraskuuhun 2023 mennessä tarkastuksia oli tehty jo 234 kpl. Uutena toimena vuonna 2021 on tullut lemmikkieläinten sukusolujen vientitodistusten teko. Vuonna 2021 on Euroopassa otettu käyttöön uusi TRACES-NT sähköinen järjestelmä eläinten ja

eläinperäisten tuotteiden vientitodistusten laatimiseksi ja kyseiseen järjestelmään on siirrytty syksyllä 2021 myös Espoon seudun ympäristöterveydessä.

Kaupungineläinlääkärit selvittävät laittomasti maahantuotujen eläinten tuontia yhteistyössä mm. Ruokaviraston, AVIn ja poliisin kanssa. Tapausten määrä on ollut n. 20 kpl / vuosi (Taulukko 15) ja eläinlajeina on lähinnä koiria, kissoja ja hevosia.

5.3.2 Eläinlääkintähuollon henkilöstöresurssit

Espoon seudun ympäristöterveyden valvontayksikössä on 5 kokoaikaista ja yksi osa-aikainen (50 %) virkaeläinlääkäriä, jotka hoitavat eläinlääkintähuoltolakiin perustuvia kunnalle säädettyjä tehtäviä Espoon, Kauniaisten ja Kirkkonummen alueella. Eläinlääkintähuollon esihenkilönä ja valvontayksikön päällikkönä toimii johtava kaupungineläinlääkäri. Hän huolehtii ensisijaisesti hallinnollisista tehtävistä ja osallistuu tarpeen mukaan myös laitosvalvontaan sekä voi resurssitilanteen niin vaatiessa osallistua kiireellisiin eläinlääkintähuollon valvontatehtäviin. Kaksi eläinlääkäreistä on praktikkoeläinlääkäreitä, joiden työajasta 50 % on varattu eläinlääkintähuoltolain 15 §:n mukaisten valvontatehtävien hoitoon ja 50 % eläinlääkäripalveluihin. Vuoden 2023 alussa eläinsuojeluvalvontaan osittain suunnattu valvontaeläinlääkäriin vakanssi muutettiin 100 % valvontatehtäviä sisältäväksi. Lisäksi valvontayksikköön on palkattu osa-aikainen hygieenikkoeläinlääkäri (50 %). Kokoaikainen hygieenikkoeläinlääkäri huolehtii pääasiassa elintarvikelain mukaisista valvontatehtävistä (eläinperäisten elintarvikkeiden valvonta) ja voi tarpeen tullen myös sijaistaa eläinlääkintähuollon valvontatehtävissä. Hänen työajastaan noin puolet kuuluu esihenkilötehtäviin.

Valvontaeläinlääkäriin tehtävänkuvan muutostarve on juontunut eläinsuojeluilmoitusten määrän lisääntymisestä. Päätöksiä (ESL 42§ ja 44§) tehdään n. 20 % enemmän verrattuna aikaisempiin vuosiin. Valitusprosessit ovat lisääntyneet ja vievät runsaasti aikaa varsinaiselta valvontatyöltä. Lisäksi vientitodistusten määrä on lisääntynyt merkittävästi. Eläinlääkintähuollon valvontatehtäviin vuoden 2023 alkupuolelta lähtien varattua 2 htv:ta, voidaan edelleen pitää suhteellisen vähäisenä suhteutettuna valvonta-alueen asukasmäärään (350 000).

Praktikkoeläinlääkärit huolehtivat alueen hyöty- ja muiden kotieläinten (lemmikkieläinten) terveyden- ja sairauzehoidosta virka-aikana. Kaupungineläinlääkärien vastaanotoilla annetaan peruseläinlääkäripalveluja.

Vastaanotolla ajanvarauksesta ja asiakasneuvonnasta huolehtii pääasiassa klinikkaeläinhoitaja. Terveyden ja sairauden sekä eläintenpitoon ja hyvinvointiin liittyvää neuvontaa antavat myös virkaeläinlääkärit virka-aikana puhelimitse. Myös luonnonvaraisiin eläimiin liittyviä puheluja tulee kaupungineläinlääkärille runsaasti.

5.3.3 Henkilökunnan pätevyys ja koulutus suunnitelma

Espoon praktikkoeläinlääkärien pätevyysvaatimuksena on, että he ovat Suomessa laillistettuja eläinlääkäreitä. Muussa EU/ETA-maassa kuin Suomessa valmistuneilta eläinlääkäreiltä edellytetään lisäksi perehtyneisyyttä asianomaiseen kansalliseen lainsäädäntöön (Laki eläinlääkäriammattin harjoittamisesta 29/2000, 4 § ja VNa 1031/2009, § 2). Viransijaisina toimivilta edellytetään, että Ruokavirasto on myöntänyt opiskelijalle oikeuden toimia kunnaneläinlääkäriin sijaisena. Pätevyys varmistetaan pyytämällä alkuperäinen tutkintotodistus tarkastettavaksi sekä tekemällä rekisterikysely Ruokaviraston internetsivustolla eläinlääkärirekisteriin. Lain mukaan eläinlääkärille kuuluvia tehtäviä ei anneta muiden kuin eläinlääkärien tehtäväksi. Virkaeläinlääkärit huolehtivat, että tehtävänjako on lainsäädännön mukainen. Esim. klinikkaeläinhoitaja ei luovuta lääkkeitä vastaanotolta itsenäisesti, vaan ainoastaan eläinlääkäriin päätöksen mukaisesti.

Eläinlääkärit osallistuvat aluehallintoviraston ja Ruokaviraston järjestämille koulutuspäiville, Eläinlääkäripäiville, sekä tarpeelliseen, peruseläinlääkintään liittyvään koulutukseen. Koulutuspäivät sisältyvät suunnitelman yleisen osan taulukkoon 2.

Klinikkaeläinhoitajan pätevyysvaatimuksena on eläintenhoitajan tutkinto tai vastaava koulutus.

5.3.4 Yksityiset eläinlääkäripalveluiden tuottajat alueella

Yksityiset palveluntuottajat tarjoavat alueella pääosan peruseläinlääkäripalveluista. Alueella on yli 20 yksityistä eläinlääkäripalvelujen tuottajaa, joista neljä sijaitsee Kirkkonummella. Osa yksityisistä palveluntuottajista antaa sairaalatasoista hoitoa, osa hoitaa hevosia ja muita hyötyeläimiä. Yksityiset palveluntuottajat tekevät valtaosan tallikäynneistä.

5.4 Tietojärjestelmät

Eläinlääkäreillä on yhteys Espoon kaupungin tietoverkkoon. Heillä on oma Excel-pohjainen järjestelmä tarkastuksia koskeville tiedoille kaupungin tietoverkossa. Ruokaviraston kehittämä ELSU-tietojärjestelmä (epäilyyn perustuva ja ilmoituksen- ja luvanvaraisten kohteiden valvonta) eläinsuojeluvalvonnan käyttöön on edelleen työn alla ja otettaneen käyttöön 2024.

ELTE-tietojärjestelmän osa eläintautitapausten ja epidemioiden hallinta on julkaistu ja on käytössä. Toimintoja lisätään edelleen asteittain järjestelmän kehitysvaiheiden mukaisesti. Kaikki lainsäädännöllä vastustettavien eläintautien epäilyt ja todetut tapaukset (esim. salmonelat) kirjataan ELTE-järjestelmään. Ruokavirasto järjestää edelleen käyttökoulutusta ja ohjeistaa järjestelmän käytössä tarpeen mukaan vuonna 2024.

Aluehallintovirastot ottavat 2024 käyttöön uuden sähköisen lomakkeen, jota tullaan käyttämään eläinlääkintähuollon erilaisten hallintomenettelyasiakirjojen (tarkastuskertomukset, päätökset, laskutuspyynnöt yms.) toimittamiseen aluehallintovirastoon. Lomakkeen käytöstä on järjestetty koulutusta kunnaneläinlääkäreille loppuvuodesta 2023.

Kaupungineläinlääkärien käytössä on potilastyötä varten Provet Net- eläinlääkäriohjelma, joka sisältää myös asiakasrekisterin. Ohjelmaan hankittiin vuoden 2022 lopussa lisäosa, jolla verianalysaattorin tulokset saadaan siirrettyä tietoturvallisesti suoraan Provet Net-järjestelmään. Tukipalveluja tarjoaa Espoon kaupungin tietohallintopalvelut (ICT-tuki).

TRACES-NT (Trade Control and Export System) on komission ylläpitämä, verkossa toimiva tietojärjestelmä, jota käytetään eläinten ja eläimistä peräisin olevien sivutuotteiden tuonti- ja vienti-ilmoitusten ja todistusten välittämiseen EU maiden välisessä sisämarkkinakaupassa ja tuonnissa EU:n ulkopuolisista maista sekä viennissä näihin maihin.

Ruokaviraston viranomaisille suuntaama ekstranetti Pikantti on suljettu verkkopalvelu Ruokaviraston toimialan viranomaisten väliseen viestintään. Pikantissa jaetaan mm. ohjeita ja tulkintoja ja siellä on myös virtuaalisia työryhmätiloja viranomaisten yhteistyötä varten. Pikantista löytyy myös Kapula, joka on tiedon jaon foorumi kaikille eläinlääkäreille. Pikantissa on eläintautien torjuntaa koskeva toimintaohjekansio ja eläintautiepidemioiden hallintaa varten oma työtila.

Kaupungineläinlääkäreillä on pääsyoikeus Oikeusrekisterikeskuksen ylläpitämän eläintenpikantirekisterin tietoihin.

Ruokaviraston hallinnoima Koirarekisteri on aloittanut toimintansa vuonna 2023, ja kaikkien koirien tulisi olla rekisteröity tähän järjestelmään 1.1.2024 mennessä.

5.5 Yhteistyö ja viestintä

Eläintauteihin ja elintarvikevalvontaan liittyvistä merkittävien tapahtumien tiedottamisesta vastaavat maa- ja metsätalousministeriö, Ruokavirasto ja läänineläinlääkärit.

Ympäristöterveydellä on erillinen suunnitelma erityistilanteisiin varautumisesta. Suunnitelma sisältää erilliset osiot mm. organisaatiosta, yhteistyötahoista, tiedottamisesta, varautumisesta ja toiminnasta elintarvike- ja vesivälitteisissä epidemioissa ja elintarvikkeisiin ja talousveteen liittyvissä muissa erityistilanteissa, zoonooseissa ja säteilyvaaratilanteissa.

Viestinnässä tukeudutaan Espoon kaupungin viestintäohjeistuksiin. Eläinlääkintähuollon viestinnästä vastaa valvontayksikön päällikkö tai hänen sijaisensa. Kaupungineläinlääkärit antavat tarvittaessa tietoja / kertovat ajankohtaisista toimintaansa liittyvistä substanssiasioista tiedotusvälineille ja yleisölle. Erytystilanteita varten on mm. laadittu tiedotepohjia ja erityistilanteisiin liittyviä ympäristöterveyden viestintäohjeita ja yhteistyötahotietoja tarkennetaan tarvittaessa ja ainakin kerran vuodessa.

Eläinlääkintähuollon palavereita pyritään järjestämään noin kuukausittain. Palavereissa käsitellään kulloinkin ajankohtaisia valvontayksikön asioita, ohjaavilta viranomaisilta tulleita ohjeita, sekä eläinlääkintähuoltoon ja kaupungineläinlääkärin vastaanottoon liittyviä käytännön asioita.

5.6 Maksut

Eläinlääkintähuoltolain mukaan valtio korvaa kunnille eläinten terveyteen ja hyvinvointiin liittyvästä viranomaisvalvonnasta aiheutuneet kustannukset. Kunnalle maksettavista korvauksista säädetään eläinlääkintähuoltolain (765/2009) 23 §:ssä ja eläinlääkintähuoltoasetuksen (1031/2009) 3 §:ssä.

Kaupungineläinlääkärien yhteisvastaanotolla on klinikkaeläinhoitaja, jonka palkkakustannukset on suurelta osin katettu eläinten omistajilta perittävin klinikkamaksuin. Klinikkamaksun suuruus on ollut 1.1.2017 alkaen 15 € (sis. alv 24 %) ja se peritään kaikilta vastaanotolla käyviltä asiakkailta, lukuun ottamatta kahden viikon sisään tehtävää kontrollikäyntiä saman sairauden takia. Klinikkamaksun korotustarvetta tullaan tarkastelemaan vuoden 2024 alussa tehtävän taksan tarkistuksen yhteydessä.

5.7 Valvonnan toimeenpano

5.7.1 Eläinten terveyden valvonta

Eläintautivalmius

Kaupungineläinlääkärit Taija Kuronen ja Raisa Lohman ovat valmiuseläinlääkäreitä, ja he ensisijaisesti osallistuvat eläintautitapauksen ilmettyä eläintaudin torjuntatyöhön. Valvontayksikön muut eläinlääkärit osallistuvat tarvittaessa myös torjuntatyöhön. Lisäksi kaupunki voi palkata sijaisen hoitamaan esimerkiksi praktiikkaa, jotta virkaeläinlääkärit voivat täysiaikaisesti keskittyä eläintaudin torjuntaan. Johtava kaupungineläinlääkäri vastaa siitä, että tarvittava määrä henkilöitä voi osallistua eläintaudin torjuntaan. Valmiuseläinlääkärit osallistuvat vuosittain järjestettävään vapaaehtoiseen valmiuseläinlääkärikoulutukseen. Tällä hetkellä ajankohtainen uhka on afrikkalainen sikarutto, joka on levinnyt Suomen rajojen läheisyyteen, ja jota on tavattu yksittäistapauksena myös Ruotsissa vuonna 2023. Riskiä lisää myös vilkas Viroon suuntautuva liikenne ja metsästysmatkailu. Vuonna 2023 nousi esiin myös uudentyypinen uhka lintuinfluenssan osalta. Espoossa tautitapaukset luonnonlinnuissa jäivät toistaiseksi yksittäisiksi.

Varautumissuunnitelmien laadinta ja ylläpito

Espoon seudun ympäristöterveyden erityistilannesuunnitelmassa on toimintaohje zoonoosien ja tarttuvien eläintautien varalta. Ohjeessa on kuvattu vastustettavista eläintaudeista ilmoittaminen, eri viranomaisten vastuut ja yhteystiedot.

Eläintautiepäilyt- ja tapaukset

Eläintautien luokittelusta säädetään eläinterveys säännöstyössä (EU) 2016/429 ja sen nojalla annetussa tautien luettelointia ja lueteltuja eläinlajeja koskevassa täytäntöönpanoasetuksessa (EU) 2018/1882. Lisäksi eläintautien luokittelusta on säädetty kansallisessa eläintautilaissa 76/2021 ja niiden ilmoittamisesta sen nojalla annetussa maa- ja metsätalousministeriön asetuksessa 325/2021. Kunnaneläinlääkäri on tehtävä eläintautilain mukainen ilmoitus aluehallintovirastolle viipymättä, jos se koskee epäiltyä tai todettua a-e -luokan tautia, uutta tautia tai muuta torjuttavaa eläintautia. Kunnaneläinlääkäri on tehtävä valvottavaa eläintautia tai muuta ilmoitettavaa eläintautia (MMM 325/2021, 5 §) koskeva eläintautilain mukainen ilmoitus aluehallintovirastolle viimeistään seuraavana arkipäivänä. Lisäksi aluehallintovirastoon ilmoitetaan kuukausittain kuukausiraportilla muista eläinlajikohtaisista ilmoitettavista eläintaudeista sekä tehdään kooste todetuista a-e -luokan taudeista, uusista taudeista ja muista ilmoitettavista eläintaudeista.

Zoonoosien valvonta

MMM:n asetuksessa 325/2021 20 §:ssä on listattu ne zoonootit, joista kunnaneläinlääkäri on ilmoitettava viimeistään seuraavana arkipäivänä Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen tartuntatautien torjunnasta vastaavalle lääkärille. Lisäksi, mikäli epäillään tai on todettu pernarutto, rabies- tai muu lyssavirustartunta, tulee tästä ilmoittaa hyvinvointialueen tartuntataudeista vastaavalle lääkärille viipymättä. Tartuntatautien yhdyshenkilöiden yhteystiedot ovat ympäristöterveyden erityistilannesuunnitelmassa, joka päivitetään aina muutosten yhteydessä. Päivitetyt yhteystiedot löytyvät myös epidemiaselvitystyöryhmän Teams-alustalta.

Terveysvalvontaohjelmat

Lakisääteisesti Espoon seudulla vastustetaan ainoastaan munintakanojen salmonellaa, mutta tällä hetkellä alueella ei ole tiedossa yhtään munantuottajaa, joka myisi munia. Yksi lammastuottaja on ilmoittautunut vapaaehtoiseen maedivisna - tai scrapie - valvontaohjelmaan.

Mikäli terveysvalvontaohjelmien laiminlyöntejä ilmenee, otetaan ensin yhteys eläinten pitäjään. Mahdollisista jatkotoimenpiteistä keskustellaan läänineläinlääkäriä kanssa.

Siiplikarjakasvattajan ottamista salmonellanäytteistä ja parvien saapumisilmoituksista on praktikoilla kansio, johon saapuneet ilmoitukset kerätään.

Alueen nautatiloilta (joita on yhteensä viisi) voidaan tarvittaessa (esim. AVI:n pyynnöstä) pyytää selvityksiä kotiteurastettujen nautojen lukumääristä ja BSE-testauksista.

Kotiteurastusilmoituksia ei ole alueella tullut. Mikäli sellainen tulee, praktikoilla on kansiossa tila ilmoituksia varten. Samalla, kun ilmoitus tulee, varmistetaan että tarvittava BSE-näyte on otettu yli 72 kk ikäisiltä nautoilta (ei koske tietyissä maissa syntyneitä nautoja, joiden kohdalla raja on 30 kk).

Vesiviljelylaitosten terveysvalvonta

Kirkkonummella ja Espoossa ei ole tällä hetkellä valvottavia vesiviljelylaitoksia.

Kyyhkyslakat

Espoossa ja Kirkkonummella on kymmenen kyyhkyslakkaa, joista kyyhkysiä käy kilpailuissa tai näyttelyissä. Näiden kyyhkysten rokottamisesta on huolehtinut yksityiseläinlääkäri. Aluehallintoviraston määräyksestä tehdään tarvittaessa rokotustodistusten tarkastuksia tiloilla.

Muu tautiseuranta

Ruokaviraston määräyksestä otettavista näytteistä vastaavat kaupungineläinlääkärit. Näytteet otetaan Ruokaviraston ohjeiden mukaisesti. Tiedot taltioidaan mappeihin ja tutkimustulokset lähetetään AVlin kuukausiraportin yhteydessä, ellei toisin toivota. Läänineläinlääkäreiltä tai Ruokavirastosta saa käytännön neuvoja näytteenottoon ja lähetykseen liittyen. Yleensä aina, ennen kuin näytteitä lähdetään ottamaan, ollaan läänineläinlääkäriin puhelimitse yhteydessä.

Alueella on myös mehiläiskasvattajia, joiden esikotelomätäkartoitusta tehdään säännöllisesti läänineläinlääkärien kanssa sovitun ohjelman mukaisesti. Viime vuosina näytteet on ottanut valtuutettu tarkastaja, ja eläinlääkäreiden tehtävänä on ollut näiden tulosten arkistointi.

Eläinten keinollinen lisääntyminen

Alueella ei tehdä alkionsiirtoja hevosille. Alueella on yksi oriasema, mutta tällä hetkellä asemalla ei ole siittolatoimintaa.

Eläimistä saatavat sivutuotteet

Eläimistä saatavien sivutuotteiden hävittämistä elintarvikehuoneistoista valvotaan elintarvikelain mukaisten tarkastusten yhteydessä. Sivutuotealan toimijoita yksikön alueella on noin 10 kpl (esim. tutkimustoimintaan tai diagnostiikkaan liittyvää maahantuontia). Valvontaa toteutetaan Ruokaviraston vuosittain laatiman riskiperusteisen valtakunnallisen sivutuotteiden valvontasuunnitelman mukaisesti.

Sivutuotealan laitosten hyväksyntä

Sivutuotelaitoksen rekisteröinnistä vastaa ja hyväksymispäätökset valmistelee valvontaeläinlääkäri.

Laitosten valvonta

Sivutuotelaitoksia valvoo valvontaeläinlääkäri.

Sivutuotteiden hautaaminen

Espoon seudun ympäristöterveys seuraa alueella toimivien tilojen sivutuotteiden hävitystapoja muiden tarkastusten yhteydessä. Mikäli on aihetta epäillä sivutuotteiden hautaamista, kaupungineläinlääkäri ottaa yhteyttä läänineläinlääkäriin ja toimii häneltä saatavien ohjeiden mukaisesti. Laitosten osalta sivutuotteiden hävitystapoja valvotaan elintarvikevalvonnan yhteydessä seuraamalla laitosten sivutuotekirjanpitoa.

Jos säädöstenvastaisuuksia havaitaan, toimijaa kehoitetaan muuttamaan toimintatavat lainmukaisiksi. Tarvittaessa käytetään pakkokeinoja. Toiminnan oikeellisuus jatkossa varmistetaan seurantatarkastuksella ja tehostetulla valvonnalla.

Käsitlemättömiä sivutuotteita käyttävät toimijat

Haaskanpidossa ohjeistetaan haaskanpitäjää ilmoittamaan tarvittavat tiedot praktikkoeläinlääkärille, joka syöttää tiedot haaskarekisteriin. Tällä hetkellä ei alueella ole haaskapaikkoja. Tarvittaessa eläinlääkäri voi käydä tarkastamassa haaskapaikan tai haaskaksi aiotun sivutuotteen. Mikäli sivutuotetta ei voi hyväksyä haaskaksi, on tuottaja velvollinen toimittamaan sen suuririskisen eläinjätteen polttolaitokseen Honkajoelle.

Tuonti ja eläinlääkinnällinen rajatarkastus

Eläinten vienti- ja tuontivalvonta on osa ennaltaehkäisevää eläintautivalvontaa.

Mikäli aluehallintovirastosta tulee tieto elävän eläimen laittomasta maahantuonnista kolmansista maista, praktikko ottaa yhteyttä ensin Ruokavirastoon, josta saadaan lisäohjeita jatkotoimenpiteisiin. Käännytyspäätökset kolmansiin maihin hoitaa pääsääntöisesti Ruokavirasto praktikkoeläinlääkärin tekemän tarkastuskertomuksen perusteella.

Sisämarkkina-alueella ilmenevä, laitton maahan tulo johtaa praktikkoeläinlääkärin tarkastukseen, jonka perusteella läänineläinlääkäri tekee päätöksen eläimeen kohdistuvista jatkotoimenpiteistä. Eläinperäisten tuotteiden tarkastuksesta vastaa hygieenikkoeläinlääkäri, joka neuvottelee tarvittaessa läänineläinlääkärin kanssa tarvittavista jatkotoimenpiteistä.

Elävien eläinten ja eläimistä saatavien muiden tuotteiden kuin elintarvikkeiden sisämarkkinakauppa ja vienti

Sisämarkkinatuojat ja –viejät rekisteröityvät ja hakevat tuontilupaa Ruokavirastolta. Ruokaviraston internetsivuilta löytyy ohjeet erityisesti niihin tapauksiin, jolloin rekisteröintiä ja tuontilupaa ei tarvita. Kunnaneläinlääkäri ei saa hyväksyä tuonti- ja vientieriä, ellei ole aivan varma ehtojen täyttymisestä. Ruokavirastosta voi kysyä lisäohjeita.

Sisämarkkinatuonti

Aluehallintovirasto ilmoittaa saapuneista ennakkoilmoituksista kunnaneläinlääkärille. Tavoitteena on, että kunkin tuojan ensimmäinen lähetys tarkastetaan. Tarkastuksen tekee ensisijaisesti praktikkoeläinlääkäri. Tarkastusraportti tehdään pääsääntöisesti suoraan TRACES-NT -järjestelmään. Järjestelmän käytöstä saa apua Ruokavirastosta.

Mikäli saapuva erä ei täytä tuonnin ehtoja, neuvotellaan läänineläinlääkärin kanssa jatkotoimenpiteistä. Myös Ruokavirasto antaa ohjeita tällaisten tapauksien varalta. Todennäköisesti erä palautetaan lähtömaahansa.

Sisämarkkinavienti

Virkaeläinlääkäri tekee viejän pyynnöstä vientitarkastuksen lähteville eläimille. Samalla tarkastetaan, että rekisteröinti on tehty kyseiselle erälle. TRACES-NT -järjestelmän käytöstä saa tarvittaessa apua Ruokavirastosta.

Vienti EU:n ulkopuolisiin maihin

Aina, kun kyseessä on EU:n ulkopuolinen vientimaa, ollaan ensin yhteydessä Ruokavirastoon, josta saa tarkempia ohjeita kyseisen maan viennin ehtojen täyttämiseksi.

5.7.2 Eläinten hyvinvoinnin valvonta

Eläinsuojelutarkastuksia tekevät pääsääntöisesti kaupungineläinlääkärit (praktikot) ja valvontaeläinlääkäri. Tarkastukset tehdään parityönä. Tarvittaessa eläinsuojelukäynnille on otettu mukaan klinikkaeläinhoitaja, joka on myös aluehallintoviraston valtuuttama

eläinsuojeluvalvoja. Eläinlääkäri voi pyytää terveystarkastajan tai poliisipartion mukaan, mikäli se on työsuojelullisesti tarpeen. Virka-apupyynnöt tehdään sähköpostitse Länsi-Uudenmaan tilannekeskukseen. Kiireelliset virka-apupyynnöt tehdään hätäkeskuksen kautta numerosta 112. Poliisin virka-apu on ollut maksullista vuoden 2020 lokakuusta alkaen.

Vaikeissa eläinsuojelutapauksissa kysytään neuvoja Etelä-Suomen AVIn eläinsuojeluvalvonnasta vastaavilta läänineläinlääkäreiltä, jotka tarvittaessa osallistuvat tarkastukseen.

Jos tarkastuksella havaitaan, että eläinsuojelumääräyksiä on rikottu, antaa eläinlääkäri eläinten hyvinvoinnista annetun lain (693/2923) 95 §:än perustuvan kiellon jatkaa määräysten vastaista menettelyä ja/tai määräyksen epäkohdan korjaamiseksi määräajassa. Määräajan jälkeen tehdään seurantatarkastus, jossa määräyksen noudattaminen varmistetaan. Seurantatarkastuksen toteuttamisesta vastaa ensisijaisesti ensimmäisen tarkastuksen tehnyt henkilö. Mikäli eläimen hyvinvointi edellyttää, eläinlääkäri voi eläinten hyvinvoinnista annetun lain 97-99 §:n perusteella ryhtyä tarpeellisiin kiireellisiin toimenpiteisiin eläimen hyvinvoinnin turvaamiseksi (esim. tilapäinen hoito). Pieneläimet voidaan tarvittaessa toimittaa Löytöeläintalolle Viikkiin, osoite Koetilantie 13, 00790 Helsinki, puh. 0401980778.

Kaikista tarkastuksista tehdään tarkastuspöytäkirja eläinsuojelutarkastuskertomuslomakepohjalle. Tarkastuspöytäkirjat säilytetään vastaanotolla sekä kirjataan eläinlääkärien Excel-ohjelmaan. Eläinsuojelupäätökset lähetetään tiedoksi aluehallintovirastolle ja tarvittaessa poliisille. Vakavista eläinsuojelusäädösten rikkomuksista tehdään tutkintapyyntö poliisille (Espoon poliisilaitos, PL 20, 02631 Espoo). Kaupungineläinlääkärit ovat perehtyneet hallintopäätösten tekemiseen ja osallistuvat säännöllisesti järjestettäviin (Ruokavirasto, AVI) eläinsuojelukoulutuksiin.

Espoon ympäristöterveydessä on ohjeita lähinnä tuotantoeläinten pitoon liittyen (ympäristöluvan ja ilmoituksenvaraiset kohteet, eläinsuojelu, rekisteröityminen, ilmoitus aluehallintovirastoon, talliohjeita, kuolleen eläimen hävittäminen, haaskakäyttö).

Epäilyyn perustuva eläinsuojelutarkastus

Espoon seudun ympäristöterveyden toiminta-alueella eläinsuojeluilmoitukset tehdään pääsääntöisesti suoraan virkaeläinlääkäreille, mutta ilmoituksen voi tehdä myös päivystävälle terveystarkastajalle. Eläinsuojeluilmoitusten käsittelyssä ja tapausten kiireellisyyden arvioinnissa noudatetaan määritettyä prosessikuvausta.

Suurin osa tarkastuksista tehdään epäilyn perusteella. Tarkastus tehdään kohtuullisen ajan sisällä ilmoituksesta, jos tarkastustarvetta ei arvioida kiireelliseksi. Kiireelliset tapaukset käsitellään mahdollisimman pian, yleensä saman päivän aikana. Eläinsuojelutyölle on varattu molemmille praktikkoeläinlääkäreille aikaa 2,5 päivää viikossa ja valvontaeläinlääkärille 5 päivää viikossa.

Jos tarkastuksen kohde on eläinlääkäriin oma asiakas, tarkastuksen tekee joku muu valvontatyötä tekevä eläinlääkäri. Eläinsuojeluvalvontatyötä tekevät eläinlääkärit sijaistavat tarvittaessa toisiaan, ja myös hygieenikkoeläinlääkäri sekä johtava kaupungineläinlääkäri voivat tilanteen niin vaatiessa toimia sijaisena yksittäisessä eläinsuojeluvalvontatehtävässä.

Luvan- ja ilmoituksenvaraiseen toimintaan ilman epäilyä kohdistuva tarkastus

Ilman epäilyä saadaan tarkastaa luvan- tai ilmoituksenvaraiset eläintenpitopaikat kuten kennelit, hevostallit, eläinkaupat ja eläinhoitolat. Tavoitteena on tarkastaa luvan- ja ilmoituksenvaraiset kohteet 1-3 vuoden välein, kohteesta riippuen. Valtakunnallisen ohjelman tavoitteena on tarkastaa ko. kohteet 1-3 vuoden välein riskiperusteisesti. Tämä

tavoite ei ole aiempina vuosina kuitenkaan toteutunut, johtuen resurssipulasta. Työmäärä eläintautien ja eläinsuojelun osalta on edelleen lisääntynyt, eikä säännöllisen valvonnan tarkastuskäyntejä ole pystytty tekemään suunnitelman mukaisesti, huolimatta vuonna 2020 ja 2023 saaduista resurssilisäyksistä. Vuonna 2023 on suunnitelmallisina tarkastuksina kaksi laajaa hevostallien tarkastusta, joihin sisältyi lääkekirjanpidon tarkastus. Vuonna 2024 on tavoitteena toteuttaa 6-8 suunnitelmallisen valvonnan tarkastusta.

Teurastamot ja pienteurastamot

Espoon seudun ympäristöterveyden alueella ei ole teurastamoita tai pienteurastamoita.

Epäkohtailmoitukset tukivalvontaan

Mikäli tuotantoeläintilalla tehtävän eläinsuojelu- tai eläintautitarkastuksen yhteydessä ilmenee puutteita, jotka vaikuttavat tilan EU-tukiin, on virkaeläinlääkäri viipymättä yhteydessä läänineläinlääkäriin ja toimittaa tälle mahdollisimman tarkan tarkastuspöytäkirjan. Tarkastuspöytäkirja toimitetaan viimeistään viikon kuluessa tarkastuksesta läänineläinlääkärille. Erityisesti tilakäynnillä tulee kiinnittää huomiota nk. hyvinvointi-indikaattoreihin, joita on annettu vasikoiden, sikojen, munivien kanojen, nautojen ja hevosten hoitoon liittyen

5.7.3 Seuranta

Kaikessa valvonnassa annettujen määräysten noudattamista valvotaan tekemällä seurantatarkastus määräajan päättymisen jälkeen tai muulla tavoin varmistamalla määräysten noudattamisesta.

5.8 Eläinlääkäripalvelujen toimeenpano

5.8.1 Peruseläinlääkäripalvelut

Kaupungin praktikkoeläinlääkäriin virkoja on kaksi. Praktikkoeläinlääkärit huolehtivat alueellaan hyöty- ja muiden kotieläinten (lemmikkieläinten) terveyden- ja sairaudenhoidosta virka-aikana. Suurikokoisten lemmikkieläinten ja tuotantoeläinten sairaskäynnit tehdään eläinten pitopaikkaan.

Praktikkoeläinlääkärit tarjoavat pieneläimille peruseläinlääkäripalveluja yhteisvastaanotolla osoitteessa Pihatörmä 1 A, 02240 Espoo. Vastaanotolla työskentelee myös klinikkaeläinlääkäri. Vastanotolla tarjotaan tavanomaisia eläinlääkäripalveluja, joihin sisältyy mm. puhelinneuvontaa, sairaudenhoitoa, ennalta ehkäisevää toimintaa eläinten terveyden ja hyvinvoinnin ylläpidossa ja edistämiseksi sekä tarvittaessa eläinten lopetus.

5.8.2 Tuotantoeläinten terveydenhuolto

Espoon seudun ympäristöterveyden toiminta-alueella on valtakunnalliseen terveydenhuolto-ohjelman piiriin kuuluvia tuotantoeläintiloja, joille kunnan tulee järjestää terveydenhuoltopalvelut. Tähän mennessä kaikki voimassa olevat terveydenhuoltosopimukset on solmittu yksityisten eläinlääkärien kanssa.

Terveydenhuoltosopimukset nautatiloilla

Kaksi viidestä nautatilasta kuuluu nautojen terveydenhuoltojärjestelmä Nasevaan ja heillä on voimassa olevat terveydenhuoltosopimukset yksityisten eläinlääkärien kanssa.

5.8.3 Kiireellinen eläinlääkäriapu

Kiireellinen eläinlääkäriapu virka-aikana

Kiireelliseen eläinlääkäriapuun kuuluvat akuutisti sairaiden eläinten perustutkimus ja vähintään ensiapuluonteiset hoitotoimenpiteet. Vastaanotolla annetaan tavallisimpia toimenpiteitä sisältäviä peruseläinlääkäripalveluja ajanvarauspotilaille sekä hätätapauksille.

Akuutteja sairastapauksia varten on varattu joka arkipäivälle 1,5 tuntia eläinlääkärin tutkimusaikaa. Tarvittaessa ajanvaraukseen on mahdollista tehdä muutoksia, mikäli varattu aika ei riitä.

Eläinlääkäripäivystys virka-ajan ulkopuolella

Virka-ajan ulkopuolisesta (arkipäivinä klo 16–8 sekä viikonloppuisin ympäri vuorokauden) eläinlääkäripäivystyksestä vastaa Yliopistollinen eläinsairaala Helsingin Viikissä. Päivystys kattaa kaikki Espoon, Kauniaisten ja Kirkkonummen kotieläimet. Yliopistollinen eläinsairaala tarjoaa eläimen terveydentilan vaatiessa ja omistajan halutessa korkeatasoisia erikoiseläinlääkäripalveluja myös päivystysaikana, jolloin niitä muualta ei ole saatavissa. Yliopistollisessa eläinsairaalassa on eriytetty pieneläin- ja hevossairaala sekä tuotantoeläinpäivystys.

Pieneläinsairaala, päivystysnumero 0600 97411, käyntiosoite Koetilantie 2, Helsinki.

Hevossairaala, päivystysnumero 0600 412, käyntiosoite Koetilankuja 1. Helsinki

Tuotantoeläinsairaala, päivystysnumero 0600 97413, käyntiosoite Leissantie 41, Mäntsälä

5.8.4 Palvelujen saatavuus

Kahden kaupungineläinlääkärin asianmukaisesti varustettu yhteisvastaanotto, (pinta-ala n. 214 m²) sijaitsee Länsikeskuksessa (Matinkylä-Olari) hyvien liikenneyhteyksien päässä. Vastaanottotiloja on laajennettu ja remontoitu syksyllä 2023, mikä on sujuvoittanut klinikan toimintaa ja lisännyt työturvallisuutta. Valvontayksikön alueella on myös yli 20 yksityistä eläinlääkäripalvelujen tarjoajaa ja siten saatavilla peruseläinlääkäripalveluita sekä hyöty- että muille kotieläimille. Virkaeläinlääkärit hoitavat valvontatehtävien lisäksi pääasiassa pieneläimiä sekä tekevät alle 20 sairaskäyntiä vuodessa hyötyeläinten pitopaikkoihin.

5.8.5 Ostopalvelut

Virka-ajan ulkopuolinen päivystys hankitaan ostopalveluna Yliopistolliselta eläinsairaalta. Koska kyseessä on kansallisella vertailutasolla korkeatasoista osaamista ja palveluita tarjoava eläinsairaala, ei erillistä päivystystoiminnan laadun valvontaa ei ole katsottu tarpeelliseksi toteuttaa. Toistaiseksi voimassa oleva sopimus virka-ajan ulkopuolisesta päivystyksestä yliopistollisen eläinsairaalan kanssa on Espoon ja Kauniaisten kaupunkien osalta tehty v. 2006 ja Kirkkonummen kunnan osalta vuonna 2007. Sopimusten mukaan palvelujen tuottaja perii annetuista eläinlääkäripalveluista eläimen omistajalta tai haltijalta maksun, joka vastaa palvelusta keskimäärin aiheutuvia todellisia kustannuksia.

Yliopistollinen eläinsairaala lähettää vuosittain sekä erikseen pyydettyä kunta- ja eläinlajikohtaiset raportit seutuyksikön alueen päivystyksessä hoidetuista potilaista ja niiden diagnooseista. Yliopistollisen eläinsairaalan kanssa neuvotellaan ja sovitaan toimintatavasta aina tarvittaessa, esimerkiksi eläintautitilanteisiin liittyen.

Virka-ajan ulkopuolinen päivystys Yliopistollisen eläinsairaalan kanssa on sujunut erittäin hyvin. Espoon kaupungilla ja yliopistollisella eläinsairaalalla (aik. Eläinlääketieteellinen korkeakoulu) on ollut päivystyssopimus vuodesta 1989 saakka. Korjaavaa palautetta tulee palveluja käyttäviltä asukkailta erittäin harvoin, ja havaittujen yksittäisten ongelmakohtien osalta on käyty neuvottelut Yliopistollisen eläinsairaalan kanssa toiminnan parantamiseksi.

5.9 Valvontasuunnitelman seuranta ja arviointi

Valvontasuunnitelma viedään yhdessä muiden ympäristöterveyden valvontasuunnitelmien kanssa Espoon ympäristö- ja rakennuslautakunnalle hyväksyttäväksi.

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontasuunnitelman toteutumista seurataan virkaeläinlääkäreiden palavereissa 4-6 kertaa vuodessa.

Aluehallintovirastoon raportoidaan / lähetetään:

- joka kuukausi kuukausi-ilmoitus
- eläinsuojelupäätökset, eläintautivalvontakäynnit /-päätökset
- salmonellavalvontapöytäkirjat
- muut viranomaisten pyytämät vuosiyhteenvedot ym.

Suunnitelman toteutumisen arviointi esitetään Espoon ympäristö- ja rakennuslautakunnalle muiden ympäristöterveyden valvontasuunnitelmien yhteydessä ja arviointi lähetetään aluehallintovirastoon tiedoksi seuraavan kalenterivuoden helmikuun loppuun mennessä. Toteutumisen arvioinnissa tarkastellaan eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontasuunnitelman toteutumista ja eläintautilain nojalla suoritettuja toimenpiteitä. Samalla esitetään tilasto eläinlääkäripalvelujen käytöstä, josta ilmenee vuositason sairaskäyntien, terveydenhuoltokäyntien ja pieneläinvastaanottokäyntien määrät virka-aikana sekä yliopistollisen eläinlääkäripäivystyksessä

5.10 Palaute ja toiminnan kehittäminen

Mahdolliset eläinlääkintähuoltoa koskevat asiakasvalitukset ja korvauspyynnöt ohjataan praktikkoeläinlääkäreiden esimiehelle eli johtavalle kaupungineläinlääkärille. Johtava kaupungineläinlääkäri neuvottelee asiakkaan kanssa ja päättää mahdollisista jatkotoimenpiteistä. Kunta korvaa vahingonkorvauslain (412/ 1974, luku 3) työnantajan ja julkisyhteisön korvausvastuun mukaisesti mahdolliset työntekijän virheestä tai laiminlyönnistä aiheutuneet vahingot. Riitatapauksissa eläimen omistaja, hoitanut eläinlääkäri tai kunta voi pyytää lausunnon eläinlääkintävahinkojen arviolautakunnalta. Lautakunta antaa lausunnon siitä, onko eläimen hoidossa tapahtunut hoitovirhe ja syntyykö virheestä vahingonkorvausvastuu.

Vastaanotolla on palautelaatikko asiakaspalautetta varten ja palautetta saadaan myös sähköpostitse sekä puhelimitse. Palaute on ollut pääasiassa kiittävää. Kirjallisista asiakaspalautteista ja mahdollisista valituksista pidetään kirjaa ja niissä esille tulleet asiat huomioidaan eläinlääkäripalvelujen suunnitelmaa päivitettäessä. Myös mahdollisissa aluehallintoviraston tarkastuksissa ja auditoinneissa ilmenneet, kehittämistä vaativat seikat otetaan huomioon. Tehtävien korjaavien toimenpiteiden edistymistä seurataan.